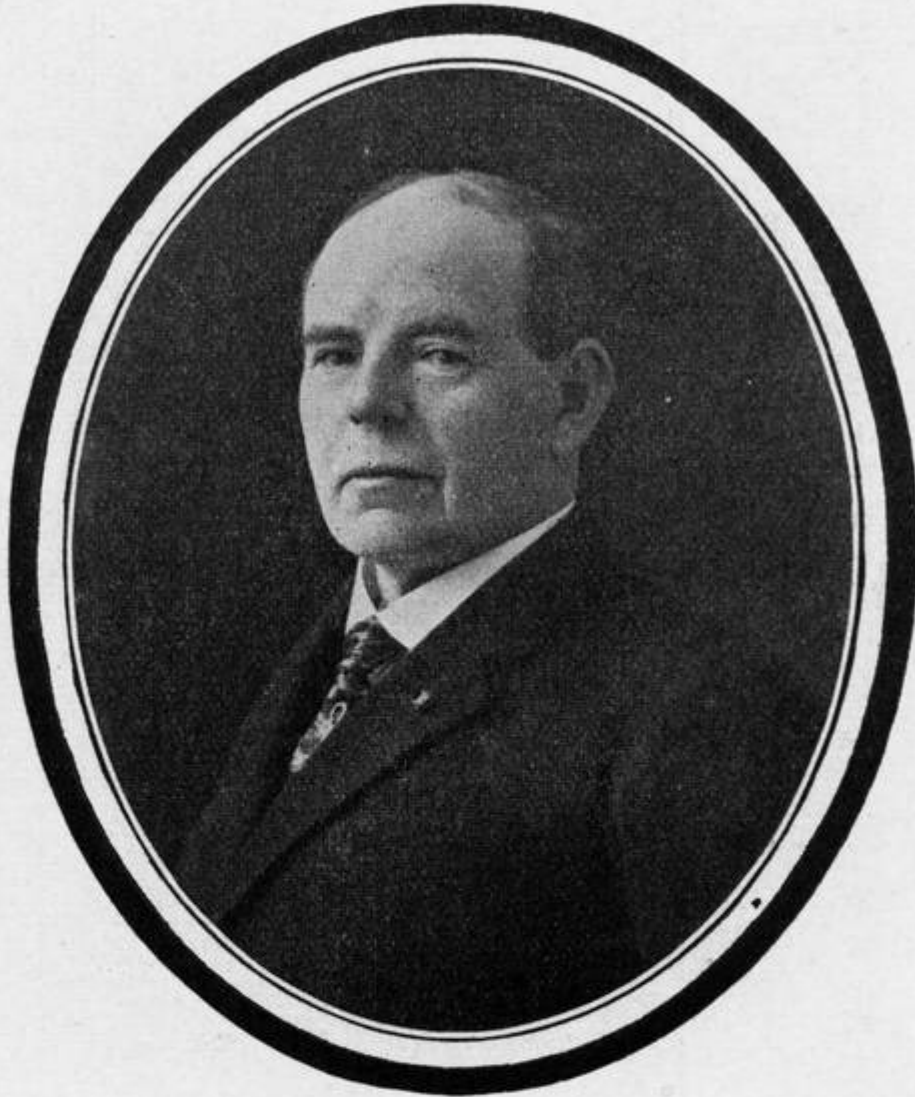

MAP J. J. C. Ament

J. J. C. AMENT.
21 Mei 1864—19 September 1932.

Bestuurslid en Secretaris van den Zuid-Nederlandschen Zuivelbond van Sept. 1893 tot Sept. 1918; Zuivelconsulent in Limburg van 1 April 1905 tot 1 Sept. 1918; Onder-Voorzitter van den Algemeenen Nederlandschen Zuivelbond sedert 1909; Voorzitter van den Zuid Ned. Zuivelbond sedert 1921. (Voorzitter van het Botercontrôlestation „Maastricht”; Voorzitter van de Examen-Commissie van den F.N.Z. en Voorzitter of lid van tal van commissies op zuivelgebied.)

Voorlopige MAP Zuid-Nederlandse Zuivelpionier J. J. C. Ament.

Uitgave www.zuivelhistorienederland.nl

Als β versie geplaatst 2011-12-20

[▲](#) Heruitgave www.zuivelhistorienederland.nl

2

versie 2012-05-13

Tijdelijk		
	Div bijlagen tijdelijk geplaatst	
1901-06-29	Over Hollandse Boter	
1906-04-28	Lezing secr. <i>Centrale commissie ter veeverbetering in Limburg</i> voor Controle ver.	
1925-11-04	Oud Minister Dr. E. Posthuma <i>De betekenis der Coöperatie</i>	
1929-03-16	Ingezonden over nut controlevereniging Venray	
1932-07-23	Over invoering <i>Crisis Zuivel-wet</i> op 11 juli 1932	
1933-04-22	Nederlandsche rundveestapel inkrimpen; maar hoe	
1935-09-14	Bij het gouden jubileum van de Firma V. Pijls te Venray, boterhandel in vroeger dagen	
1949-12-03	Ons vee moet t.b.c. Vrij worden.	
1950-02-25	De <i>Kringvorming</i> in de Zuivelcoöperatie	
1950-12-02	Start, 28 november 1950, met Kunstmatige Inseminatie	
1955-04-02	Wanneer is melk normaal? - Directeur voor rechter!	
1958-03-01	Over: Nabetaaling melkprijsgarantie 1956/'57	
1958-10-31	De zuivelsituatie Nederland - 1957	
1959-02-21	Melkprijsgarantie 1957/58 , financieel afgewikkeld	
1963-01-18	De melkvloed overspoeld ons aldud voorzitter PZ. ir. B. van Dam	
1963-07-05	Uitbetaken van melk naar kwaliteit	
1964-05-29	Afleveren van melk anders dan aan de fabriek	
1966-09-16	Botersmokkelbal en Boterstatistiek	
1971-04-02	De landbouw in ontwikkeling	
1977-07-29	Het gaat de goede kant op! De melkbus is gedoemd te verdwijnen	

Digitaal archief Peel en Maas

Vanaf 1880 verschijnt er in Venray een weekblad, de Venrayse Courant, Nieuws- & advertentieblad. In 1881 wijzigt de naam in Maas en Peel. Vandaag de dag kennen wij de weekkrant als Peel en Maas, de naam die de krant kreeg in 1887 toen de krant eigendom werd van de familie van den Munckhof. De uitgave van het blad is tot op de dag van vandaag in handen van de familie Van den Munckhof.

Op deze website vindt u de jaargangen van Peel en Maas van 1880 tot 2005. Uit de periode 1880-1917 ontbreken de jaargangen 1881-1887, 1892, 1894, 1913 en 1915. Van de wel bewaard gebleven jaargangen uit deze periode ontbreken vaak nummers. In de periode 1944-september 1945 is Peel en Maas niet verschenen.

Dit digitale krantenarchief is mede mogelijk gemaakt door een financiële bijdrage van de stichting CAI.

Peel en Maas op www

1880= 4	1890= 204	1900= 6	1910= 195	1920= 244	1930= 454	1940= 380
1881= 0	1891= 129	1901= 184	1911= 4	1921= 276	1931=	1941= 302
1882= 0	1892= 0	1902= 44	1912= 40	1922=	1932=	1942= 206
1883= 0	1893= 210	1903= 188	1913= 0	1923= 302	1933=	1943= 192
1884= 6	1894= 0	1904= 196	1914= 36	1924=	1934=	1944= 142
1885= 0	1895= 186	1905= 34	1915= 0	1925= 417	1935= 472	1945= 28
1886= 0	1896= 6	1906= 60	1916= 4	1926=	1936=	1946= 114
1887= 0	1897= 38	1907= 16	1917= 4	1927=	1937=	1947= 158
1888= 128	1898= 139	1908= 4	1918= 198	1928=	1938=	1948= 222
1889= 188	1899= 208	1909= 194	1919= 254	1929=	1939=	1949= 290

Eerste jaren bestaat P en M uit ca. 4 blz. Dwz. > 200 blz. is volledig!

Kort overzicht

1864 Geboren 21 mei 1864 te Stramproy

1883 onderwijzer te Beegden, bij Roermond

1891 Hoofdonderwijzer te Tungelroy

1892 Grondlegger van het eerste Coöp handkrachtfabriekje in Tungerroy

1893 Secretaris vd. Zuid Ned. Zuivelbond sept. 1893 tot sept. 1918

1905 Zuivelconsulent in Limburg 1 apr. 1905 tot 1 sept. 1918

1909 Ondervoorzitter F.N.Z. Vanaf 1909 tot 1932

1921 Voorzitter ZNZ vanaf 1921 tot 1932

1922 Lid tweede kamer sinds 1922 (RK. Staatspartij)

1932 Overleden 19 sept. 1932 (68 jr.) - in Roermond begraven

Verder nog Voorzitter Botercontrolestation Maastricht

Voorzitter Examencommissie van de FNZ

Voorzitter of tal van commissies op zuivelgebied

Directeur Limburgsche Land en Tuinbouwbond

enz. enz.

1891-02-05 NKO

§ WEERT, 4 Febr. In de gemeentetoraadszitting van heden is met algemeene stemmen benoemd tot hoofd der school te Tungelroy de heer J. J. C. Ament, onderwijzer te Beegden.

Wat meld *Boek Geluk* over de heer J. J. C. Ament

blz. 84>

Limburg en oostelijk Noord-Brabant

.....De geldelijke omstandigheden, waarin de boeren verkeerden, lieten niet toe dat men kostbare verbeteringen ging aanbrengen, nog afgezien van het feit dat deze kostenverhoging veel te zwaar op het produkt van elk (klein) bedrijf zou drukken. *Jan Truijen* ¹⁾ berekende in 1893 uit gegevens van het landbouwverslag dat 97 % der boeren in Limburg en Noord-Brabant niet meer dan 2 à 3 koeien had.

Ongeveer te zelfder tijd werd uit België vernomen dat men daar de boterbereiding voor gezamenlijke rekening ging uitoefenen. De mogelijkheid opende zich hiertoe toen de centrifugale ontroming der melk mogelijk werd. In Tungelroy woonde de eerder genoemde *J.J.C. Ament*, die hoofdonderwijzer ter plaatse was. In 1891 was de oogst in zijn omgeving grotendeels door hagel vernield en dit was mede aanleiding dat hij zich de moeilijke omstandigheden, waarin vooral de kleine Peelboeren verkeerden, ging aantrekken. Hij toog naar het Belgische dorpje Bree om te gaan zien hoe men daar voor gezamenlijke rekening boterbereiding toepaste.

Hij deed hiervan verslag in zijn dorp en vond 33 boeren bereid om met deze nieuwe vorm van melkverwerking te beginnen. Men besloot - evenals in Bree - voor gezamenlijke rekening een centrifuge en verdere benodigdheden aan te schaffen. Men kocht deze bij Jules Melotte te Rémicourt voor 1200 frs. Er was echter in Tungelroy nog geen gebouwtje om de „boterfabriek” in te beginnen en zo werd deze centrifuge voorlopig geplaatst in het bakhuisje van *H. Peerlings*, die voorzitter van de inmiddels door *Ament* opgerichte vereniging was geworden. De boter werd opgeslagen in de kelder van de „bovenmeester”.

Wij zullen niet op de voet volgen welke moeilijkheden deze pioniers allemaal hadden te overwinnen, maar menen nog wel te moeten vermelden dat men met de in de „fabriek” gemaakte boter aanvankelijk lelijk overhoop kwam te zitten, want niemand in de omgeving wilde deze boter kopen. Men zou vergiftigde stoffen aan de melk toevoegen en beweerde zelfs dat kinderen, die gevoed werden met de ondermelk, daarvan de tering zouden krijgen. Een boer moest de levering van zijn melk aan de fabriek staken, omdat zijn knecht weigerde pap te eten, die gekookt was van centrifugemelk. Men kon aanvankelijk de boter niet kwijt en besloten werd dat ieder der boeren maar zou trachten zijn eigen boter in de omgeving aan de man te brengen. Maar ook dit was geen succes. Dit duurde enkele weken totdat „*Meester Ament*” in België een koper voor de Tungelroyse boter vond. Van die tijd af liep het vlot. Er werd een geregelde afnemer in Brussel gevonden, waarmede een jaarcontract werd afgesloten en f 1,20 per kg boter franco Brussel werd overeengekomen.

---

1) Landbouwer en belastingdeskundige te Meijel.

De handkrachtboterfabriekjes, die al spoedig in vele dorpen en gehuchten [084] tot stand kwamen, waren zo eenvoudig en zó gebouwd dat ze altijd weer als woonhuis gebruikt zouden kunnen worden. Niet zelden werd met deze bedrijfjes zelfs in een oude schuur of een oud woonhuis begonnen ²⁾. De inventaris bepaalde zich in hoofdzaak tot een bascule, een kookpot en een handcentrifuge, vaten voor het bewaren van de room, benevens een tuimelkarn en een kneedbord. De boeren moesten zelf hun melk naar de fabriek brengen en namen de ondermelk mee terug naar huis ³⁾. De verenigingsvorm was meestal volgens de wet van 1855. Men betaalde de stichtingskosten gezamenlijk naar verhouding van de geleverde melk en nieuwe deelnemers liet men entreegeld betalen, waaruit een reservefondsje werd gevormd. Van een boekhouding was aanvankelijk nauwelijks sprake.

Het fabriekje te Tungalroy diende als voorbeeld voor vele andere. Er werden ook vele jongelui opgeleid om als werkbaas in andere fabriekjes te kunnen optreden. H.A. Huender, die in 1894 het fabriekje te Tungalroy bezocht, zegt dat deze fabriekjes de welvaart der streek in grote mate bevorderen (zie ook pag. 77).

Meer te vinden op de site zie bij boeken < 2000 / Geluk / Limburg

---

2) In sommige dorpen werden wel twee, drie of soms vier van zulke fabriekjes gesticht (*Verslag Noord-Brabantsche Zuivelbond*).

3) Een boertje uit Mildert kwam dagelijks anderhalf uur gaans met zijn melk in een bus op de rug naar de fabriek en nam zijn ondermelk weer mee naar huis.

De eerste ‘boterfabriekjes’.

De beweging op zuivelgebied gaat hierin Limburg nog steeds voort. Twee boterfabriekjes worden weer opgericht door de landbouwers van buurtschappen der zeer uitgestrekte gemeente Nederweert. Te *Stramproy*⁴ heeft het bestuur besloten tot den aankoop van eene tweede centrifuge; het aantal der deelnemers, is tot 73 geklommen, en de hoeveelheid melk, dagelijks door hen aangevoerd, kon met de eerst aangekochte niet meer worden verwerkt; te Tungelroy, waar de eerste melkerij werd opgericht en zich in steeds toenemenden bloei verheugt, staat men ook niet stil.

De werkzame leider dezer inrichting, de heer Ament, ontbood uit Frankrijk een honderdtal Villepin'sche glaasjes om deze methode bij het onderzoek der melk toe te passen naast de controle met de centrifugale roommetertjes.

Zooals men weet, vermengt de Villepin de melk, voor het onderzoek bestemd, met 33 pct. zwavelzure magnesia en laat dan de room rustig opschieten, hetgeen in circa drie uur tijds volledig geschiedt. Wellicht kunnen deze twee methodes vereenigd worden, en het Villepin'sche mengsel zelfs gecentrifugeerd, hetgeen eenigszins doet denken aan de Amerikaansche van Babcock, die echter voor deze kleine dorpsinrichtingen ook nog te omslachtig is.

En te Stamproy mag men er nu eens over gaan denken of de twee centrifuges en de karn niet voordeliger bewogen konden worden door een *heetelucht motor*; wellicht is deze machine nog goedkoper dan in België verkrijgbaar bij onzen landgenoot, den heer D. W. van Rennes te Utrecht, op Drakenburg. Belanghebbenden kunnen daarnaar informeeren.

Te Maasbree werd wederom eene commissie van veehouders gelast met de bezichtiging van het gebouw der Coöperatieve melkerij van Meijel, en de heer Corten, landbouwconsulent, werd uitgenoodigd, dit ontwerp te komen behandelen in een Zuid-Limbursche gemeente.

Tusschen de vier eerstgenoemde melkerijen in, die niet ver van elkander verwijderd zijn, richtten particulieren eene stoomboterfabriek op te Weert; deze koopt melk van ingezetenen dezer groote gemeente: eene bijzondere interessante, en voor onze provincie belangrijke vergelijkende proef; de landbouwers dier streek zullen er zich nu duidelijk van kunnen overtuigen, welk systeem hun het meest voordeel geeft, en het is niet onmogelijk dat de groote fabriek, tusschen de kleine coöperatieve fabrieken beknelde zal raken, en voor de melk een prijs zal moeten besteden, die voor den geregelden gang der zaak op den duur niet kan worden gehandhaafd.

Meermalen werd reeds gezegd, dat al onzen „samenmelkerijen” voorzien zijn van de Mélotte'sche centrifuge; deze firma streeft gedurig verder: haar ideaal is, 500 L. in het uur en met de hand ontroomd; zij schijnt het tot 400 of 450 gebracht te hebben. Althans prof. Chevron, van Gem-

---

4 Stond Stamprooi, huidige naam is Stramproy, kwam ook tegen Stramproij. Plaatsnamen zijn in vervorg aangepast aan huidige spelling – *cursies* is van ZHN.

bloux, die onlangs een uitvoerig rapport over deze centrifuge uitbracht en daarin vooral de werking der „zigzaggen” met afbeelding duidelijk maakte, zegt aan het einde van dat stuk, dat hij zich voorstelt ook spoedig „de Mélotte’sche centrifuge van 400-450 liter te onderzoeken, „afin d’en fixer définitivement la qualité du travail et la force quelle nécessite.”

Sommigen raken in de war door de verschillende prijsopgaven van dezen melkontrooier; de gewone ontroomt in het uur 150 L. en kost *f* 225 (fr. 450).

Met zigzaggen voorzien, ontroomt zij in het uur 300 L. en kost *f* 263 (frs. 525). De coöperatieve melkerijen hebben daarbij nog het controletoestel noodig en dan kost het complete werktuig *f* 300 (fr. 600)-⁵⁾

---

5) *Toevoeging ZHN. uit Proefschrift Croesen – 1932 – blz 96>*:

In het zuiden des lands is het uitbetalen van de melk op enigszins andere wijze verlopen – (dan in Friesland) . In de eerste plaats heeft men daar vanaf de beginne de melk naar de gewichtshoeveelheid uitbetaald, terwijl men tevens rekening hield met het roomgehalte. Toch heeft de uitbetaling volgens z.g. *kilograden* niet lang in de praktijk dienst gedaan, want in het jaar van de oprichting der eerste (handkracht)fabriek werd de methode-Gerber uitgevonden, reeds in het laatst van januari 1894 begon Tungelroy met de uitbetaling naar vetgehalte volgens Gerber en in hetzelfde jaar volgden de andere leden van de Zuid-Nederlandschen Zuivelbond.

De bepaling van het roomgehalte in de eerste tijd van het bestaan der fabriekmatige boterbereiding in het zuiden des lands geschiedde met behulp van de z.g. *centrifugal cremometrie*, welke uitgevoerd werd, doordat Mélotte (de ontromer van Mélotte was in de beginne in Limburg en Noord-Brabant de algemeen gebruikelijke centrifuge) bij de centrifuge een toestel leverde voor de bepaling van het roomgehalte. Ook werd door enkele fabrieken wel gebruik gemaakt van de methode van de *Villepin*.

Verlag: Eerste algemene vergadering Zuid Nederlandse Zuivelbond⁶ gehouden te Roermond 9 Juli jl. 1893

Tegenwoordig waren de bestuursleden en werkbazen van 13 Coöperatieve Melkerijen, allen uit Limburg; verder een groot aantal belanghebbenden uit Limburg. Noord-Brabant en Belgisch Limburg. De vergadering werd geopend door den heer J. Truyen, lid der provinciale Staten in Limburg. Hij wijdde een woord van dank aan de leden voor de trouwe opkomst op deze voor den landbouwer zoo belangrijke vergadering. Daarna gaf hij het woord aan den heer F. Corten. prov. Landbouwconsulent.

Deze heer hield een zaakrijk pleidooi over het grootte nut, dat eene vergadering als deze voor de zuivelbereiding kan afwerpen. Hij besprak in 't kort het ontstaan der coöperatieve Melkerijen en wees er op, dat men ook op dit gebied niet stil mag staan. Het goede en uitmuntende van deze of gene inrichting moet algemeen eigendom worden. Het bestuur zal proeven nemen voor gezamenlijke rekening der vereenigingen en zich trachten op de hoogte te houden van de nieuwigheden op het gebied der zuivelbereiding.

Na de opwekkende rede van den heer Corten werd in omvraag gebracht of de vertegenwoordigde bestuursleden der Melkerijen wilden toetreden tot den bond, die bij voldoende deelneming tot stand zou komen. Alle vereenigingen traden toe.

Hierna werd overgegaan tot de keuze van een president en een secretaris. Als zoodanig werden gekozen met algemeene stemmen respectievelijk de heeren J Truyen en J. Ament. De keuze van de overige leden van het bondsbestuur werd uitgesteld tot een volgende vergadering.

Aan de orde was thans punt (a) van de circulaire nl. „*De contrôle der melk.*”

Dit punt werd kort en bondig behandeld door den heer Ament, die op verlangen van den heer Corten proeven had genomen met eene nog weinig bekende manier om het roomgehalte der melk te bepalen. Het gold n.1. de *methode Villepin.*

Na de wijze van behandeling duidelijk in 't licht gesteld te hebben, gaf de heer Ament in overweging deze wijze van contrôle uit te oefenen naast de meer algemeen gebruikelijke centrifugale contrôle om vergissingen en onregelmatigheden te voorkomen. Ook spoorde bij de bestuursleden aan eens de proef te nemen met de oplossing van Magnesium sulfaat bij de bepaling van het roomgehalte door Centrifugeeren.

Terwijl genoemde heer nog eene aanschouwelijke proef deed met den lactobutyrometer besprak de heer van der Grinten, apotheker te Venlo nog eene andere wijze van contrôle der melk die volgens spreker zeer doelmatig en eenvoudig uit te voeren zon zijn. Hij stelde voor ieder dag een

---

⁶ Stond: „van Coöperatieve Melkerijen, ivm zoeken veranderd in ZNZ.

zelfde hoeveelheid melk van ieder leverancier te bewaren en die door middel van dubbel chroomzurekalizoet te houden. Dan kon men na twee à drie weken, ja zelfs na een maand op eenvoudige wijze b.v. door Centrifugeeren het gemiddelde roomgehalte bepalen.

Het tweede punt: „*Het aanzuren van den room,*” werd ingeleid door den heer Haan jr.

Op eenvoudige en duidelijke wijze deelde genoemde heer zijne praktische ervaringen omtrent dit gewichtige punt mede. Hij ging van de volgende stellingen uit : (a) De room moet aanstonds na het centrifugeeren minstens tot op 15° C. afgekoeld worden. (b) Om na 24 á 36 uren een volgenden graad van verzuring te erlangen moet aan de room eene hoeveelheid zure melk toegevoegd worden. Deze zure melk moet afkomstig zijn van de beste en gezondste melkkoe.

De aldus geënte room zal eene zuivere gisting ondergaan en het resultaat is meer en beter boter. Spreker deelde verder nog eenige cijfers mede aangaande het karnen van geënten en niet geënten room; deze cijfers bevestigden ten volle de waarheid van bovenstaande stellingen.

Wijl de tijd te ver gevorderd was, moest het derde punt aangehouden worden voor de volgende vergadering. De heer van der Grinten maakte de vergadering nog opmerkzaam op een door hem in den handel gebracht boterklersel, alsmede op zijn poeder Antiseptie ter conserveering van boter en melk.

Niets meer aan de orde zijnde, sloot de heer Truyen de vergadering en riep allen een hartelijk tot weerziens toe.

1901-01-19 MAR

TUNGELROIJ. In de Vastenavond-
dagen zal hier een optocht georganiseerd
worden, die, onder meer, ook zal voor-
stellen de opkomst en den bloei der
centrifuge. Die voorstelling belooft nogal
van beteekenis te zijn, daar in 1892,
onder den heer **Ament**, de eerste
zuivelbereidingen in Limburg in ons ge-
hucht is opgericht, want de moelijkheden
waren niet gering, waarmee men in den
beginne te kampen had; ook die zal
men u toonen alsmede de wijze, waarop
men ze triomfantelijk te boven kwam.

Landbouwkundige Mengelingen,

Boterbereiding in het warme seizoen.

De heer J. G. C. Ament⁷ vestigt in Corten's Ld.-Kroniek de aandacht op hetgeen gedaan kan worden om ook in het warme seizoen boter af te leveren die ook aan hoge eischen voldoet. Het kan niet ontkend worden, dat de zomer onaangenaamheden meebrengt voor de boterfabriek. Sommigen brengen zure, andere halfzure melk aan; de eerste wordt geweigerd; de halfzure meestal aangenomen. (Onder half-zure melk versta men melk, die een eenigszins zuren smaak heeft, maar toch nog gecentrifugeerd kan worden.) Verder wil de room soms niet behoorlijk koud worden, en dan wordt bij te hoge temperatuur gekarnd; het resultaat is weeke boter, die niet goed uitgekneed kan worden, enz.

Op de eerste plaats kan er niet genoeg voor gezorgd worden, dat de leveranciers, vooral in dit seizoen, de melk dadelijk en zoo sterk mogelijk afkoelen, en dat zij de uiterste pogingen aanwenden om de melk ook zindelijk te behandelen; want onreine zoete melk is veel schadelijker dan half-zure, die rein is. Men zorge dat vooral niet gemolken worde met zweethanden; men voedere onder het melken niet en verwijdere spoedig de melk uit den stal. Men lucht en reinige melkkannen en teems zooveel mogelijk.

Verscheidene gevallen zijn mij bekend, waar het afkoelen niets te wenschen overliet en de melk toch geregeld zuur werd binnen 24 uren; dit kon alleen worden toegeschreven aan het slordige melken de vuile stallen en onzindelijk gereedschap. Ieder boer kan er geen koelmachine op na houden, doch wel kan en moet hij zijne melkster tot zindelijkheid aansporen en haar terdege op de vingers zien, ook in de letterlijke beteekenis van het woord. Heeft de boer goede melk aan de fabriek gebracht, dan kan hij er ook zeker van zijn, goede waar terug te krijgen.

Het ontroomen zelf geeft niet meer moeilijkheid, dan in elk ander seizoen. Alleen mag er op gewezen worden, dat deze werkzaamheid op sommige plaatsen ook wel wat zinnelijker kon geschieden. Allicht worden er eenige droppels melk gemorst, die aan het oog van den ijverigen werkman ontsnappen; zij dringen in den vloer, waaruit zij later misselijk geuren en er eene lucht ontstaat, die weinig geschikt is om den room, die geruime tijd hier verblijft, smakelijk te maken.

Wordt verder in zulk eene ruimte melk afgekoeld, dan zal die bedorven lucht ook niet tot hare houdbaarheid bijdragen, omdat die melk tegelijkertijd de verderfelijke kiemen in zich opneemt. Het is dus niet voldoende de werkplaats netjes op te knappen als 't werk is afgelopen neen, juist de grootste zindelijkheid, luchtigheid en frisheid moet verlangd worden tijdens het ontromen Zoo mogelijk mag er niemand in het lokaal geduld worden dan het werkvolk, want al die onschuldige (?) asempjes, soms nog vergezeld van tabakswolken enz., kunnen de deugdelijkheid van den room slechts schaden.

---

7 (Meester) J.J.C. Ament was de stichter van het eerste Handkrachtfabriekje in (Noord)-Limburg 1892.

Is het ontroomen afgeloopen, dan komen wij tot het gewichtigste en moeilijkste punt der boterbereiding, n.l. het aanzuren van den room. Iedere fout hierbij begaan, is onmogelijk weder goed te maken.

Hoe eerder de room gekarnd wordt, des te minder zal hij bloot staan aan ongunstige invloeden van buiten. Men zou derhalve den room zoet kunnen karnen, maar dan verkrijgt men minder boter, die daarenboven spoedig haren fijnen smaak verliest. In den handel verlangt men ook bijna algemeen boter, gekarnd uit licht aangezuurden room.

De kunst bestaat nu hierin, dat men den room in 18 - 24 uren zoodanig aanzure, dat de meest mogelijke boteropbrengst verzekerd zij en men tevens boter verkrijgt van uitstekende qualiteit. De room wordt zuur doordat de melksuiker door bacteriën omgezet wordt in melkzuur; dit melkzuur scheidt de kaasstof in fijne vlokjes af waardoor de room dikker en meer poreus wordt. Het is in dezen toestand, dat de kaasstof zich het gemakkelijkst afscheidt van de ingesloten vetdeeltjes, zodat het karnen, ook door de meerdere wrijving der deeltjes onderling, vlug van de hand gaat.

„Hoe komen die bacteriën in de melk?” Wel, zij komen er ongevraagd, zooals b.v. schimmelkiemen in uw brood. Zoodra die bacteriën ergens voor haar gunstige levenswaarden ontmoeten, ontwikkelen zij zich aanstonds op verbazende wijze; men vindt die nietige kleine wezens in iedere melk al dadelijk na het melken; zij leven bij myriaden zoowel aan den uier der koe, als in uwe kelders: in en om uwe melkkannen, op alles wat met de melk in aanraking komt. De zaak zou vrij eenvoudig zijn als er maar eene soort dezer wezens bestond. Ongelukkigerwijze echter hebben de bacteriën, welke wij voor zuivelbereiding noodig hebben, vele neefjes en achterneefjes, die met elkander vechten op leven en dood. 't Is hier een strijd om het bestaan.

En wee! als onze melkzuurbacteriën het onderspit delven: de boel loopt dan in 't honderd! Er ontstaat dan geen zuiver melkzuur; maar gistings-, zelfs rottingsprocessen, die den room onsmakelijk en de boter onhoudbaar maken. Nu is het eene uitgemaakte zaak, dat de vetrijkste en zuiverste melk ook de beste, melkzuurbacteriën herbergt. (Onder zuivere melk versta men hier tevens melk, voorkomende van koeien, die best, gezond voeder krijgen.)

Wanneer iedere melkerij slechts over den zulke koe kon beschikken, zou het gemakkelijk vallen om den room met de melk dezer koe te enten, d.w.z. de echte melkzuurbacteriën uit de melk over te brengen in den room en hun de gelegenheid geven om zich daarin naar hartelust te verdeelen, m.a.w. te vermenigvuldigen. Het spreekt van zelf dat bij dergelijke kunstmatige aanzuring groote zindelijkheid vereischt is, want onzindelijkheid van de lucht of van de omringende voorwerpen, wijst op talrijke koloniën van allerhande ongewenschte bacteriën en zoodra deze laatsten de overhand krijgen, is niet alleen al onze arbeid vergeefs, maar stichten wij meer kwaad dan goed; vandaar dat dr. Kirchner, eene specialiteit op het gebied der zuivelbereiding schrijft:

„Men doet beter in verschen room of melk geen zure melk, room of karnemelk aan te brengen. Het schielijk zuur worden, wordt daardoor wel bevorderd, maar men staat bij zulk een handelwijze altijd bloot aan het gevaar, dat men ongewenschte bacteriën aanbrengt, die later aan den echten natuursmaak der boter wel eens kunnen schaden. Er zijn mij gevallen bekend, waarbij men aldus handelend, verkeerde boter verkreeg uit beste melk en bij de zindelijkste behandeling,

en ook, dat men uit diezelfde melk en bij overigens dezelfde behandeling puike boter maakte, zoodra men dit kunstmatig zuurmaken achterwege liet. Iets anders wordt het wanneer wij den room aanzuren met reinkultuur.

Hierover in een volgend artikel.

Bron: Leeuwarder Courant 1894-07-28

Landbouw Mengeling,

Boterbereiding in het warme seizoen.

(Slot)

Het aanzuren met reinkultuur heeft onvoorwaardelijk goede resultaten, wanneer de bereiding der kultuur met groote zorg en zindelijkheid geschiedt. Uit de gebruiksaanwijzing heeft men echter kunnen zien, dat het nog al wat moeite geeft en menige melkerij⁸ zal er tegen opzien. De werkbaas⁹ heeft toch al zooveel in het hoofd, zal men zeggen. En dat in ook zoo. Menig werkbaas heeft het veel te druk, omdat in haast al onze melkerijen het ontroomen te veel kostbaren tijd in beslag neemt. Men mag niet vergeten, dat de roomaanzuring, het karnen en kneden op den voorgrond moesten treden. Dit alles moet op den juisten tijd geschieden; wordt dit niet met de noodige zorg behandeld of ten ontijde verricht, wegend den grooten aanvoer van melk en het urenlang centrifugeren, dan kan het niet anders of de inrichting werkt onregelmatig en onzeker. Volgens dr. Fleischmann mag het ontroomen niet langer duren dan drie uren per dag. We mogen het gerust wat ruimer nemen, b.v. op 4 á 5 uren; maar op sommige plaatsen is het bepaald te erg. Doch ter zake.

Het ligt niet in onze bedoeling om reclame te maken voor de reinkultuur. Wij wenschten nochtans, dat ieder werkbaas op de hoogte was van deze behandeling. Reinkultuur kan in vele gevallen noodzakelijk wezen. Laat de smaak of het aroma der boter te wenschen over, wendt dan reinkultuur aan, en het gebrek zal ogenblikkelijk verdwijnen; bij het voederen van knollen, bij moeilijk karnen enz. is de reinkultuur een ware zegen voor de boterbereiding. Zij, die voortdurend reinkultuur aanwenden, zullen eene grootere regelmatigheid in het bedrijf waarnemen en voortdurend succes hebben. Wordt de room niet kunstmatig aangewend, dan handelt men het best, eenvoudigst en zekerst, wanneer men den room, onmiddellijk na het centrifuge komt, aanstonds in een luchtig en zindelijk lokaal plaatst, waar hij langzaam afkoelt en wel in 24 uren tijds, van ± 30 °C. tot op ongeveer 15 °C. Men roert den room van tijd tot tijd om en let op de regelmatige afkoeling .

Sommigen willen den room direct afgekoeld, onder de centrifuge, tot beneden 15 °C. Zulke room moet echter aangezuurd worden, en wederom verwarmd, anders blijft hij te zoet.

8 Handkrachtboterfabriekje

9 Elders beheerder of directeur genoemd

Eene onmiddellijke afkoeling van den room tot onder 5 °C. is zeer gewenscht, wanneer men kunstmatiga aanzuurt, maar het gebruik van ijs is dan ook een vereischte.

Thans volgen in 't kort eenige regels en aanwijzingen betrekking hebbende op het karnen van aangezuurden room.

Boter van goede hoedanigheid bevat niet meer dan 15% water en is noch week, noch kruimelig of hard; zij heeft eene korrelige structuur, die onder den microscoop ook na het kneden nog goed moet uitkomen. Om zulke boter te verkrijgen moet het karnen in den juisten tijd afloopen d.i. in 30-45 minuten. Gaat het karnen te vlug, hetzij door te heftige beweging of te hooge warmte, dan zal het botervet niet regelmatig stollen maar vele vetkogeltjes worden in vloeibaren toestand door de vaste ingesloten. Die vloeibare vetdeeltjes worden wel vast bij de latere bewerking, maar de boter zal hare korreligheid missen en slijmerig worden. Duurt het karnen te lang, dit is te wijten aan te flauwe beweging of te lagen warmtegraad; de botervorming geschiedt echter ten laatste ook te plotseling, evenals bij het te vlug karnen en met hetzelfde resultaat.

Hoe sneller de beweging, des te meer neemt de warmte in het karnvat toe. De toename der warmte mag echter nooit meer bedragen dan 1 - 5 ° C.

De warmtegraad, waarbij men karnen moet, is afhankelijk van:

- a. de constructie van het karnvat.
- b. de temperatuur van het lokaal.
- c. de snelheid der beweging.
- d. de hoeveelheid room.
- e. het voeder der koeien.

N.B De melk van oudmelkte en ongestelde koeien karnt zich niet zelden eerst bij 24° C.

Men mag den room nooit verwarmen met water dat warmer is dan 30, hoogstens 35° C.

Gedurende het karnen mag niets meer aan de temperatuur veranderd worden.

Hebben de boterkorreltjes de grootte van speldsknoppen, dan spoelt men de wanden van het vat af met zuiver, gefiltreerd of gekookt water of met afgeroomde melk. Vervolgens vangt men de boterkorreltjes op in een haren teems en duikt die twee- tot driemaal onder in frisch water (gekookt of gefiltreerd), om de karnemelk voor een groot deel af te spoelen.

Men wachtte zich wel voor het te groot karnen der boter; want ieder vetdeeltje, hoe microscopisch klein ook, is nat van karnemelk, na het vast worden, en die karnemelk kan slechts voor een klein gedeelte uit de boter verwijderd worden; wanneer echter de vetdeeltjes zich vereenigd hebben ter grootte van speldeknoopen, dan zuigt die poreuze massa gretig de karnemelk op en zet men nu het karnen nog voort, dan doet men niets anders dan de karnemelk opsluiten in klompen boter, waaruit ze later moeilijk meer is verwijderen is. Daardoor zal men langer moeten kneden en gevaar loopen overwerkte boter te krijgen. 't Is met hare korreligheid dan pover gesteld.

Bij het karnen moet men dagelijks aanteekening houden van:

- a. de warmte, die de room had, bij den aanvang van het karnen;

- b. de warmte der karnemelk aanstonds na het karnen;
- c. de warmte van het lokaal;
- d. den duur van het karnen;
- e. de snelheid van het draaien;
- f. het vetgehalte der karnemelk.

Het karnen kan niet vergemakkelijkt worden, door toevoeging van het een of ander zout. Daarentegen is een weinig zeep, loog of geest van salmiak voldoende om het karnen totaal onmogelijk te maken.

Suiker, gom lijm, spiritus, meel en gekruimeld brood schaden in kleine hoeveelheden niet.

Zure room moet gekarnd worden bij een temperatuur van $12\frac{1}{2}$ - 20° C., d.i. gemiddeld 16° C.

In zomerdag moet de boter na het karnen aanstonds afgekoeld worden, en zoo mogelijk geschikt gemaakt om gekneed te kunnen worden; zij moet vastheid genoeg hebben en weerstand kunnen bieden aan de drukking, die den kneder op haar uitoefent. Het is daarvoor noodig, dat zij een temperatuur heeft van 10 - 15° C.

Hoe eerder de boter gekneed wordt, des te beter. Heeft men geen ijs ter hand, dan zal men bij groote hitte gebruik kunnen maken van een koudmakend mengsel. Koudmakende mengsels zijn o.a.:

- a. Een oplossing van gewoon keukenzout in water.
- b. 3 deelen glauberzout vermengd met $2\frac{1}{2}$ deel zoutzuur.
- c. 6 deelen glauberzout, 4 salmiak , 2 salpeter en 4 salpeterzuur.

De twee laatsts mengsels brengen water van xxx ver beneden het vriespunt.

Het kneden moet daarna met zorg geschieden, door te lang kneden wordt de boter mat en droog en bij weinig kneden blijft ze week en smerig.

Is de boter gekneed, dan beware men ze in een frischen, koel en niet te helder verlichten kelder op glas-, graniet- of leiplatten.

Bij het verpakken zorge men vooral gebruik te maken van een omhulsel van zuiver stroo of kaf; de boter zelve wikkele men in een zuiver natten doek; men kan dien doek met goed gevolg doopen in zoutwater, met waarin desnoods een scheut azijn.

Witte pakmanden verdienen de voorkeur boven grijze, omdat zij warmte doorlaten.

Landbouw: Eerste verslag ZNZ

Wij ontvingen het eerste algemeen verslag van den Zuid-Nederlandschen Zuivelbond, waarvan de heer Jan Truyen voorzitter en de heer J. J. C. Ament secretaris is.

De eerste Coöperatieve Zuivelvereniging in Limburg, zegt het verslag, kwam eerst in het voorjaar van 1892 tot stand.

Eenige ondernemende landbouwers van het tot de gemeente Weert behorende dorp Tungelroy aangemoedigd en voorgelicht door den heer F. R. Corten, (Wandel)-leeraar der Mij v. Landbouw in Limburg, namen daartoe in 't begin van genoemd jaar het initiatief.

Reeds den 15 Mei daaropvolgende trad de vereeniging in werking.

Onder degelijke en oordeelkundige leiding van den heer Ament, hoofd der dorpschool, werkte de opgerichte kleine boterfabriek met de gunstigste uitkomsten. Zij werd een voorbeeld ter navolging en tegelijkertijd eene leerschool vóór den Limburgschen landbouwer in het algemeen maar vooral voor den kleinen veehouder.

De gunstige gevolgen, van het door Tungelroy gegeven voorbeeld, lieten niet lang op zich wachten. Nog in hetzelfde jaar werden in de Limburgsche gemeenten Meijel, Buggenum, Hunsel, Stramproy gelijke vereenigingen opgericht, die opvolgend: den 6 en 15 December 1892 en 2 Januari 1893 reeds begonnen te werken.

Ook Noord-Brabant liet zich niet onbetuigd de eerste Coöperatieve Zuivelfabriek verrees aldaar in 't dorp Liessel, gemeente Deurne en Liessel. Den 1 Mei 1893 kwam zij in werking.

Van deze plaatsen, als zooveel middelpunten, breidde zich de coöperatieve centrifugale boterbereiding geleidelijk maar snel uit. Op 31 December van hetzelfde jaar telde men in Limburg en het daaraan grenzende gedeelte van Noord-Brabant reeds 42 zoogenaamde melkerijen. Thans is dit getal zoover ons bekend reeds tot 62 gestegen.

Van deze hebben er zich 53 aangesloten, bij den op 28 September 1893 opgerichten Zuid-Nederlandschen Zuivelbond.

Verder bevat het verslag een overzicht over den toestand en de werking der Bondsvereenigingen.

Over de kosten wordt gezegd!

Aangezien de meeste melkerijen nog te korten tijd in werking zijn, om een betrouwbaar cijfer van de kosten der coöperatieve boterbereiding te kunnen opgeven, hadden wij dit punt in onze vraaglijst niet opgenomen.

Naar de opgaven van eenige vereenigingen, die reeds geruimen tijd werkzaam zijn, worden de geheele kosten berekend op circa 2½ cents per pond geproduceerde boter. De kosten van de aflevering der boter is in deze opgave niet begrepen.

1905-04-01 NKO

Wegens zijne benoeming tot **zuivelcon-**
sulent in Limburg wordt den heer J. J. C.
Ament, hoofdonderwijzer te Tungalroy met
ingang van 15 April als zoodanig eervol
ontslag verleend. De voorzitter spreekt
een woord van dank voor het goede door
den heer Ament tot stand gebracht heeft.
Met het eervol ontslag zal hij hem den
dank van den raad overbrengen alsmede
de gelukwensen met zijne benoeming.

Voordracht Zuivelconsulent Limburg J. J. C. Ament¹⁰

Stoomzuivelfabrieken I

De heer Ament, zuivelconsulent, hield onlangs te Nederweert eene rede over stoomzuivelfabrieken. welke wij wegens hare belangrijkheid hier laten volgen:

In een hoofdartikel van de laatste dagen van „*De Boerenstand*” - het orgaan van de Boerenbonden in Gelderland - lezen wij: „Het op de hoogte blijven is voor den landbouwer een eisch des tijds; wie dat niet doet komt achterna sukkelen. En op de hoogte blijven beteekent voor den boer: „In denken en doen meegaan met nieuwe richting op het gebied van landbouw, veeteelt en zuivelbereiding, waar de nieuwe ideeën niet in botsing komen, met geloof en gezond verstand.

„Nemen wij eens een kijkje bij een boer, die op de hoogte van zijn tijd is.

Hij bemest zijn weiden en landerijen met kunstmest om hoogere opbrengsten te verkrijgen; hij heeft verschillende landbouwmachines aangeschaft, om vlug en op tijd zijn werk te kunnen verrichten; hij heeft vee op zijn stal, dat geëigend is voor de streek waar hij woont; hij is aangesloten bij een coöperatieve stoomboterfabriek; hij is lid van eierbond; hij heeft eene landbouwcursus gevolgd en zorgt ervoor dat ook zijn kinderen van dergelijke nuttige instellingen gebruik maken om voldoende theoretische kennis van het landbouwbedrijf op te doen; en ten slotte: hij verwaarloost geenszins zijn geestelijke belangen; want hij is lid van den Boerenbond, die op Christelijken grondslag is gevestigd.”

”We zien dus zulk een boer is aangesloten bij een stoomzuivelfabriek.

Dit geeft in de eerste plaats vele voordeelen, die wij straks nader zullen beschouwen: en in de tweede plaats: ook in dezen tak van bedrijf moet men niet blijven stilstaan.

Wat zien wij in de hedendaagsche maatschappij?

In alle takken van industrie is er vooruitgang; de nieuwere machineriën en verbeteringen worden allerwege aangebracht; overal is ‘t noodig om met de beste werktuigen de exploitatie te drijven, wil men niet door concurrentie worden voorbijgestreefd.

De handkrachtfabrieken brachten indertijd een groote verbetering in de zuivelbereiding, en zeker zijn daardoor enorme voordeelen behaald, maar wij moeten ook eens de toestanden vergelijken. Vroeger was de bereiding van boter een bijzaak, het vetmesten van kalveren met volle zoete melk, hoofdzak voor deze streken!

De boter van toen was een minderwaardig product, het werd alleen van de hand gezet in den winkel in ruil met winkelwaren. Thans is dat anders geworden de boteropbrengst vormt de voornaamste bron van inkomsten van het boerenbedrijf en het zou dan ook onverantwoordelijk zijn, indien door den boer niet werd meegewerkt met de Landbouwbonden en de Regeering om dezen tak van bedrijf op de hoogte van den tijd te brengen.

---

¹⁰ De heer J. J. C. Ament was ten tijde van deze lezing zuivelconsulent voor Z-Limburg - 1893 t/m 1918 (1920?)

De Regeering heeft door het aanstellen van zuivelconsulenten, die de aangewezen personen zijn om den landbouwers met raad en daad behulpzaam te zijn, door het invoeren van het rijksmerk voor zuivere, onvervalschte boer, enz., getoond voor dezen gewichtigen tak van volkswelvaart eene bijzondere zorg te dragen, de boer moet derhalve ook meewerken.

Nu zal wel de vraag worden gesteld, zijn dan handkrachtfabrieken niet voldoende? En dan zal het antwoord zijn: Men moet niet tevreden zijn met een goeden prijs voor het product, maar ook den afzet daarvan verbeteren voor de toekomst. Men moet denken aan den dag van morgen. Zeker is het, dat in de naaste toekomst de boter van de handkrachtfabrieken minderwaardig zal zijn, waar zij op de wereldmarkt te staan komt tegenover de boter uit de stoomfabrieken.

Peel en Maas, 1906-05-19; p. ¼

Stoomzuivelfabrieken. II

Dit moet wel degelijk in het oog worden gehouden; ook hierin moeten wij op de hoogte blijven van den tijd.

Door het inrichten van stoomfabrieken zullen wij den afzet verbeteren, want de handel vraagt boter vervaardigd uit gepasteuriseerden room; daarmee dient rekening gehouden te worden.

De handel vraagt groote hoeveelheden boter van eenzelfde kwaliteit, niet gelijk in uitzicht en smaak, maar een gelijk product in alle opzichten. Dit mag niet uit het oog worden verloren; daarmee dient rekening gehouden te worden.

Van handkrachtfabrieken komen slechts kleine hoeveelheden aan de mijn, van verschillende kwaliteiten, waardoor deze zeker een minderen prijs verwerven.

Welke voordeelen kan nu een stoomfabriek opleveren ?

1. Stellen wij dat bij aansluiting alhier, per jaar zooveel melk verwerkt wordt als b.v. aan de stoomfabriek te Stramproy dus 1,5 miljoen K. G,

Dan is gebleken door de ondervinding hier en ook in andere provinciën door de zuivelconsulenten opgedaan, dat de melk scherper wordt ontroomd, en dat deze scherpere ontrooming bedraagt 0,1% .

Uit de boven opgegeven hoeveelheid melk geeft dit een meerdere opbrengst van 1500 k.g. vet; wat een meerdere opbrengst aan boter vertegenwoordigd van 1800 kg.; boter bevat immers behalve vet, ook nog 14 á 15 pct. water.

Rekent men 1 kg. boter à f 1,20 dan geeft dit een voordeel van 1800 maal f 1,20 is f 2160.

2. De boter is van betere kwaliteiten wordt dus duurder betaald.

Op de mijn te Maastricht wordt boter geleverd van circa 130 handkrachtfabrieken en 14 stoomfabrieken en nu is gebleken dat van de handkrachtfabrieken er slechts 19 meer dan middelprijs ontvingen.

De stoomfabrieken met haar groote aanvoer veroverden steeds de hoogste prijzen.

Er is een stoomfabriek die wekelijks 45 á 48 manden boter aan de mijn brengt, tegenover handkrachtfabriekjes van 1 mand per week.

De groote hoeveelheden nu zijn gezocht; vandaar het verschil in prijs. We kunnen dit gerust stellen op 2 cent per kg.

Op de boter, die van 1,5 miljoen kg. melk wordt bereid, circa 6000 kg. geeft dit een voordeel van 120 gulden.

Maar verbruikt een stoomfabriek niet meer brandstof en behoeft ze niet meerdere reparatie? Stel dat een stoomzuivelfabriek in de plaats treedt van 4 of 5 handkrachtfabriekjes; deze hebben ook brandstof noodig en dan zal de stoomfabriek stellig weinig meer behoeven dan al de fabriekjes samen.

Ook de meerdere reparatie is maar schijn. Alle machinerien zijn aan slijtage onderhevig en zeker niet het minst bij de handkrachtfabrieken.

Wat de meerdere kosten van exploitatie, olie enz. betreft, ook de handkrachtfabrieken hebben dat alles noodig, en moeten daarenboven ieder een afzonderlijken secretaris en penningmeester bezoldigen.

Nu komen de kosten.

De oprichtingskosten zijn uit den aard der zaak vrij hoog, hooger dan de 4 of 5 handkrachtfabriekjes.

Wil men een goede flinke stoomfabriek hebben, dan zal dit met grond gebouw, installatie en machines, dan ook komen tot een bedrag van 16.000 tot 20.000 gulden zijn voor 500 à 600 koeien.¹¹ De kwestie is nu: hoe komen we aan het geld.

Met het tegenwoordige credietwezen is er geld genoeg te krijgen, mits men goede borgen heeft. Maar wanneer zou men betere borgen kunnen vinden, waar 100 tot 200 landbouwers gezamenlijk borg blijven.

Tegen 160 leden gerekend is dit gemiddeld 100 gld. per lid, waarvoor men borg blijft, en men blijft borg voor zich zelf, niet voor een ander. Het storten van geld door de leden wordt niet verlangd.

De plaatselijke Boerenleenbanken schieten het geld voor, de leden blijven borg voor de eigen zaak, men is zeker van de winst en er behoeft geen cent te worden gestort.

Die 20.000 gld. worden in tijd van b.v. 20 jaren terugbetaald, geamortiseerd. De jaarlijksche terugbetaling bedraagt dan 1000 gld. plus de rente.

Daar het geleende kapitaal jaarlijksch vermindert, vermindert ook de jaarlijksche rente.

Aan 4 pCt, gerekend, bedraagt de rente na het eerste jaar 800 gld. en het laatste jaar slechts 40 gld. Gemiddeld zal dus de rente per jaar zijn 420 gld.

Men betaalt dus gedurende 20 jaren jaarlijks 1000 gld, plus 1420 gld.¹² na 20 jaren behoeft niets meer te worden betaald.

Hebben wij zoo de voordeelen opgesomd, die onder cijfers zijn te brengen, de stoomfabriek levert nog andere voordeelen op.

Aan de stoomfabriek wordt de melk gepasteuriseerd, d. i. verhit op circa 80 gr.

¹¹ Getallen waren slecht te lezen!

¹² Fout!: 1000 gulden aflossing plus – gemiddeld 420 gulden rente = 1420 gulden totaal (ZHN.)

Waarvoor is dit noodig en welke voordeelen levert het op?

Het Rijk geeft jaarlijks schatten gelds uit aan de bestrijding van de tuberculose onder het rundvee, maar het Rijk is ervan overtuigd, dat alle maatregelen weinig zullen baten wanneer de melk van allerlei dieren saamgebracht en vaak besmet gegeven wordt, rouw aan de runderen.

Juist in het pasteuriseeren der melk die weder dient als voedsel voor 't vee vindt men den machtigen factor tot bestrijding van de tuberculose.

De statistieken uit alle landen wijzen uit dat tuberculose algemeen is verbreid.

Volgens statistieken van de openbare slachthuizen waren in Duitschland van alle runderen 20pCt. tuberculeus.

Rekent men alleen de volwassen koeien, dus boven vier jaar; dan is het cijfer nog ongunstiger: in Saksen b.v. 35pCt.

Maar als een koe tuberculeus is, is nog niet altijd de melk besmet, zal men zeggen.

Dat is waar maar toch een der vormen van tuberculose - de wiertuberculose - is zeer sterk verbreid,

Volgens gegevens in Duitschland verzameld, rekt men daar jaarlijks op 100 miljoen K. G. besmette melk. Van groot gewicht is daarom de ontsmetting van de melk, eer ze gebruikt wordt. Dit geldt niet alleen voor tuberculose, maar ook voor mond en klauwzeer een andere besmettelijke ziekten en dat niet alleen voor het vee, maar ook voor den mensch.

Het koken of voldoende verhitten van de melk is een groot belang, dat leert de ondervinding en dit is bij de stoomfabrieken een voordeel, dat niet onderschat mag worden.

Het is wel niet onder cijfers te brengen, maar het is wellicht nog hooger te stellen dan 't geldelijk voordeel van een paar duizend gulden per jaar.

Er is nog een ander voordeel.

Bij de oprichting van stoomfabrieken neemt men de goede gewoonte aan, de melk te laten afhalen bij de leden, Dat is een meer gezonde toestand, dan zooals het nu is.

Waarom moet een veehouder die kort, bij de fabriek woont, meer voordeel hebben, dan een die er verder af woont?

De kosten van het bijhalen worden gezamenlijk gedragen. Dat is zuiver coöperatief:

Daar is ook nog een voordeeltje aan verbonden.

Het spreekt van zelf dat 1 man, in groote hoeveelheden de melk bijrijdende, dit voordeelig kan doen.

In Helden bijv. worden de kosten van bijhalen gerekend op 1 cent per koe en per dag.

Iemand dus, die zes koeien heeft moet voor 6 cent een man missen op de boerderij, een groot gedeelte van den voormiddag en moest hond en hondenkar houden.

Daarbij zijn de arbeidskrachten voor den landbouwer tegenwoordig duur en minder gemakkelijk te verkrijgen.

Dit is eveneens een voordeeltje, dat niet onder cijfers is te brengen. Hiermeede verklaarde de inleider de voornaamste voordeelen van een stoomboterfabriek te hebben aangetoond.

HEITHUIJSEN. De heer S. Ament, zuivelconsulent te Roermond, die de in aanbouw zijnde stoomcentrifuge alhier in oogenschouw nam had het ongeluk van een hoogte op een hoop plavuizen te vallen. Hij werd daarbij zoodanig gekwetst, dat hij per rijtuig naar zijn woning moest vervoerd worden.

MAR 1908-03-04

Lezing zuivelconsulen J. J. C. Ament te Thorn

Thorn. Vrijdagavond had de aangekondigde lezing plaats door den heer Ament, zuivelconsulent. De voorzitter der centrifuge, de heer L. van de Boel, opent de vergadering met den christelijken groet, dankt de leden voor de trouwe opkomst, en geeft daarna het woord aan den geachten spreker.

Deze behandelde eerst het melken en de behandeling der melk. Hij gaf duidelijk de misbruiken aan, die werden gepleegd, toonde door genomen proeven, dat veel onreine in de melk blijft; gaf onderscheidene wenken tot zuiveringen bewaring der melk, welke gemakkelijk zijn ten uitvoer te brengen en deed duidelijk uitkomen, dat bij, die onreine melk aan de fabriek levert, zich zelven en anderen schade doet.

Daarna werd de centrifuge behandeld. De bestaande laat nogal te wenschen over. Bij den tegenwoordigen vooruitgang op dat gebied is deze niet meer geschikt. De vergaderden moeten evenwel niet denken, dat spr. hen op kosten wil drijven. 't Is zijn vurigste wensch, dat hier vooruitgang komt in de zuivelindustrie. De kosten zijn niet zoo hoog als men zich wel voorstelt. Heeft Neer een fabriek, die f 26.000 heeft gekost, in Velden staat een kleinere voor f 6000. Een dergelijke zal hier voldoende zijn.

't Kapitaal behoeft niet te worden gestort door de aandeelhouders. Bij de leenbank kan men daarvoor terecht. De leveranciers blijven enkel borg voor 't kapitaal, met dien verstande, dat bijv. iemand, die maar de melk van 1 koe aan de fabriek levert, voor een zeker bedrag borg is, die 8 of meer heeft, voor 3 of meer malen dat bedrag borg blijft. Naar dien maatstaf wordt voor elk leverancier na het boekjaar iedere borgtocht afgeschreven van het afgelegde kapitaal.

Ernstig geeft spreker in overweging de bestaande fabriek te verbeteren, tevens te trachten samenwerking te krijgen met naburige gemeenten, want hoe meer melk, hoe minder kosten. De

1908-02-27 NMR

Thorn. Vrijdagavond zal de heer Ament, zuivelconsulent op de zaal der koninklijke harmonie eene lezing houden voor de melkleveranciers der centrifuge St. Michiel alhier, waarbij tevens zijn genoodigd de leden der centrifuges van Wessem, Neeritter en de landbouwers uit Ittervoort.

Doel der lezing is, zoo mogelijk eene overeenkomst te treffen, om gezamenlijk een stoomcentrifuge op te richten, door de hier bestaande kleine stoomcentrifuge te vergrooten.

voorzitter stelt daarna voor over te gaan tot stemming vóór of tegen verbetering der fabriek. Met 54 stemmen wordt besloten tot verbetering. Na een woord van dank aan den spreker en den christelijken groet, sluit de president deze leerrijke vergadering.

De strijd tegen het nieuwe.

*Wat nieuw is vindt altijd bestrijders
En het komt vaak niet op in bun geest
Dat het oude, waarmee zij zoo dwepen,
Toch ook eens wat nieuws is geweest.*

.....
(Hierna volgt een lang verhaal over de algemene neiging van de mens, om tegen ingrijpende veranderingen te zijn. Door de slechte kopie is deze tekst niet geheel overgenomen, wel het als slot gebruikte voorbeeld van tegenwerking.

De gebeurtenissen uit de beginperiode, van het eerste handkrachtboterfabriekje in het Limburgse Tungalroy – dit bestond in 1917 25 jaar!

Eerste fabriekje in Limburg – Tungalroy

En daarom is het wel eens goed de dwaasheden, welke op dit gebied worden begaan, met een voorbeeld in het, licht te stellen. Ik ontleen dit voorbeeld aan een brochure, uitgegeven naar aanleiding der herdenking van het 25-jarig bestaan der eerste Coöperatieve Zuivelfabriek in Limburg, namelijk die te Tungalroy, welk in een boekje, geschreven door W. Verhey, wordt beschreven!

De tegenwoordige zuivelconsulent – *J. J. Ament* - in Limburg, destijds hoofd der school te Tungalroy. Heeft op het tot stand komen dier fabriek een grooten invloed uitgeoefend. Hij is de „meester”, waar van in de onderstaande aanhaling wordt gesproken. Die aanhaling getuigt verder in den gang van mijn betoog voor zich zelve. Opgemerkt zij nog dat met draaien en machines, bedoeld wordt op een handkrachtmachine, die aanvankelijk in het bakhuis van den voorzitter werd geplaatst, omdat er geen gebouw was.

„Er waren veel technische moeilijkheden, maar deze waren nog te overwinnen. De leden lieten zich hierdoor niet afschrikken. Erger was echter wat men te verduren had van den kant der burgers en bevooroordeelde boeren. De laatsten vormden hemelsgoed dat men zoo met de voorvaderlijke gebruiken brak. Anderen maakten de zaak verdacht, door te vertellen, dat voor zulke boter niet anders kun verkrijgen dan door geheime middelen, door vergiftige stoffen aan de melk toe te voegen, immers ‘t draaien kon ‘t niet alleen doen.

Kalveren, die de ondermelk van zulke bewerkte melk zouden drinken, zouden kapot gaan: menschen die deze boter zouden gebruiken, zouden ziek worden. Men beweerde zelfs dat kinderen die gevoed werden met ondermelk, de tering zouden krijgen. Een leverancier uit Stramproy moest ophouden met het leveren van melk, omdat zijn knecht weigerde pap te eten, die gekookt was van centrifugemelk, enz. Ook was ‘t product niet bruikbaar. De boter was slecht te smeren: vleesch er mee bakken was onmogelijk.

Men kende in Duitsland voorbeelden genoeg dat deze machines weer waren van de hand gedaan, daar ze op den duur niets waart bleken. De kooplieden waren ook zeer wantrouwig tegenover bet

nieuwe product. Daarbij waren de prijzen van de boter in dien tijd niet hoog. De fabriek kon de boter niet verkopen en de leden moesten ieder zelf hun deel maar aan den man zien te brengen. Maar dat ging ook niet gemakkelijk. De winkeliers beschouwden deze boter als margarine of fabrieksboter; zoo ook de burgers. Bij eene poging om boter in 't klein te verkopen aan de gegoede burgerij te Weert, waarvoor de voorzitter met een bestuurslid deze persoonlijk bezocht, kon niet meer afgezet worden dan 3 K.G. per week.

„Een hooggeplaatst persoon” gaf bij deze gelegenheid het volgende te kennen: „Ik wil u gaarne helpen, doch gij kunt van mij toch niet verlangen, dat ik fabrieksboter ga eten”. Een ander inwoner van Weert beweerde dat de Tungelroysche boer „zich een boks veur einen zeumersche daag liet aanmeten”.

„Of men al met zijn mandje naar Weert trok, 's avonds keerde men meestal met 't mandje vol boter naar huis terug. Dat duurde ongeveer 2 of drie weken. Het was om moedeloos te worden en de meester deed alle moeite om de boeren een riem onder 't hart te steken. Kon hij toch maar een koopman vinden voor hun boter! en jawel, zijn ijverig zoeken werd eindelijk beloond. Te Tongerlo (België), even over de grens, ontmoette hij op 16 Juni een opkooper van boter, die zeer verlegen om dergelijke boter was. Deze was niet bang voor de machineboter. De koop werd gesloten en Ament was in de wolken dat hij een gedeelte van de boter verkocht had voor 95 centimes per pond.

„Intusschen was het nieuwe gebouw klaar gekomen. Men moet nu niet denken dat dit een moderne zuivelfabriek was, zooals men ze heden in bijna elk dorp aantreft. Alles was nog maar heel eenvoudig ingericht. Men had het zoo gebouwd, dat, mocht de zaak eens niet meer goed gaan, men het kon verhuren of verkopen als woonhuis, wat het thans ook is.

„Twee weken had men zich beholpen in het bakhuis, thans had men tenminste wat meer ruimte.

„Men was nu een gedeelte der boter kwijt, maar dat was toch maar half werk, om er op te vertrouwen nu en dan eens aan een kooplustigen koopman de boter te verkopen.

„Het plan werd geopperd naar Roermond te gaan en ze te veilen op de daar bestaande Botermijn. Op een Zaterdagmorgen trok een der bestuurders per huifkar naar Roermond. Met spanning werd te Tungelroy de uitslag afgewacht en 's avonds zag men de leege kar terugkeeren. Bovenop wapperde de roode zakdoek als vlag, ten teeken, dat de boter verkocht was tegen een goeden prijs, n.l. 48-50-52 cent per pond.

„Den daaropvolgenden Zaterdag trok men er weer heen met hetzelfde resultaat. De fabrieksboter vond er gretig aftrek. Maar het zou nog beter worden.

Op de mijn te Roermond kocht de heer Chr. Gorris voor zijn broer te Brussel meermalen de boter op. Deze wilde maar wat graag de Tungelroysche boter, en Ament was er als de kippen bij om met dezen koopman zaken te doen. De heer Gorris kwam zelfs uit Brussel over om de zaak te regelen. Men sloot met hem een contract voor één jaar tegen 1,20 gld. per K.G. boter, te leveren in Brussel. Gorris was er zeer tevreden over, De boeren eveneens en elf jaar werd het contract hernieuwd tot 1903 toe. Dus zelfs toen reeds de Botermijn te Maastricht was opgericht, werd er nog geregeld een gedeelte der boter naar Brussel gezonden".

A. P.

Peel en Maas, 31/08/1918; p. 2/4

De nieuwe graancommissaris.

Tot Regeeringscommissaris, belast met de inzameling der granen in de provincie Limburg, is benoemd den Heer J. J. C. Ament, Rijkszuivelconsulent te Roermond.

Peel en Maas, 02/10/1926; p. 8/10

Onderscheidingen.

Bevorderd is tot Officier in de Orde van Oranje-Nassau, de heer J. J. C. Ament, voorzitter van de van 14—18 September 1926 te Venlo gehouden Groote Land en Tuinbouwtentoonstelling en benoemd is tot Ridder in de orde van Oranje Nassau de heer W. M. A. Galiart, onder-voorzitter van genoemde tentoonstelling.

Peel en Maas, 1926-11-27; p. 8/10

Tuberculose-bestrijding onder het rundvee, in Limburg en Noord-Brabant.

Op initiatief van den *Zuid-Nederlandschen Zuivelbond*, - ZNZ. - den *Limburgschen Land- en Tuinbouwbond*, den *Noord Brabantschen Christelijke Boerenbond* en den *Bond van Fokveevereenigingen* is, onder leiding van den voorzitter van den Z. N. Z., het lid der Tweede Kamer, den heer Ament, uit Roermond, te Eindhoven een bespreking gehouden met het doel te komen tot een georganiseerde bestrijding van de tuberculose onder het rundvee. Op deze zeer belangrijke vergadering waren aanwezig vertegenwoordigers der genoemde organisaties benevens verschillende deskundigen op het gebied der tuberculosebestrijding als dr. Picard, dr. Overbeek, Quadvlieg en dr. Tervoort.

Uit de besprekingen kwam vast te staan, dat men van het z.g. Friesche systeem, vrijlating der reactiedieren, niet wilde weten.

Algemeen was men van meening, zoo spoedig mogelijk te komen tot een georganiseerde centrale tuberculose bestrijding in Limburg en Noord-Brabant. In verband hiermede is een commissie van voorbereiding benoemd.

Zuid-Nederlandsche Zuivelbond.

Dinsdagmiddag hield de *Zuid-Nederlandsche Zuivelbond* onder leiding van den heer J. J. C. Ament in het Landbouwhuis te Roermond een algemeene vergadering.

Aan de mededeelingen van den secretaris ontleenen wij:

MELK- EN BOTERPRODUCTIE.

Werden de jaren 1923, 1924 en 1925 in onze algemeene vergaderingen, of in onze jaarverslagen recordjaren genoemd, het jaar 1926 zal op zijn beurt ook weer aanspraak kunnen maken op dien titel. De na den oorlog ingetreden stijging van de melk- en boterproductie heeft, niettegenstaande het veelvuldig voorkomende mond- en klauwzeer, ook in 1926 voortgeduurd, zoodat dit jaar daarin al zijn voorgangers aanmerkelijk zal overtreffen. Naar het zich echter laat aanzien in de laatste weken en maanden, is er thans een vermindering ingetreden, zoodat betwijfeld mag worden, of het jaar 1927 ook weer een recordjaar zal worden.

DE BOTERAFZET.

De boteraanvoer aan onze botermijn is tengevolge van de meerdere productie, belangrijk toegenomen. Mochten wij het vorig jaar met voldoening melding maken van een aanvoer in 1925 van ruim 6 miljoen Kg., het jaar 1926 zal wel heel wat boven de 7 miljoen komen. Met de prijzen is het minder gunstig gesteld. Tegenover een gemiddelden prijs van f 2.31 in 1925 zal 1926 niet eens aan f 2.- per Kg. komen.

Het hoofd-afzetgebied was, evenals het vorig jaar, Duitschland, dat meer dan $\frac{3}{4}$ van den aanvoer kreeg. Sedert eenige weken komt er meer vraag uit België en Frankrijk, hetgeen hoop geeft voor het volgend jaar.

Het Buitenland en onze Zuivelproducten.

De circulaire van den Alg. Ned. Zuivelbond aan de 433 aangesloten fabrieken.

Het bestuur van den Alg. Ned. Zuivelbond – FNZ. - heeft aan de 433 bij dezen bond aangesloten fabrieken de volgende circulaire verzonden:

Het zal u reeds voldoende bekend zijn, dat aan den afzet onzer zuivelproducten in het buitenland steeds grootere moeilijkheden in den weg worden gelegd, speciaal in Duitschland, waar een steeds verder gaande bescherming der binnenlandsche productie wordt toegepast, waardoor b.v. het invoerrecht op boter binnenkort met 80 pct. verhoogd zal worden en van 27.50 R.M. op 50 R.M. of *f*30 per 100 kg. zal worden gebracht.

Krijgen belanghebbenden in Duitschland hun zin, dan zal ook het invoerrecht op kaas worden verhoogd en van 30 R.M. op 40 R.M. of *f*24 en van 20 R.M. op 30 R.M. of *f*18 per 100 kg. worden gebracht.

Het invoerrecht op melkproducten, gecondenseerde melk en melkpoeder, is 40 R.M. of *f*24 per 100 kg. en daarmee reeds zoo hoog, dat dit vooral den export van eerstgenoemd artikel bijna onmogelijk heeft gemaakt.

Deze hoge en steeds hooger wordende invoerrechten op onze zuivel- en melkproducten zijn daarom zoo fnuikend voor ons land, omdat Duitschland reeds sedert jaren door zijn groote industrieele bevolking vooral in het Westen en Zuiden ons voornaamste afzetgebied is. In 1929 ging niet minder dan 36.000 ton boter en 43.000 ton kaas of resp. 76 pct. van onzen totalen boterexport en 14 pct. van onzen kaasexport naar Duitschland.

Hieruit blijkt voldoende de overwegende beteekenis, welke dit land bij den export onzer zuivelproducten heeft, maar er blijkt tevens uit, hoe gevoelig wij getroffen worden, indien dit land voortgaat op den weg der bescherming door het steeds hooger optrekken der tariefmuren. U zult het ongetwijfeld met ons eens zijn, dat onze zuivelindustrie het grootste belang heeft bij een onbelemmerd verkeer van goederen tusschen de verschillende landen. Ons land is door zijn bodemgesteldheid, den aard zijner bevolking en zooveel andere factoren voor-een groot deel aangewezen op de uitoefening van veeteelt, land- en tuinbouw. Wij kunnen op dit gebied het beste leveren, dat de consument vragen kan. Deze takken van volksbestaan hebben zich in den loop der jaren zóódanig ontwikkeld, dat een belangrijke hoeveelheid dezer producten (van de zuivelproducten en plus minus 70 pct. der productie) op de internationale markt moet worden afgezet.

Zooals wij gezien hebben, gaat een groot deel daarvan naar Duitschland, een land dat juist door andere natuurlijke omstandigheden in hooge mate op de winning en vervaardiging van industrieele producten - zooals kolen, mineralen, hout, glaswaren, chemicaliën, machines, enz. - aangewezen is. Wij hebben in groote mate behoefte aan deze producten en wat is nu natuurlijker, dan dat er een voortdurende vrije uitwisseling dezer producten tusschen beide landen plaats heeft ?

Het verleden heeft bewezen, van hoeveel belang dit voor beiden is. Nu men echter van Duitsche zijde voortgaat, deze vrije uitwisseling - vooral wat den invoer onzer producten betreft - steeds meer te belemmeren en men dus blijkbaar meent, dat een land met een zoo groote behoefte aan export als Duitschland, ongestraft den import van producten uit andere landen kan tegengaan, dienen wij ernstig na te gaan, wat wij kunnen doen, om te trachten daarin verandering te brengen.

Het meest voor de hand liggende en misschien ook wel het zekerst werkende middel van tegenweer is om van onzen kant zoo min mogelijk artikelen uit Duitschland te betrekken en op aanbiedingen uit dit land, wanneer wij er maar eenigzins buiten kunnen, te antwoorden, dat wij niet bereid zijn te koopen, zoolang men voortgaat den afzet onzer producten op de tegenwoordige wijze te bemoeilijken.

Wanneer alle uit Duitschland importeerende lichamen dit standpunt innemen, zich bij elke aanschaffing eerst afvragen, of zij het buiten Duitsche goederen kunnen stellen en aan de vertegenwoordigers der betreffende industriën mededeelen, dat zij pas weer bereid zijn te koopen van hen, zoodra Duitschland ten aanzien van onze producten een andere houding aanneemt, dan twijfelen wij niet, of de vertoogen, welke de aldus in Duitschland gedupeerde industrieën wel tot haar regeering zullen richten, zullen meer invloed oefenen, dan hetgeen in een geval als dit door onze regeering kan worden bereikt, hoe zeer wij er ook van overtuigd zijn, dat door haar al het mogelijke gedaan wordt, om een invloed ten goede te oefenen.

Men vergete niet, dat Nederland de grootste afnemer van Duitschland is en dat de invoer aan Duitsche goederen in ons land den uitvoer naar dat land ver overtreft, zoodat wij een betere klant van Duitschland zijn, dan Duitschland van ons

In 1929 bedroeg de waarde van onzen totalen invoer uit Duitschland R.M. 1.355 millioen, terwijl onze uitvoer naar dat land een waarde van R.M. 707 millioen vertegenwoordigde. Het bedrag, waarvoor in dat jaar aan zuivelwerktuigen en hulpstoffen voor de zuivelbereiding uit Duitschland werd betrokken, schatten wij op 10 millioen gulden. Men zal het met ons eens zijn, dat dit toch wel bedragen zijn, die ook bij de Duitsche uitvoerbalans gewicht in de schaal leggen. Het reeds genoemde bedrag van R.M. 1355 millioen bedraagt 14 pct, van Duitschland's totalen uitvoer, waarmede wij - zooals reeds gezegd - boven aan de lijst van gebruikers van Duitsche goederen staan.

De reeds genoemde wisselwerking tusschen industrie en landbouw, de zeer gemakkelijke voorgelegenheden en oude handelsrelaties tusschen beide landen verklaren dit voldoende. Wij behoeven ons niet voor te stellen, dat wij alles kunnen missen, wat Duitschland ons leveren kan, maar toch kan een maatregel als de hier geadviseerde spoedig eenigen invloed doen gevoelen.

Men moet zich daarvoor natuurlijk eenige opofferingen aan geld, zoowel als aan moeite getroosten. Wij nemen echter aan, dat men er dit wel voor over heeft, waar het hier gaat om de meest vitale belangen van ons bedrijf. Wij mogen ook niet voorbij zien dat de waarde van onzen uitvoer naar Duitschland dalende is, terwijl die van onzen invoer uit dat land daarentegen sterk stijgt. In 1929 was onze uitvoer 2½ pct. lager dan in 1928, onze invoer echter 15 pct, hooger. Dit wordt mede veroorzaakt door het sterker optredende protectionisme in Duitschland. Hiervan worden wij

de dupe en elke onzer werke er daarom zoo krachtig mogelijk toe mede, dit te bestrijden door een boycot der Duitsche goederen.

Men meene niet, dat dit advies onsympathiek is. Integendeel, wij willen niets liever dan dat het niet noodig was. De harde noodzakelijkheid dwingt er echter toe, u dit advies te geven en zal het beteekenis hebben en den noodigen naklank in Duitschland hebben, dan dient het ook zoo algemeen mogelijk te worden opgevolgd.

Hierbij ingesloten doen wij u een lijst van goederen toekomen, waarvoor wij niet op Duitschland aangewezen zijn. De bedoeling van deze lijst is alleen, om u te laten zien, met welke artikelen wij zonder groot bezwaar buiten Duitschland kunnen. Het spreekt van zelf, dat de artikelen, die men gewoon is van of door bemiddeling van de organisatie te betrekken, ook in de toekomst kunnen worden blijven betrokken. Onze afdelingen *Centrale Aankoop* en *Technisch Bureau* zullen de tot nog toe betrokken Duitsche artikelen zoo veel mogelijk door andere vervangen. De betreffende leveranciers dezer afdelingen zijn omtrent onze actie aangeschreven.

Het bestuur van den Alg. Ned. Zuivelbond.

(w.g.) POSTHUMA, Voorz. GELIJK,¹³ Secretaris Den Haag, Juli 1930.

---

13 Moet GELUK zijn (ZHN.)

Veefokkerij in Limburg

Iedereen die het vee in deze streek voor een 40-tal jaren gekend heeft, staat verbaasd, hoe dit alles in zoo korten tijd heeft kunnen veranderen.

Nu ziet men overal stierhouderij en, fok- en controleverenigingen, boterfabrieken, Duitse varkens, Tesselsche schapen en bijna uitsluitend Maas-Rijn-IJssel-vee.

Toen van dat alles niets. De veefokkerij had dan ook weinig te beteekenen. En vooral op de zandgronden zag het er nog primitief uit.

Het kon ook haast niet anders. Buiten de dorpen strekten zich de heidevelden en bosschen uit, waar de boer met kar en koe naar toe trok om wat hout en naalden te verzamelen voor brandstof of dekking, of heide voor strooisel. En langs de moeizaam voortstroomende beek of het drassige peelwater was 't grootste deel van 't jaar zooveel nattigheid dat aan voedszaam weidegras niet te denken viel.

Daar de akker het met enkel stalmest moest doen - de kunstmest was pas in opkomst - waren de oogsten schraal en moest de grond nu en dan wat rust nemen om weer op verhaal te komen. Op de Maasdorpen zag het er beter uit. De kleiweiden bevatten van natura meer voedsel en het 't Maasvee had in dien tijd dan ook al een zekere reputatie. Als een arme drommel zijn koetje mankeerde, dan was dat een harde slag, omdat onderlinge hulp in den vorm van veeverzekering nog niet bestond. Maar dan ging het goede hart van zijn medemensch open en meteen ook zijn beurs, en er werd geld ingezameld om den stakker te helpen. En voor nog geen dertig stukken (5-frankenstukken) kocht hij aan den heikant een dier, dat den naam van koe droeg en van achter veel geleck op een soldaat, in 't gelid, die de hakken tegen elkaar slaat.

Schapen werden er veel meer gehouden dan thans. Ze vonden langs wegen en dijken, op braakvelden en heiden hun voedsel. Het was toen nog een mengeling van Kempens- en Rijnschaap met hier en daar wat Engelsch bloed. Tot men tot het besef kwam, dat ook voor deze streken het Tesselsche schaap het meest gewenscht was.

De varkensfokkerij stond eveneens op primitieven grondslag. Het was toendertijd een allegaartje, waarbij op afkomst niet gelet werd. Het meeste kwam voor het, inlandsche varken met lange kegelvormige snoet en groote lobooren. Door selectie verkeeg men het veredeld Limburgsche varken, dat hier overheerschend werd. Langzamerhand leerde men de betere eigenschappen van het Duitse varken kennen.

De verkoopverenigingen wezen het aan als het geëigende materiaal voor den handel en zoo heeft het Limburgsche spekvarken over de heele linie het veld moeten ruimen, behalve een klein gebied in den omtrek van Roermond, waar de vraag naar kale biggen er nog wat leven in houdt, maar overigens op apegapen ligt, en waar de dorpslachter nog als vaststaande stelling verkon- digt, dat een mes beter door een dunne dan door een dikke huid gaat.

Door de slechte uitkomsten van den graanbouw ging men zich meer op de veeteelt toeleggen. De kunstmest deed zijn intrede en bracht groote veranderingen teweeg. Het werd nu ook mogelijk, op de zandgronden allerlei voedergewassen te telen, waar vroeger niet aan te denken viel. Heiden werden ontgonnen, waterlossingen gereguleerd en vochtige broekgronden drooggelegd.

De keuterboer, die voor dien tijd met al zijn land niet van spek tot brood kon komen, zag zijn grond snel in waarde toenemen. Hij werkte met noeste vlijt aan de verbetering van zijn land en vee en werd een gezeten boer. De veel gesmade heikant met zijn plaggenhuisjes werd een bloeiende landbouwstreek, overal verzezen prachtige boerderijen met een nijvere boerenbevolking, waaraan de Maaskant een voorbeeld kan nemen.

In het jaar 1893 werd de *Zuid Nederlandsche Zuivelbond opgericht* met den heer **Truyen** als voorzitter en den heer **Ament** als secretaris. Van dien tijd ging het in de goede richting vooruit. Men leerde beseffen, dat het vooral aankwam om dieren te fokken met flinke melkgift en hoog vetgehalte en een beter inzicht in de voederingsleer reikte hier de helpende hand.

Ook won de overtuiging meer en meer veld, dat bij goed fokvee ook gelet dient te worden op een evenredig, sterk gebouwd dier, op goed exterieur, en door een beter inzicht in de leer der overerving wilde men ook iets weten omtrent afstamming en productie. Zoo ontstonden de fok- en controlevereenigingen.

Het volgend jaar zal de heer **Timmermans**, veeteeltconsulent, zijn zilveren jubilé als zodanig vieren en de heer **Jaspar**, Inspecteur van het *Nederlandsche Rundveestamboek* zijn koperen. Dat wil zeggen, dat deze mannen dan zoovele jaren in Limburg gewerkt hebben.

De heer Timmermans heeft alzoo de heele ontwikkeling van den veestapel in onze provincie meegemaakt en in de juiste banen gestuwd. In al die jaren heeft hij het heele gebied van de veefokkerij in Limburg bestreken en er zijn beste krachten aan gewijd door woord, geschrift en daad.

De heer Jaspar heeft heel wat vooroordeelen moeten overwinnen. Vooral over 't beenwerk is heel wat te doen geweest, zoo zelfs, dat 't menigeen in de beenen zou geslagen zijn. Maar hij hield stand, overtuigd als hij was dat zonder krachtig onderstel geen dier jaren achtereen tot hooge productiviteit in staat is zonder te degenereren.

En door den arbeid van zulke mannen, én door voorlichting bij onderwijs en in vakbladen, wat voeding, verpleging en fokkerij betreft, ging het ook in Limburg op 't rechte pad vooruit, zooals een show op de *Limburgsche fokdagen* duidelijk aantoonde. En als er nu nog gezorgd wordt voor meerdere diepte, voor een meer gezonken type, waarop o.a. door een bij uitstek deskundige als de heer **Van Zadelhof** nog dezer dagen gewezen werd, dan naderen wij al meer en meer het ideaal.

De kennis op 't gebied der veefokkerij neemt meer en meer toe, ook de ambitie is er. Toch is het nog opmerkelijk, dat er op elk dorp nog maar enkele fokkers zijn, die uitblinken. Moge ook dit aantal vermeederen. Want goed fokvee maakt nog altijd een goeden prijs uit. Het is juist in deze tijden van malaise, als we na weer beleven, noodig, zich toe te leggen op een eerste klas product.

De vier fokdagen in Limburg hebben in den korten tijd van hun bestaan burgerrecht verkregen: Het zou een mooie demonstratie zijn, als over eenige jaren eens het puikje van het Limburgsche vee op één centraal punt werd samengebracht.

J. H. D.

Algemeene vergadering van den Zuid.Nederl. Zuivelbond te Eindhoven.

Maandagmiddag werd te Eindhoven de jaarvergadering gehouden van den *Zuid-Nederlandschen Zuivelbond*. Voorzitter was de heer J. J. C. Ament, Roermond, die in zijn openingswoord op de moeilijkheden wees, die ook de gemengde bedrijven zwaar drukken. De landen waarop we met onzen export zijn aangewezen toonen een sterk verminderde koopkracht, die zich uit in beschermende maatregelen voor eigen producten en verhooging der invoerrechten o.a. voor zuivelproducten en vleesch.

Men dient thans geen kruideniers- of struisvogelpolitiek te voeren, maar de moeilijkheden manmoedig te bezien en ze met vasten wil te boven zien te komen.

Er dreigt gevaar, in dien zin dat men neigt over te gaan tot een soort onverschilligheid en het hoofd in den schoot legt. Dit is niet de goede weg. Er is thans meer dan ooit energie noodig om de crisis te bestrijden. Die bestrijding bestaat daar in, dat men alle maatregelen te baat moet nemen om rationaal dat te doen wat noodig is, om het bedrijf op peil te houden. Daartoe is aller medewerking noodig.

De bond is in al zijn geledingen nog gezond en levenskrachtig en onder Gods zegen zal hij stand houden.

De Voorzitter lichtte de uitbetaling voor geleverde boter nader toe. Tot nu toe geschiedde deze volgens gemaakte mijnprijzen. Er is echter aandrang tot verandering hierin gekomen. De mijn is niet meer wat ze was, toen alle boter daar verkocht werd. Dit geschiedt thans niet meer. De mijnprijzen zouden geen zuiver beeld meer geven van de waarde der geleverde producten.

Het bestuur heeft de zaak onder de oogen gezien. Het stelt zich voor het tegenwoordige mijnsysteem niet alleen te handhaven maar zelfs uit te breiden. Daartoe is een speciale commissie ingesteld om dit vraagstuk te bestudeeren. De exportverenigingen geven aan hun afnemers crediet en dat werkt zeer aantrekkelijk. Zij die aan de mijn koopen moeten contant betalen en komen daarom liever niet zelf. Van de zijde der mijn is men de koopers tegemoet willen komen door het geven van reductie etc. Dat alles heeft de mijn tot nu toe doen blijven wat ze was. Veel vooruitgang is er niet. Het bestuur blijft echter attent.

Als men beweert, dat het verkoopen aan de mijn niet geheel en al een juist beeld geeft van de waarde van het verkochte product dan steekt daarin een grond van waarheid.

Het bestuur kwam derhalve met een tusschen voorstel. Men zal de keuringen uitbreiden en deze niet om de 14 dagen, maar b.v. om de week doen geschieden. Men komt door dit nieuw systeem tot een strengere keuring op punten ter bepaling van den middenprijs. De gemaakte prijzen door de fabrieken kunnen dan eventueel naar boven of beneden afgerond worden.

Het bestuursvoorstel werd met algemeene stemmen goedgekeurd. De invoering zal slechts tijdelijk en bij wijze van proef geschieden.

De rekening en verantwoording werd onder dankzegging aan den secretaris in zijn geheel goedgekeurd.

De heer van den Heuvel, Venray, drong aan om de kleinhandelsprijzen zooveel mogelijk aan den lagen kant te houden, om aldus het verbruik van natuurboter te bevorderen en de concurrentie met de margarine beter het hoofd te kunnen bieden.

De heer **Geluk**, secretaris F.N.Z., antwoordde hier op, dat de winstmarge op de boter in het algemeen niet hoog is in vergelijking met andere producten. De tusshenhaadelaars verdienen er niet zoo heel veel op. De boterprijs staat ongeveer gelijk met de verpakte artikelen. De winstmarge bedraagt gemiddeld ongeveer 14 pct.

Met het drukken der winstmarge moet men voorzichtig zijn. Het zijn juist de winkeliers, die er toe mee moeten helpen het verbruik van boter in de hand te werken. Kan hij er niet voldoende aan verdienen dan laat hij het artikel links liggen. Van den anderen kant moet men zich voor overdrijving wachten, maar daarvoor is thans weinig gevaar.

De boter in gevaar

In de te Roermond gehouden algemeene vergadering van den *Zuid Nederlandschen Zuivelbond* – ZNZ. - wees de voorzitter, de heer J. Ament, op het onrustbarend terugloopen der boterprijzen. De gemiddelde jaarprijs bedroeg van 1922 tot 1929 per kg. *f*2,10. Deze prijs daalde in 1930 tot *f*1,70, in de eerste negen maanden van 1931 tot *f*1,38. Indien deze prijs had kunnen gehandhaafd blijven, zou de heele prijsdaling een gemiddelde opbrengst van *f*60 per melk koe per jaar bedragen, wat ongeveer neerkomt op ongeveer 30 pct. De laatste weken is de prijs evenwel weer naar beneden gegaan. Blijft deze zich in den komenden zomer zoo handhaven, dan wordt in het veehoudersbedrijf met verlies gewerkt

De algemeene toestand is niet alleen slecht voor de veehouderij, doch ook voor de varkensmest-rij en het akkerbedrijf, besluit spr.

Wegens de moeilijkheden, welke worden ondervonden met den afzet der boter, vooral naar het buitenland, heeft men gepoogd den afzet in het buitenland uit te breiden, waartoe men zich reeds met eenig succes heeft gewend tot kloosters en andere instituten. De zuivelfabrieken te Vlodrop en Westerhoven werden opgeheven.

De begroting voor 1932 werd vastgesteld met *f*39.800 aan ontvangsten en uitgaven. De heer ir. Jac. Timmermans, rijksveeteelconsulent hield daarna een lezing over rationeele veevoeding in verband met de tegenwoordige tijdsomstandigheden.

Bij de rondvraag werd door den heer Peeters, afgevaardigde van Schijndel, een motie voorgesteld, waarin geëischt wordt, dat de invoer van buitenlandsche boter zal worden belet en beschermende maatregelen van de regeering worden gevraagd voor den afzet van veeteeltproducten.

Met algemeene stemmen werd hiertoe besloten.

De nood der boeren.

Interpellatie-Weitkamp in de Tweede Kamer.

Nog is Minister Ruys belast met het Departement van den landbouw. Zal het de laatste keer zijn, dat hij de klachten der boeren in ontvangst neemt? Hoe, hoog de nood op het platteland gestegen is, bewijst het luiden van de noodklok in de Kamer. De heer Weitkamp, die de interpellatie aanvroeg voor de boeren op den zandgrond, heeft hun nood in schrille kleuren geteekend en maatregelen gevraagd. Maatregelen voor een loonenden melkprijs, voor den varkensexport, voor de rogge teelt, voor den verbouw, van gerst, voor de verlichting der sociale lasten, voor de verlaging der vrachttarieven, voor de koolboeren, voor de debiteurs-ontginners.

Men ziet: het is niet gering.

Maar de nood is ook hoog gestegen. „*Het water is tot aan de lippen gestegen*”, zei de heer Fleskens; „*er is een noodtoestand en het kraakt aan alle kanten*”. Een „*operatief ingrijpen*”, achtte de heer Ament noodig en hij gaf cijfers om te rillen. Waren de boterprijzen in 1929 nog *f* 1,98 tot *f* 2,32 de kilo, zij zakten in 1930 tot *f* 1,70, in 1931 tot *f* 1,36 en de Limburgsche afgevaardigde zag nog verdere daling in het verschiet. De prijsdaling is hier ongeveer een 50 pct. Zij is catastrofaal voor de weidebedrijven. En de varkensfokkers zijn er al even erg aan toe. Onze varkensvleeschexport was in 1930 bijna 70 miljoen kilo ter waarde van 64 miljoen gulden. Dit export was in 1931 gestegen tot 85 miljoen kilo, maar de waarde ervan gedaald tot 48 miljoen gulden.

Alleen groote middeler, snel en energiek toegepast, aldus de heer Ament, kunnen helpen: de middelen moeten er toe strekken de prijzen op te voeren. Het was in andere woorden hetgeen de interpellant al had betoogd en hetgeen volgende sprekers op hun wijze wederom betoogden. Wij wijzen op den heer Fleskens, die vooral heil ziet in sterke contingentteering en op den heer Ebels, die een uitstekende rede uitsprak en wiens concentratiegedachte ons alle aandacht waard lijkt voor de exporteurs.

Ridder van Rappard vroeg aan de Regeering toch vooral de adviezen van de Boerenbonden te volgen en zich niet te storen aan de wenschen der crisis-comité's.

Namens een der groote landbouworganisaties (en vermoedelijk zijn al de boeren het wel ongeveer met hem eens) sprak Baron van Voorst tot Voorst. Zijn rede was vooral van belang, omdat zij enkele praktische voorstellen aan de hand deed, welke uitvoerbaar lijken.

De Minister luisterde. Hij luisterde als de wijze Marabou en antwoordde. Maar zóó, dat een deel der sprekers weinig tevredenheid toonde. Nu willen wij volstrekt niet zeggen, dat dit antwoord ons wel bevredigde. Maar één ding moet daarbij worden erkend: Ruijs verstaat heelemaal niet de kunst om reclame te maken. Hij had dit kunnen doen. Deze Minister van Landbouw had kunnen zeggen: ik heb er toe meegewerkt, dat Landbouw, Handel en Nijverheid in één hand komen en geholpen zullen worden door een beteren economischen voorlichtingsdienst: ik - en de collega, die hier naast mij zit (Minister Verschuur was ook aanwezig) - hebben voor de contingentteeringwet gezorgd; ik heb de veenkoloniale aardappelen gesteund met vier-en een-half miljoen;

ik, heb den steun aan de bieten op 14 miljoen gebracht: ik heb meegewerkt aan de vrachtprijsverlaging voor de vroege aardappelen; ik heb door het stellen der portefeuille-kwestie de Tarwewet er doorgehaald, waarover allen boeren tevreden zijn; ik heb het vlas gesteund, den tuinbouw in Noord-Holland, de kweekers te Breezand en mijn Regeering heeft de invoerrechten op aardappelen, paarden en vleesch verhoogd.

Dat had de Minister kunnen zeggen. Hij deed het niet, maar volstond met te verklaren, dat er veel in voorbereiding was. Toch, psychologisch ware het niet kwaad, dat voortdurend werd herhaald, dat er wel iets, en zeer veel, gedaan is door de Regeering, van wie bijna alles wordt verwacht, niet alleen door de noodlijdende boeren.

De heer Ebels herinnerde er terecht aan, dat eerst de nood in de klei- en veen-koloniale streken tot helpen dwong. Daar is geholpen.

Maar nu breidt de crisis zich met ongekende hevigheid uit over den geheelen landbouw en raken ook de boeren in de knel, voor wie de heer Weitkamp interpelleerde. Het is waar, de werkers op den zandgrond zien de prijzen van hun producten ongelooflijk snel dalen. Maar anders dan bij de tarwe, geldt het hier een productie, welke veel meer variëteit vertoont en die voor een zeer groot deel voor den uitvoer is bestemd.

De Minister luisterde.., Hij wist, dat van 1928 tot 1931 de opbrengst der zuivelproducten, waarvan een achtste deel van ons volk leven moet, met bijna 130 miljoen is terug geloopt. Maar de maatregelen tot redding vorderen tijd. Verschillende sprekers vonden, dat de tijd voor deliberatie voorbij is. De heer Weitkamp had al een booze motie klaar en anderen ook. Natuurlijk zal er wel een komen. De Minister wacht blijkbaar gelaten af. Z.Exc. beloofde geen gouden bergen; bij kon dat niet. Maar men mag er op rekenen - als men het verleden ziet - dat de Regeering al het mogelijke wil doen.

Het mogelijke - werd dit niet geboden in de voorstellen van baron van Voorst tot Voorst?
Ons normaal boterverbruik, aldus deze Katholieke afgevaardigde, bedroeg vroeger 35 miljoen kilo : de.....

Vervolg in 3e kolom niet leesbaar

1932-09-19

J.J.C. Ament op 68 jarige leeftijd overleden

1932-09-23 NHH

DE HEER J. J. C. **AMENT**, lid der Tweede Kamer en directeur van den Limburgschen Land- en Tuinbouwbond te Roermond, is op 68-jarigen leeftijd te Amsterdam overleden.

1932-09-20 LC

Tweede Kamer.

Hulde nagedachtenis J. J. C. **Ament**.

's Gravenhage, 20 September. De VOORZITTER wijdt eenige woorden aan de nagedachtenis van het lid J. J. C. **Ament**, van wiens overlijden bericht is binnengekomen.

De MINISTER VAN FINANCIËN sluit zich namens de regeering hierbij aan.

J. J. C. **Ament** †

Amsterdam, 20 September. Hedennacht is op 68-jarigen leeftijd **overleden** de heer J. J. C. **Ament**, lid van de Tweede Kamer en directeur van den Limburgschen Land- en Tuinbouwbond te Roermond.

De heer **Ament** werd op 21 Mei 1864 geboren. Hij studeerde te Rolduc. Behalve directeur van den Limburgschen Land- en Tuinbouwbond was hij voorzitter van den Zuid-Nederlandschen Zuivelbond. In 1922 werd hij als candidaat van de R.-K. Staatspartij tot lid van de Tweede Kamer gekozen.

J. J. C. AMENT OVERLEDEN.

R. K. Tweede Kamerlid.

In het Wilhelmina-gasthuis te Amsterdam is op 68-jarigen leeftijd overleden de heer J. J. C. Ament, lid van de Tweede Kamer.

De heer Ament werd op 21 Mei 1864 te Stramproy geboren. Hij studeerde te Rolduc.

Hij werd opgeleid voor onderwijzer en trad in Januari 1883 als zoodanig in functie te Beegden bij Roermond. Acht jaar later werd de heer

J. J. C. AMENT.

Ament benoemd tot hoofdler school te Tungelroy. Tungelroy was een armoedig heidedorp bij Weert, waar men de betreuenswaardige positie van den Limburgschen boerenstand in die dagen van nabij kon leeren kennen. Ament, die veel belangstelling in deze aanden dag legde, was met verschillende andere personen de meening toegedaan, dat een intensiever doorgevoerde zuivelbereiding een belangrijk middel tot verbetering was.

Na veel moeite gelukte het hem te Tungelroy de eerste coöp. handkrachtzuivelfabriek op te richten.

Als secretaris en later voorzitter van den Zuid-Nederlandschen Zuivelbond oefende de heer Ament verder nog belangrijken invloed uit op de ontwikkeling van de zuivelindustrie in Noord-Brabant en Limburg.

In 1896 legde de heer Ament met gunstig gevolg examen af voor de acte Landbouwkunde L. O. Later werd hij benoemd tot Zuivelconsulent voor Limburg.

Sinds 1908 heeft hij als onder-voorzitter zitting in het bestuur van den Alg. Ned. Zuivelbond. Hij was voorts werkzaam als Regeerings-commissaris bij de Rijksgraaninzameling in Limburg.

De heer Ament was verder directeur van den Limburgschen Land- en Tuinbouwbond.

In 1922 werd hij als candidaat van de R. K. Staatspartij tot lid van de Tweede Kamer gekozen.

De teraardebestelling zal te Roermond geschieden.

Begravenis Kamerlid Ament.

Roermond, 22 September. Onder buitengewoon groote belangstelling, vooral uit de land- en tuinbouwwereld, had hedenochtend alhier de plechtige uitvaart en begravenis plaats van het overleden lid der Tweede Kamer, den heer J. J. C. Ament. In den stoet merkten wij verscheidene leden der Tweede Kamer op, verder de heeren M. Bongaard, oud-minister van Waterstaat, oud-minister Posthuma, die met den overledene tal van jaren samenwerkte in de zuivelorganisaties, voorts monseigneur dr. Poels uit Heerlen, het hoofdbestuur van den Limburgschen land- en tuinbouwbond, enkele leden van Ged. Staten van Limburg, B. en W. van Roermond en vele burgemeesters uit Limburg. Ook tal van autoriteiten uit de land- en tuinbouwwereld en van den Zuid-Nederlandschen Zuivelbond liepen in den stoet mee. De plechtige uitvaartdienst werd opgedragen in de kathedraal van Roermond door den Hoogerwarden heer deken monseigneur L. N. le Bron de Vexela.

Op het kerkhof werd door verschillende sprekers uit de land- en tuinbouwwereld het woord gevoerd, waarbij de groote verdiensten van den overledene in het licht werden gesteld.

J. J. C. AMENT OVERLEDEN

De heer J. J. C. Ament, lid van de Tweede Kamer, die de laatste weken werd verpleegd in het Wilhelmina-gasthuis te Amsterdam, is daar Maandagavond op 68-jarigen leeftijd overleden.

De heer Ament werd 21 Mei 1864 te Stramproy geboren. Na te Rolduc de middelbare school te hebben gevolgd, wijdde hij zich aanvankelijk aan 't onderwijs. Als hoofd der school te Tungelroy ving hij aan deel te nemen aan de agrarische beweging, welke destijds in Limburg in haar beginstadium verkeerde. Op zijn initiatief werd in Limburg de eerste *centrifuge*¹⁴ in werking gesteld, waar door de veehouders in staat werden gesteld coöperatief te produceeren en te verkoopen.

Weldra verrezen overal handkracht fabriekjes, welke korten tijd later door stoomzuivelfabrieken vervangen werden, welke voor den Limburgschen landbouwer van zoo groot economisch belang zijn geweest.

Bovendien streed de heer Ament voor den goeden naam onzer boter en tegen de knoeierijen in den boterhandel, welke strijd weid bekroond met de totstandkoming eener goede wetgeving op dit gebied en de invoering van het botermerk, waardoor het vertrouwen in de Nederlandsche boter op de wereldmarkt werd bevestigd.

Met Jan Truijen wijdde de heer Ament zich ook aan de organisatie van de veehouders in den Zuid-Nederlandschen Zuivelbond, waarvan hij bij zijn overlijden de voorzitter was. In 1905 werd hij benoemd tot rijkszuivelconsulent. Alstoen vestigde hij zich te Roermond en nam daar een werkzaam aandeel in de standsorganisatie der landbouwers in den Limburgschen land- en tuinbouwbond en diens verschillende instellingen. In 1914 werd hij benoemd tot lid van het provinciaal bemiddelingscomité, in 1915 tot lid van de commissie tot voorlichting inzake belastingen, in 1918 tot lid der commissie voor veevoeding, in 1919 tot lid der commissie voor vee-uitvoer en van de commissie voor veeverzekering en vervolgens tot voorzitter der commissie voor verbetering van zaad- en pootgoed. Verder zetelde hij in het bestuur der vereeniging voor landbouwonderwijs, van den bond van pluimveehouders, van den Limburgschen land- en tuinbouwbond, en in de vereening „*Eigen Erf*.”

Naast dit alles had de heer Ament nog zitting als voorzitter in verschillende commissies. In 1920 volgde zijn benoeming tot directeur van den *Limburgschen land- en tuinbouwbond* en sinds 1922 was hij lid van de Tweede Kamer, waar hij thans den kwaliteitszetel voor landbouwzaken van de R.K. Staatspartij bezette.

H. M. de Koningin begiftigde den heer Ament met het ridderkruis van den Nederlandschen Leeuw en het officierskruis der Oranje Nassau-orde.

Wegens zijn verdiensten voor de exposities van Luik en Antwerpen, waar de Nederlandsche zuivel-industrie een goed figuur maakte, werd hij benoemd tot commandeur in de Leopoldsorde.

---

14 Benaming van de handkracht boterfabriekjes in het zuiden, elders vaak boterfabriekjes genoemd. (ZHN.)

Veel heeft de nu overledene voor de boeren gewerkt en gedurende langen tijd. Begonnen in den economischen slechten tijd voor den landbouw, heeft hij den landbouwersstand in welvaart zien toenemen en daarin heeft bij met andere boerenleiders een aanzienlijk aandeel gehad,

Tiende Noord-Limburgsche Fokveedag Z'n historie.

Toen in het voorjaar van 1921 bekend werd, dat bij de Noord-Limb. paardenfokkers plannen in bespreking waren om een groote paardenfokdag te houden, kwam bij enkele vooraanstaande rundveefokkers het idee naar voren, om in navolging van dit goede voorbeeld te trachten een rundveefokveedag te organiseren.

Over de deelname maakte men het zich over het algemeen niet erg bezorgd, daar bleef de goede samenwerking is deze streek borg voor.

Veeleer betwijfelde men of de veestapel hier ver genoeg was doorgefokt, om met succes bij een dergelijke gelegenheid te kunnen uitkomen.

Over dit belangrijke punt werd eerst om inlichtingen gevraagd bij de Rijksveeteeltconsulent en het daarop ontvangen advies luidde zoo gunstig, dat aanstonds werd besloten de Noord-Limb. Fokverenigen te samen te roepen en verdere plannen te bespreken.

Deze eerste bijeenkomst werd gehouden op 5 Maart 1921 in Café Kuijpers te Castenray en stond onder leiding van den Heer Hub. Janssen z.g. uit Venray.

Het resultaat van deze besprekingen was, dat getracht zou worden om met de paardenfokkers samen te werken, om gezamenlijk een fokveedag te organiseren.

Een voorloopig bestuur werd benoemd, hetwelk bestond uit de heeren Hub. Janssen, Venray, voorzitter; A. Haffmans, Broekhuizenvorst, ondervoorzitter; M. Poels, Meterik; P. van Enkevort, Sevenum; L. Stappers, Panningen en G. Tielen, Sevenum, Secretaris.

Door de volgende fokverenigen werd medewerking toegezegd:

V.I.O.D., Merselo; *Eensgezindheid*, Heide; *Volharding*, Oostrum; *Vooruit*, Oirlo-Castenray; *Volharding*, Oostenrijk; *Boerenbelang*, Meterik; *Ons Belang*, Sevenum; *Brigida*, Broekhuizenvorst; *Fokkersbelang* Helden, *De Toekomst*, Panningen.

Later sloten hierbij nog aan de verenigen: *Roggel-Heibloem en Omgeving*; *Brigida*, Mook-Middelaar en *Eerste Limburgsche*, Nieuwstad.

De eerste stappen waren gezet en men stelde zich in verbinding met het bestuur van den paardenfokdag, alwaar hunne voorstellen aanvankelijk met instemming werden begroet.

Later deden zich heel wat strubbelingen voor en moesten veel moeilijkheden overwonnen worden, alvorens een accoord tot stand kwam.

Intusschen werd eene vergadering gehouden te Venlo, alwaar de *Rijksveeteelt-consulent Ir. Timmermans* en de Voorzitter van den *Bond van Rundveefokverenigen* in Limburg, de Heer **L. Haen**, tegenwoordig waren.

Bij deze gelegenheid deed de Heer Timmermans het voorstel, om de N.L. Fokveedag nog iets breeder op te zetten en er van te maken de *Eerste Provinciale Limburgsche Fokveedag van het M.R.Y.. Veesslag*.

De Heer Haen gaf daarbij te kennen, dat de Bond dan ook beter financieel zou kunnen steunen, indien alle fokverenigingen gelegenheid werd gegeven om in te zenden.

Verschillende Noordelijke fokkers brachten daarbij het bezwaar naar voren, dat Nieuwstad dan zeker de eerste prijzen zou wegdragen, daar genoemde vereeniging een veeljarige voorsprong bezat en bovendien beschikte over het gewenschte weiland en veel zwaardere grondsoort.

Anderen meenden, dat dit geen reden mocht zijn om het beste te weigeren en zoodoende werd het voorstel Timmermans aanvaard.

Veel viel nog te doen, alvorens alles in kannen en kruiken was, maar dank zij de goede voorlichting van Ir. Timmermans, werden moeilijkheden en hindernissen overwonnen.

Ook de veelvuldige ervaringen door den Heer Janssen, opgedaan op tal van keuringen en fokvedagen, kwamen hier zeer ter stade en wezen in verschillende gevallen den goeden weg.

Het heeft in die dagen dan ook zeker iedere fokker met oprechte blijdschap vervuld, dat de verdiensten van den Heer Janssen op het gebied van veeverbetering door de Regeering werden erkend, door hem te benoemen tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau.

Niet het minst was het welslagen van den eersten fokvedag te danken aan den overleden eerevoorzitter **Jan Poels**. Zijn organisatorisch talent en grooten invloed deden zich gelden bij tal van besprekingen en waar hij zijn medewerking toezegde was succes steeds bij voorbaat verzekerd.

Zoo kwamen dan op 31 Mei 1921 ruim 400 stuks rundvee aan de lijn, waarvan wij de beoordeeling overlaten aan **Ir. H. Wibbens**, destijds Hoofdinspecteur van het N R.S.

„Ik had niet durven denken”, aldus den Heer Wibbens, „hier zulk uitstekend vee te zullen aantreffen, maar dezen goeden indruk zou nog sterk zijn verhoogd en de beste dieren zouden nog veel beter tot hun recht zijn gekomen, als men vooraf iets scherper had geselecteerd en ongeveer 150 stuks had thuis gelaten.”

Hieruit blijkt voldoende den goeden wil onzer Noordelijke fokkers, maar ook dat velen nog moeten leeren, welke dieren op een fokvedag met succes kunnen worden voorgebracht.

Het is misschien interessant nog eens te zien welke fokverenigingen toen de hoogste bekroningen behaalden, om nu na te gaan, hoe deze verhoudingen sterk zijn gewijzigd.

In de rubriek „groep van zes koeien met een vereenigingsstier” werden behaald:

Eereprijs	Fokv.	Nieuwstad
1e prijs	„	Heide
2e „	„	Broekhuizenvorst
3e „	„	Roggel
4e „	„	Meterik
5e „	„	Oirlo-Castenray
6e „	„	Oostenrijk
7e „	„	Sevenum
8e „	„	Oostrum
9e „	„	Panningen.

Bij verschillende gelegenheden bleek spoedig, dat in deze streek hard en met ambitie gewerkt werd en op de Centrale Fokvedag te Roermond is wel duidelijk gedemonstreerd, dat men thans

in geen enkel opzicht meer behoeft achter te staan bij andere zusterorganisatie's in de provincie, ja wij meenen niet te veel te zeggen, wanneer wij beweren, dat Noord-Limburg thans de leiding genomen heeft.

Wel een bewijs, dat onze fokkers de lessen van het verleden ter harte hebben genomen en dat zij hun profijt deden met de goede voorlichting van onzen eminenten Veeteeltconsulent, wiens adviezen steeds op hoogen prijs werden gesteld en gaarne werden opgevolgd.

De tweede Noord-Limburgsche Fokveedag kwam pas vele jaren later tot stand en wel in 1928, toen paarden-, rundvee- en varkensfokkers gezamenlijk dien dag organiseerden. Het getal inschrijvingen was dat jaar niet talrijk, 251 nummers rundvee en 98 hokken varkens, maar de voorgebrachte dieren maakten een goeden indruk, vooral wat uniformiteit betrof.

Meermalen hebben we gehoord „de stier is de halve veestapel” en dit vooral hebben de fokkers in deze streek steeds scherp voor oogen gehouden.

De prachtcollectie vaderdieren, welke hier reeds in 1928 werden vertoond, gaven alle hoop op een goede toekomst. Hier past voorzeker een woord van waardeering jegens den Heer Jaspar, inspecteur van het N.R.S., die ons steeds met raad en daad terzijde stond en herhaaldelijk den weg wees, waar passend en goed fokmateriaal te koop was.

Dat naast een goed exterieur, de opbrengsten niet werden verwaarloosd, blijkt voldoende uit de gegevens welke in den catalogus zijn te vinden en alleszins betrouwbaar genoemd mogen worden.

Daarbij dienen wij in herinnering te brengen het werk van onzen Veeteeltconsulent Ir. Timmermans en van den Zuivelconsulent **Ir. Zuidema**, welke steeds geijverd hebben voor productieve dieren en deugdelijke controle.

Het getal inzendingen op den Noord. Limburgschen Fokveedag en de daarmee gelijken tred houdende belangstelling, namen na 1928 telken jare toe, alleen 1932 maakte hierop een zeer verklaarbare uitzondering.

We herinneren ons nog levendig hoe diep rundvee- en varkensfokkerij toen in de put zaten. Toch werd in 1933 wederom met nieuwen moed begonnen, maar ditmaal kwam mond- en klauwzeer een spaak in het wiel steken, de fokveedag moest worden afgelast. Hierop volgde het succes van 1934, toen de catalogus niet minder dan 477 nummers rundvee, 222 hokken varkens en 62 inzendingen schapen aangaf.

In 1935-'36 verliep alles normaal, doch in het najaar 1937 trad wederom op verschillende plaatsen mond- en klauwzeer op, hetgeen aanleiding gaf tot uitstel van den fokveedag en van uitstel kwam ditmaal afstel.

Ook in 1938 kwam het spook monden klauwzeer de kop weer opsteken, maar ditmaal besloot men door te zetten. De verschillende rubrieken waren wel iets dunner bezet, maar het succes was daarom niet te minder, want de echte fokkers met hun beste , dieren waren dien dag toch present.

En nu staan we dan op den vooravond van den tiende *Noord-Limburgschen Fokveedag*, welke zonder twijfel een waardige opvolger zal zijn van zijn voorgangers.

Een woord van hartelijken dank aan allen, die tot dit welslagen hebben bijgedragen, maar vooral aan onze fokkers, (want zij zijn het toch tenslotte, die den fokveedag maken) voor hun energiek, eendrachtig en volhardend samenwerken. '

Moge ook de toekomst daarvan getuigen!

T.

Hoe het vroeger was

Boeren werden gedwongen tot coöperatie

In het Zuiden van ons land werd op de boerderijen uitsluitend boter gemaakt uit spontaan gezuurde melk.

Het melken geschiedde winter en zomer in de stallen, in veel plaatsen in zogenaamde potstallen, waar de koeien op de mest stonden. Er was immers geen kunstmest en de mestbereiding was dus een zeer belangrijke zaak.

De koeien gingen in de stal zo langzamerhand de hoogte in en als ze praktisch niet meer hoger konden, werd de mest uit de stal gehaald.

Dit was natuurlijk allemaal zeer slecht voor de kwaliteit van de melk en de daaruit bereide boter, maar men was echter niet anders gewend en men wist niet beter.

Een mengsel van dunne room en volle melk bleef in de zogenaamde roompotten staan tot ze dik en zuur was. In de zomer stonden de roompotten in de kelder en in de winter bij de kachel.

Leek de melk dik en zuur genoeg dan werd ze in de stookkarn tot boter verwerkt.

Dit lukte niet altijd.

Door toevoeging van warm water trachtte men het proces te bevorderen, waardoor niet zelden de boter zogenaamd verbrandde. Men kreeg dan een mengsel van boter en kaasstof, dat wit van kleur was, en veel water bevatte.

Het gebeurde ook wel eens, dat het karnen helemaal niet lukte, dan werd de karn gelegegd in de roompot, om het de volgende dag nog maar eens te proberen.

Was het boter maken gelukt, dan werd de boter met een houten lepel tot één zogenaamde klot bijeen gedrukt in de karn en daarna overgebracht in de boterteil (een grote houten half bolvormige nap)

Hierin werd de boter met de houten lepel gekneed en met een stopnaald of een haarspeld bevrijd van vliegen, haren en ander zichtbare vuiligheid.

Deze boter werd gewoonlijk één maal per week ongezoeten afgeleverd aan de winkelier.

De gemiddelde prijs wisselde van 28 tot 50 cent per pond.

Er was echter toen ook dikwijls een grote mistoestand, namelijk de gedwongen winkelnering.

De dorpswinkelier leverde zowat alles wat aan kruidenierswaren, kleding en huishoudelijke artikelen voor de boeren nodig was.

Boter was het voornaamste product, waarmede de winkelrekening betaald werd.

De prijs, die de boer kreeg voor de boter, hing niet af van de kwaliteit der boter, maar van de hoeveelheid winkelwaren, die bij de betreffende winkelier ingekocht werd.

Er was dus geen enkele prikkel tot verbetering van de kwaliteit der boter en bovendien kreeg de boer praktisch geen cent contant geld in handen.

Om contant geld te krijgen, viel hij dikwijls in de klauwen van gewetenloze geldschieters, die vaak de boeren in grote financiële moeilijkheden brachten.

Wel trachtte men de fatale invloed van de winkeliers te verminderen door het oprichten van botermijnen, maar ook daar waren de kopers weer dezelfde winkeliers, die hun winkelwaren aan de boeren opdrongen.

In het boek „*Een halve eeuw gewestelijke zuivelcoöperatie*”, door Mr. **J. Wintermans** staan enkele typische staaltjes uit die dagen, die de toestand goed illustreren.

In een dorp in de Kempen was een zekere L. K. in de tachtiger jaren de alleenheerser. Landbouwer en boterkoopman, winkelier, herbergier en voerman op Den Bosch. Hij had als boterkoopman geen concurrentie, de mijn was in zijn handen en hij zette de prijs naar zijn goedvinden. De boerinnen waren aan hem dan ook geheel overgeleverd met hun boter en durfden ook niet een kleedje of een doekje bij anderen te kopen, want vrouw K. hield hen in de gaten en als ze iets ontdekte, dat bij haar niet was gekocht, dan kreeg deze boerin bij de volgende mijndag twee of meer centen minder voor haar boter.

Evenzo durfden de boeren Zondags de herberg van L. K. niet voorbij te gaan, maar meenden daar na de hoogmis een paar borrels te moeten drinken.

In veertig jaren tijds had zich deze man dan ook om de f260.000 verrijkt.

Het tweede staaltje luidt als volgt:

Een klein boertje klaagde over de slechte boterprijs tegenover zijn winkelier-koopman, terwijl zijn vrouw toch zo hard de karn stampte en zo proper was.

De winkelier, die ook handelaar in lijnkoeken was, gaf de goedkope raad om maar eens flink lijnkoek te gaan voeren.

Het boertje kocht honderd pond lijnkoeken en jawel hoor, de volgende Donderdag kreeg hij een veel hogere prijs.

„Zie je wel, zei de winkelier, dat het geholpen heeft”.

„Ja, zei het boertje, het kopen, wel, maar het voeren niet, want ze staan nog allemaal hoog en droog op zolder.”

De man, die in het Zuiden van ons land het initiatief nam om een einde te maken aan deze ergerlijke wantoestanden, was de heer Ament, hoofd der school van het Limburgse Tungelroy, later de eerste rijkszuivelconsulent in Limburg.

Hij richtte in 1891 het eerste coöperatieve zuivelfabriekje in het Zuiden op.

Dat was geen mooie zuivelfabriek - zoals we nu gewoon zijn - maar een klein handkrachtfabriekje in het huis van de voorzitter.

Eerst had men nog veel moeilijkheden met de verkoop van de boter.

De fabrieksboter werd door de handelaars en winkeliers niet gekocht. Dezen wilden natuurlijk dat de oude toestand gehandhaafd zou blijven.

Men vond echter gelukkig een goed afzetgebied in België en toen was de tegenstand in eigen omgeving ook gauw gebroken.

Peel en Maes, 2910611901; p. 114

Hollandsche Boter.

Nederland bezat steeds door de ligging en geaardheid van zijn bodem vele en weelderige weilanden.

Het natuurlijk gevolg v.-as, dat de veehouderij een der voornaamste middelen van bestaan werd en hieruit ,vloeyde wederom voort, dat do zuivelbeweiding eerre der gewichtigste bezigbeden onzer bevolking was.

De bollanrlsche boter was van oudsher om bare goede hoedanigheid bekend ,en werd tot voor niet te langen tijd door geene andere geevenaard, noch weCtCOÍÍdn.

Voor het ontstaan en de ontwikkeling van liet stoomwezen was de uitvoer van boter naar vreemde landen gering te noemen, en den verkoop van het zuivel beperkte zich voor den latulbouwer meestal tot de steden en dorpen in de nabijheid zijner Lofstede gelegen.

Door de toenemende verbetering der middelen van verkeer, te land en te water, werd het echter mogelijk om voortbrengselen, die aan spoedig badart onderhevig zijn, van verre te betrekken en naar verre oorden te vervoeren, hetgeen den uihuer der hollaudscito zuivelproducten ten zeerste ,bewonderen.

De Nederlandsche boter op de eerste lilaats vond hierdoor een genutla;elijl:er weg naar vreemde landen, vooral naar 1;n %eland.

liet gevolg was eeno spoedige, groote stijging van het cijfer van uitvoer.

Deze toename werd nog verhoogd door de groote ontwikkeling van de industrie, die den welstand der bevolking vermeerderde, en daardoor liet t;tal van hen, die zich de weelde konden veroorloven om boter te ge-

Peel en Maas, 2910611901; p. 114

bruiken, deed stijgen.

Eens toenemende verhooging- der prijzen ging hiermede gepaard en de landbouwer verkeerde in den moest gunstigen toestand.

Van deze welvaart echter, welke den landbouwer bereikte, door omstandigheden buiten hem, zonder dat hij zich eenige tneerdere moeite behoefde te geven, wist deze weinig of -een nut te trekken.

Het scheen, dat de gemakkelijk verworven voorspoed hem deed indommelen, en zijne energie en zijn ondernemingslust verlamde. Want, hoewel de vraag naar boter steeds grouter werd, bleef eene evenredige toename der boterproducte achterwege.

Daar deze vraag vooral in Engeland verre dern aanvoer overtrof, kon de kooper geen grooter eischen stelleu, maat, moest tevreden zijn niet hetgeen aangeboden werd, wilde hij niet onverrichter zake van do markt huiswaarts kceren.

Het gevolg was, dat Nederland uit andere landen groots hoeceelóedeu minderwaardige boter betrok en onder den naam van echte Hullandselie boter aan de markt bracht.

Dit Lad den goeden naam onzer nationale maar een gevoeh6en slag toegebracht; daarbij kwam nog dat

ook andere middelen werden Seliruikt om de boter te vnrvalschen.

De zoogenaamde kunstboter, thans een bijna oninisbaar volksvoedsel was nog niet bekend.

Ilo weinige zorg van den Hollandschen zui~elpioduc~nt, om in de toenemende anno rage te voorzien, had den afzet der mindere kwaliteiten in de hand gevi-erkt en men zon nog- op nieuwe middelen om aan de klimmende b,,hncfte te voldoen.

De kunstboter of margarine industrie trad op en begon na het jaar 187,0 opgang te maken.

Div Knipsels

Peel en Maas, 1901-06-29; p. 114

Hollandsche Boter.

Nederland bezat steeds door de ligging en geaardheid van zijn bodem vele en weelderige weilanden.

Het natuurlijk gevolg was, dat de veehouderij een der voornaamste middelen van bestaan werd en hieruit vloeide wederom voort, dat de zuivelbereiding eene der gewichtigste bezigheden onzer bevolking was.

De hollandsche boter was van oudsher om hare goede hoedanigheid bekend en werd tot voor niet te langen tijd door geene andere geevenaard, noch overtroffen.

Voor het ontstaan en de ontwikkeling van het stoomwezen was de uitvoer van boter naar vreemde landen gering te noemen, en den verkoop van het zuivel beperkte zich voor den landbouwer meestal tot de steden en dorpen in de nabijheid zijner hofstede gelegen.

Door de toenemende verbetering der middelen van verkeer, te land en te water, werd het echter mogelijk om voortbrengselen, die aan spoedig bederf onderhevig zijn, van verre te betrekken en naar verre oorden te vervoeren, hetgeen den uitvoer der hollandsche zuivelproducten ten zeerste bewonderen.

De Nederlandsche boter op de eerste plaats vond hierdoor een gemakkelijker weg naar vreemde landen, vooral naar Engeland.

Het gevolg was eene spoedige, groote stijging van het cijfer van uitvoer.

Deze toename werd nog verhoogd door de groote ontwikkeling van de industrie, die den welstand der bevolking vermeerderde, en daardoor het getal van hen, die zich de weelde konden veroorloven om boter te gebruiken, deed stijgen.

Eene toenemende verhooging der prijzen ging hiermede gepaard en de landbouwer verkeerde in den moest gunstigen toestand.

Van deze welvaart echter, welke den landbouwer bereikte, door omstandigheden buiten hem, zonder dat hij zich eenige meerdere moeite behoefde te geven, wist deze weinig of geen nut te trekken.

Het scheen, dat de gemakkelijk verworven voorspoed hem deed indommelen, en zijne energie en zijn ondernemingslust verlamde. Want, hoewel de vraag naar boter steeds grooter werd, bleef eene evenredige toename der boterproducte achterwege.

Daar deze vraag vooral in Engeland verre den aanvoer overtrof, kon de koper geen grooter eischen stellen, maar moest tevreden zijn met hetgeen aangeboden werd, wilde hij niet onverrichter zake van de markt huiswaarts keeren.

Het gevolg was, dat Nederland uit andere landen groote hoeveelheden minderwaardige boter betrok en onder den naam van echte Hollandsche boter aan de markt bracht.

Dit had den goeden naam onzer nationale waar een gevoelgen slag toegebracht; daarbij kwam nog dat ook andere middelen werden gebruikt om de boter te vervalschen.

De zoogenaamde kunstboter, thans een bijna onmisbaar volksvoedsel was nog niet bekend. De weinige zorg van den Hollandschen zuivelproducent, om in de toenemende aanvraag te voorzien, had den afzet der mindere kwaliteiten in de hand gewerkt en men zon nog op nieuwe middelen om aan de klimmende behoefte te voldoen. De kunstboter of margarine industrie trad op en begon na het jaar 1870 opgang te maken.

Geboren uit de behoefte trad zij niet op als mededingster, maar als hulp van de natuurhater. De achteruitgang der hollandsche boter en de vele vervalschingen hadden echter voor deze industrie den verderen weg vergemakkelijkt, en men dacht spoedig, dat dit fabrikaat het vaderlandsche zuivelproduct zoude verdringen.

De vaderlandsche veehouders zagen nog niet in hoe zij den strijd tegen de mededingster moesten voeren, om met goed gevolg beloond te worden. Het middel, dat hun hulp zoude bieden was het „herzie u zelven” geef de Hollandsche boter haar goede kwaliteit, haar gouden naam weer.

Het kleine Denemarken, vroeger als zuivelbereider onbekend, kwam met zijne boter ter wereldmarkt en toonde, wat studie, vooruitgang en energie ook op dit gebied vermogen. Door zijne nieuwe en nauwgezette bereiding wist het eene eereplaats in te nemen en de hoogste prijzen voor zijne boter te bedingen. Door dit voorbeeld geprikkeld hebben de hollandsche landbouwers den weg ingezien, dien xxxxxxen moesten, en die hun ten voordeel zijn zoude.

Talrijke fabrieken werden opgericht waar de boter volgens de laatste vindingen bereid wordt. Regeering en volk houden een waakzaam oog op de zuiverheid en het gehalte en met genoegen wordt erkend, dat onze Hollandsche boter, dagelijks meer hersteld wordt in haren goeden naam, die nooit verloren had mogen gaan.

Ook in deze omgeving heeft de zuivelbereiding eene hooge vlucht genomen en het is daarom wellicht niet ondienstig een blik over het verleden te hebben laten gaan, om uit het verleden eene les te trekken voor de toekomst.

Lezing over gezondheid vee en nut controleverenigingen¹⁵

Zondag hield de Weled, heer Jacq. Timmermans, secretaris der centrale commissie ter veeverbetering in Limburg een lezing in de Muziekzaal over de gezondheid van het vee en controle vereniging van zeer eenvoudige aard.

De spreker gaf te kennen dat het hem zeer veel genoegen deed een lezing te houden voor de veehouders van Venray.

Te meer nu hier de stierhouderij in 8 districten verdeeld is en in ieder district een prachtige stier staat, ter dekking van vee, wier prachtexemplaren door vele Limburgse gemeenten benijd werden.

Op een duidelijke wijze besprak hij het doel van de boer, om zijn vee gezond tot houden en wat hij moet doen om besmettelijke ziekten, zoals pokken tegen te gaan en zoveel mogelijk te beteugelen.

Door de regering wordt hieraan een flinke vergoeding toegekend mits de lijdende koeien hoog genoeg geschat worden.

Hij spoorde de veehouders aan de stallen zindelijk en luchtig te houden, wijl vochtige, onreine stallen broeinesten zijn van allerhande ziekten.

Bij te weinig plaatsruimte op de stallen is de temperatuur gewoonlijk te hoog.

De dieren staan meestal met klamme natte haren, de minste tocht zal een nadelige invloed op zulke dieren uitoefenen

Een stal moet een gelijkmatige warmte hebben van 15 - 17° Celsius, door een goede luchtverversing wordt de melkproductie zeer bevorderd.

Een flinke huidverpleging en zindelijk ligplaats brengen het hunne er ook toe bij.

Bij ziek vee zorgte men vooral, dat het van het gezonde verwijderd word.

Ten slotte gaf spreker enige nuttige wenken, op welke manier men de opbrengst van goede melk en veel vetgehalte kan bevorderen en stelde voor, dat het voor iedere boer een vereiste is de melk van iedere koe afzonderlijk bij de stoomzuivelfabriek „Venray” ofwel hij een der bestaande handcentrifuges te laten controleren.

Na afloop dezer praktische lezing sluit de President de heer H. Wismans de vergadering met de gebruikelijke groet.

---

¹⁵ Kop van ZHN.

Uit de Landbouwwereld,

De betekenis der Coöperatie. door Dr. E. Posthuma

De oud-Minister Dr. Posthuma heeft in de jongste algem. vergadering van de Noord Hollandsche Zuivelbond gesproken over de betekenis der Coöperaties. Niet alleen over de omvang, welke de Coöperatie in de loop der jaren heeft gekregen, over haar groei en bloei, maar vooral ook over de zedelijke betekenis er van.

Hierover wordt zeer verschillend geoordeeld. Enerzijds wordt gezegd, dat de Coöperatie een geest van saamhorigheid aankweekt, den mens leert voor zijn naaste te leven, ja leert de naaste lief te hebben als zichzelf. Anderzijds is betoogd, dat de Coöperatie is uitgedacht door hen, die eerst en vooral om zich zelf denken, dat zij de zelfzucht aanwakkert, geen rekening houdt met de belangen van anderen, in dit geval de belangen van die klasse van nijvere burgers (noem ze „Middenstanders”), wier belangen door de gestadige groei der Coöperatie ernstig in het gedrang komen. Het is maar van welke zijde men de zaak beziet !

Coöperatie betekent: samenwerking, van welken naam onze Zuid-Nederlandsche broeders zich ook tot heden bedienen. Deze naam stelt voor ieder buiten twijfel, dat niet anders bedoeld wordt dan elkander te helpen, elkander te steunen; dat wij wensen op te bouwen, Dr. Romeijn noemde in een artikel, dat hij in 1919 schreef in de „*Economisch-Statistische Berichten*,” de Coöperatie een kind van de nood geboren uit de behoefte der economisch-zwakkeren. Als de nood aan de man komt als men het alleen niet meer af kan, als de kracht van de eenling te kort schiet, als men dreigt onder te gaan in de moeilijke strijd, wordt de Coöperatie geboren.

Dit was zo met de oudste vorm van de Coöperatie: de verbruikcoöperatie. De geschiedenis is bekend: arme wevers in Rochdale, in een tijd van werkeloosheid, die tot een tijd van grote ontbering werd, hebben zich verenigd, en de eerstbekende en geslaagde coöperaties in het leven geroepen. De eerste coöperator in Europa, de Engelsche econoom Robert Owen, fabrikant, die, getroffen door de ellendige toestanden in de Engelsche industrie, op middelen zou om het lot zijner arbeiders te verbeteren, heeft gevochten voor zijn idealen. Hij stichtte in Engeland, in Ierland en in Amerika talrijke gemeenschappen: „*communities*”, dorpen van eenheid en coöperatie, landbouw- zowel als fabrieksdorpen.” Ze liepen alle op mislukking uit, zodat hij in 1858 doodarm en verlaten stierf.

Meer succes hadden vermelde arme wevers, die in 1844 een vereniging stichtten, aanvankelijk slecht 28 leden tellende, met een kapitaal van 28 x 1 pond sterling. Zij beoogden het lot der arbeiders te verbeteren door middel van den coöperatieve inkoop van huishoudelijke benodigdheden. Twintig jaar later had de vereniging 16 winkels met een jaarlijkse omzet van 4 miljoen gulden. De verbruikcoöperatie heeft zich in de loop der jaren krachtig ontwikkeld; inzonderheid in Engeland, maar evenzeer op het vasteland van Europa en in Amerika.

Ook in Nederland heeft deze coöperatie in de loop der jaren voortdurend aan betekenis gewonnen. Op 1 Januari j.l. waren niet minder dan 536 verbruikcoöperaties bij het Handelsregister ingeschreven. Voorst waren ingeschreven 1553 inkoop-, verkoop- en productiecoöperaties, waarvan er niet minder dan 1182 uit de landbouw zijn. Van de 860 ingeschreven credietcoöperaties treffen we er 763 uit de landbouw aan. Als dan werkelijk de coöperaties uit nood is geboren, dan moet de nood op landbouwgebied wel bijzonder groot zijn geweest. Dat dit inderdaad het geval was, betoogde Dr. Postuma in het tweede deel zijner rede, waarin we hem niet verder zullen volgen.

INGEZONDEN

Melkvee-controleverenigingen in Venray.

De laatste tijd leest men zo nu en dan uit de verslagen van vergaderingen in Peel en Maas, dat er gesproken is over controle verenigingen en vonden het zelfs aangekondigd als een onderwerp van bespreking ter vergadering de Verkoopvereniging.

Die repeterende besprekingen over controle vinden haar oorzaak dat die vereniging niet normaal werkt, anders zweeg men er wel over Daarom van deze keer nog eens op het aambeeld geslagen dat het de laatste jaren het zo zwaar heeft gehad zodat de splinters er af zijn gevlogen en men niets meer dan een kern overhield, een kern die langzaam is gaan groeien maar die.. helaas weer stil staat, terwijl ze niet volwassen is. Die stilstand zou achteruitgang betekenen, als niet een man als Jan Poels de schouders had gezet onder dat reuzen aambeeld (de controle vereniging) die steeds nog wordt afgebroken door diegenen die ze niet kennen en te weinig wordt opgebouwd door hen die ze wel kennen, maar die helaas tot die afgevlagen splinters behoren en ze niet meer voldoende willen waarderen.

Als een machine niet wil werken, dan gaan de monteurs naar de oorzaak zoeken. Dat hebben ze ook gedaan op al die vergaderingen waar men het over de controle had. Elke oorzaak heeft een gevolg; vindt men de juiste oorzaak waarom die vereniging niet groeien wil, dan ziet men ook de gevolgen en men kan de juiste middelen aanwenden om niet meer tot de verkeerden toestand te geraken of bestaande te verbeteren. Dat is m.i. de weg die de besturen dier verenigingen te volgen hebben.

Vele monteurs echter zoeken verkeerd en zetten allerlei oorzaken nader uiteen en menen nog, als ge met hen over controle spreekt, dat toen deze vereniging is opgericht men aan een zeer verkeerd idee vast hield, nl. om zoveel mogelijk alle koeien onder controle te krijgen.

Anderen beweren dat ze de mensen te veel wilde dwingen, dat het lastig is, dat het te veel geld kost, enz. enz. Ik zou nog tien en meer dingen kunnen aanhalen onder welk voorwendsel dat men geen lid wil worden of zijn lidmaatschap heeft opgezegd. Om alles te weerleggen zou te veel plaatsruimte vragen en daarbij dan gelooft men het nog maar zolang men het leest.

Zijn onze boeren dan nog zo mirakel dom als het over hun bedrijf gaat?
Menen zij dan wijzer te zijn als onze knappe veeteelt- en zuivelconsulenten?
Zien zij dan niet dat de veestapel hier niet meer mee kan met het Land van Cuyk en elders?
Begrijpen zij dan niet dat achter blijven tot hun eigen financieel nadeel is?

Wij weten wel, aan dat alles denken ze wat weinig. Ze zien het niet zo dadelijk in dat als ze drie gulden en vijftig cent of dit jaar vier gulden en een dubbeltje aan de controleur moeten geven dat ze dat tien dubbel en meer terug krijgen en dat krijgen ze, als de controle goed is en betrouwbaar.

Mogen wij van al onze controle verenigingen zeggen dat ze nauwkeurig en betrouwbaar zijn? Is dat de oorzaak niet dat men thans zoveel moeite moet doen om beetgenomen boeren en boeren die zich zelf beet namen weer eens te overtuigen van het grote nut der melkvee controle, niet alleen voor stamboekkoeien, maar voor alle koeien waarvan wij melk leveren aan de zuivelfabriek.

Hoe moet de controle dan zijn?

De controle is goed als:

De controleur bij het melken aanwezig is (en oplet).

Als hij de melk juist weegt en noteert.

Als hij het monster neemt na de melk goed omgeroerd te hebben.

Als hij het monster precies samenstelt.

Als het saamgestelde monster juist wordt onderzocht, afgelezen en geboekt.

Als hij de monsters neemt om de drie weken, welke om de twee monsterdagen op eenvolgend moeten verspringen tussen 17 en 24 dagen.

De op deze wijze verkregen melklijsten zijn voor iedere boer betrouwbaar en goed tegenover derden moet de melklijst door de zuivelconsulent getekend zijn. Boeren die zelf de melklijsten niet willen nazien doen goed alle lijsten te laten fiatteren door de zuivelconsulent, dat kost zeer weinig, worden ze niet goedgekeurd dan is er iets bij de controle niet in orde.

In het bovenstaande zien we steeds terugkomen het woord „juist”, daaruit blijkt wel dat er nogal wat tussen door kan lopen. De boeren zelf moeten het op prijs stellen als een controleur streng is, (dus niet de eigenaar monsters laat nemen) hij moet het de monsternemer zo gemakkelijk mogelijk maken, zodat deze nooit lang hoeft te wachten, samenwerken is ook hier noodzakelijk om iets goede in stand te houden.

Nu het onomstootbaar bewijs, dat een goede melkvee-controle voor de boer onmisbaar is, omdat het hem een groot geldelijk voordeel brengt.

In de volgende fokverenigingen zijn eens de gemiddelde vastgesteld en de prijs van een kilogram boter op twee gulden:

Broekhuizen laagste productie *f* 126 beneden het gemiddelde;

Broekhuizen hoogste productie *f* 130 boven het gemiddelde;

Heythuizen laagste productie *f* 128 beneden het gemiddelde;

Heythuizen hoogste productie *f* 134 boven het gemiddelde;

Roggel laagste productie *f* 110 beneden het gemiddelde;

Roggel hoogste productie *f* 86 boven het gemiddelde;

Venray laagste productie *f* 234 beneden het gemiddelde;

Venray hoogste productie *f* 164 boven het gemiddelde.

Nog een voorbeeld dat er groot verschil is in de opbrengst van twee koeien die op een stal stonden, de omstandigheden voor beide dieren waren gelijk.

1e. oud 3 jaar, gemolken 422 degen, 5663 kilo melk, vet 3,71 pct., botervet 210 kilo

2e, oud 3 jaar, gemolken 413 degen, 4130 kilo melk, vet 3,48 pct., botervet 144 kilo.

Verskil 66 kilo botervet is gelijk aan 77 kilo boter à *f* 2.- is *f* 164.

Weet men dit ook als men niet controleert ?

Uit bovenstaande cijfers kan iedereen wel zien welk een groot verschil er is tussen onze melkkoeien en hun opbrengst, terwijl ze in het voederen vrijwel gelijk staan.

De redenering voor de boer moet dus zijn, voor $f4,10$ weet ik of een koe mij geld opbrengt of niet of zelfs een schadepost is. (Vier gulden is gelijk aan twee kilogram boter).

Dus boeren handelt naar de conclusie er geeft u op als lid der melkveecontrole, doe dat een veertien dagen voordat uw koeien kalven, ge verkrijgt dan een volle melklijst die de barometer is, die u aanwijst, goed of slecht weer, voordeel of nadeel, winst of verlies.

BOER.

De Crisis-zuivel-wet.

Steun voor de boer door de consument.

In Nederland is op 11 juli een belangrijke wet in werking getreden: de Crisis-zuivelwet.
Waarom deze wet ?

Ze werd in het leven geroepen om de melkveehouders te steunen, omdat deze hun melk en boter sinds langen tijd moesten afleveren beneden deze productieprijs
Dit moest op de duur natuurlijk een ondergang van onze veestapel tengevolge hebben, hetgeen een ruïne zou worden voor de boerenstand.

De Crisis-zuivelwet heft van de zuivelproducten een soort belasting, in de vorm van een bijslag, die op de prijzen wordt gezet en door de binnenlandse verbruikers betaald. Maandenlang heeft de melkveehandel de boterverbruiker gesubsidieerd door hem tegen al te lage prijzen boter te leveren, thans worden de rollen omgekeerd en komt de beurt aan de verbruiker om de veehouder te helpen aan zijn productiekosten te komen en iets te verdienen.

Zoals men weet, wordt voor onze zuivelproducten, die geëxporteerd worden, ook een slechte prijs gemaakt. Toch moeten we ons exportgebied behouden om dit niet - en wellicht voorgoed, - door anderen ingenomen te zien.

Accijns op boter en margarine.

Er wordt nu op de boter voor binnenlands gebruik een accijns geheven. Maar het binnenland moet tegelijk meer boter eten, nu het buitenland veel minder afneemt.

Dit bereikt men door aan de margarine-industrie voor te schrijven, voortaan 25 pct. boter door haar product te mengen. Deze stap leidde er op zijn beurt weer toe, dat ook op de margarine een belasting moest worden gelegd, wilde men voorkomen, dat het publiek, om de „dure” boter te omzeilen, zich op het gemengde product ging werpen. De heffing op de margarine had weer tengevolge, dat ook andere spijsvetten - slaolie b.v. - moesten worden belast.

En door een amendement-Kortenhorst werd ook de mogelijkheid van een heffing op producten, waarin de verschillende spijsvetten verwerkt zijn, geopend. Hiermede kan worden voorkomen, dat b.v. een buitenlands biscuitfabrikant een voorsprong krijgt op zijn met de accijns op de grondstoffen belaste Nederlanden concurrent.

Naast deze verschillende maatregelen, die in het belang van de leveranciers van de grondstoffen voor de boter getroffen zijn, wordt bovendien gezorgd, dat een behoorlijke hoeveelheid boter in de koelhuizen wordt opgeslagen, zodat een gedeelte van het thans bestaande teveel straks in de winter, als er minder boter is, tegen goede prijzen verkocht kan worden.

Stijging van den boterprijs.

Het heffingssysteem (dat gepaard gaat met de toepassing van negen aparte merken voor boter, voor margarine en weldra ook voor allerlei eetbare vetten) is in hoofdzaak van administratieve aard; doordat het stelsel der Crisis-Zuivel-Centrale is: belasting bij de bron, dus bij de producenten, die ze op de consument verhalen, zal het publiek practis zeer weinig van de wet merken, behalve de geleidelijke stijging van de boterprijs, die echter nog steeds aanzienlijk blijft beneden de prijs, dien de Nederlandse verbruiker nog in 1929 voor de boter betaalde.

De belasting bedoelt n.l. niet verder te gaan dan de veehouders een uitkering te garanderen, welke een z.g. richtprijs van 5 à 6 cts. per liter gewone melk bereikbaar maakt ! Dit is het equivalent van de onmisbare productiekosten.

Het ligt in de bedoeling in de toekomst de binnenlandse boterprijs in de groothandel te brengen op *f* 1.60 per KG. ; een prijs die men bereikbaar acht, zodat in de klein handel de prijs ongeveer *f* 1.80 zal bedragen.

De heffing.

Met de heffing gaat het zoo.

De zuivelfabriek koopt van de Crisis-Zuivel-Centrale de merken voor haar vaatjes en stort de daarvoor verschuldigde gelden in het Crisis Zuivelfonds. De gelden, die door de verkoop der merken in het Crisis-Zuivelfonds stromen, worden op gezette tijden aan de melkveeouders uitgekeerd. Zij zullen op de industriemelk (dat is de melk, die tot boter, kaas, melkpoeder en gecondenseerde melk verwerkt wordt) in de periode van 11 tot en met 30 juli een toeslag van 1¼ cent per Liter van 3 pCt. vet krijgen.

Komt op de boter per kilo een accijns van 42 cent, voor margarine bedraagt de heffing 20 cent per kilo ongemengd, zodat op het verplichte gemengde product 15 cent per K.G margarine accijns drukt.

Hoe de distributie van onvermengde goedkope margarine onder het minst draagkrachtige deel der bevolking geschieden zal, staat nog niet vast. Een commissie onder leiding van het Katholieke Eerste Kamerlid de Bruijn beziet nog deze niet gemakkelijke kwestie.

Ook op de kaas zal een heffing worden gelegd.

Practisch komt de regeling dus neer op een indirecte belasting. Het grote gezin zal deze dus het zwaarste voelen. Maar er is hier een groot belang aan de orde, waarvoor de grote gezinnen, voor zover zij het kunnen, een offer zullen willen dragen.

De regering moge echter zorg dragen - bij eventuele verhoging der directe belastingen b.v. dat met de belangen van het grote gezin extra rekening wordt gehouden.

Nederlandsche rundveestapel inkrimpen; maar hoe!¹⁶

Geen Nederlandsch kapitaal vernietigen.

Men heeft geadviseerd, zo spoedig mogelijk een hoeveelheid vers gekalfde koeien en hoogdrachtige koeien door de Regering te doen overnemen en als het dan niet lukt, deze elders te plaatsen, bijvoorbeeld in Rusland en bijvoorbeeld door middel van ruilhandel tegen toch al van daar komende granen, als dit niet lukt, ze dan maar af te slachten en er conserven van te maken.

Als voordeel brengt dit mee, dat zulks direct de verwachten melkstroom doet verminderen en dat tegenwoordig dergelijke koeien van niet te beste kwaliteit uiterst goedkoop zijn; men spreekt zelfs van ongeveer f 125.

Hiermee heeft men dan ook al het goeds van deze maatregel gezegd, die in mijn oog een zeer donkere tegenzijde heeft.

Men moet hierbij namelijk wel bedenken, dat genoemde dieren op het meest waardige van de lactatieperiode zijn, omdat ze het meest gekost hebben tijdens de tijd van geringe opbrengst en van droogstand. dien ze achter de rug hebben.

Het afslachten van deze dieren is dus verwoesten, vernietigen van een stuk Nederlands kapitaal. Wat die dieren thans kosten, in geld uitgedrukt, en of er al wat geld van consument naar producent verhuist, verandert hieraan niets.

Er komen echter nog meer nadelen bij, al zijn deze niet zó gewichtig als de eerst genoemde. Dr. Posthuma heeft dezer dagen gezegd, dat men van wrak vee geen conserven moest maken, omdat dit al een soort vooroordeel bij de consumenten zou scheppen. Hetgeen zeer juist is. Maar nu is het vlees van verse en van hoogdrachtige koeien om het hoog watergehalte, ook al niet best om goede conserven te maken.

Als derde nadeel mag wel degelijk genoemd worden, dat genoemde maatregel zo onnatuurlijk mogelijk is, zo geheel in flagrante strijd, met wat in het gewone bedrijf geschiedt. Het kan niet uitblijven, of dit zal zich op de een of andere wijze zeer sterk wreken.

Vet en melk uit den omloop nemen!

Dit kan geschieden door:

- a) Door het verbod van andere dan volvette kaas te fabriceren gedurende een zekeren tijd bijv. 6 á 8 maanden naar gelang het nodig is. Volvette kaas laat zich best bewaren, waardoor zij geleidelijk kan worden gespuid.
- b) Door prijs-garanderen van met volle melk gemeste kalveren. Bedoeling is daarbij drie kwaliteiten te onderscheiden : eerste kwaliteit vaarskalveren en tweede kwaliteit stierkalveren en tweede kwaliteit vaarskalveren; 3e de rest.

---

16 Commentaar van Rijksveeteeldconsulent voor Limburg op overheidsplannen ??

Hierbij worden per kalf 1200 liter vollen melk benut. Het méér geven voor vaarskalveren moedigt het mesten daarvan aan. De veehouder zal dus zelf al aan strengere selectie doen voor wat hij aanhoudt voor de fok.

Goed gemeste kalveren laten zich gekoeld prachtig bewaren tot de kalfarme-periode waarover straks.

Mij dunkt, dat het potje, verkregen uit verhoogde accijns, beter besteed is aan prijsgarantie voor goed gemeste kalveren dan voor conserven van hoogdrachtige of verse koeien.

- c) Door verplicht standaardiseren van de consumptiemelk op 3,3 pct. vet. De warenkeuringsdiensten moeten hun „*principiële*” bezwaren maar een tijdje laten rusten. De consumenten waren er wel bij! Ik zou een standaardiseren op 3,5 pct. nog liever zien, mede omdat deze volgens de medici voor vele gebruikers de gezondste is, maar dit zal voor de kleinste bedrijven te bezwaarlijk worden.

Opruimen van de ondermelk.

Met het oog hierop zou een prijsgarantie van ondermelk-poeder zeer gewenst wezen en wel een dusdanige, dat er grote drang ontstond, tot het vervaardigen daarvan, zodat bestaande fabrieken met verdubbelde krachten gingen werken en nieuwe (lieft coöperatieve) werden opgericht. Bij bestaande zuivelfabrieken zou men beter van „*ingericht*” kunnen spreken.

En nu moet ik hierbij wel aan ‘s lands grenzen raken. Ik had dat zoveel mogelijk willen vermijden, anders was ik begonnen met er op te wijzen, dat we de 10 miljoen K.G. vlees, die in 1932 nog ingevoerd werden, heus niet nodig hebben.

Met het drogen van de ondermelk, of liever met het garanderen van de prijs van ondermelk poeder moet wel haast gepaard gaan verbod of beperking van invoer van vleesmeel, eiermeel en vischmeel.

De ondermelkpoeder kan prachtig dienen ter vervanging van deze drie meelsoorten in de samengestelde kippen- en varkensvoerders. En al zou de ondermelk-poeder dan ook iets duurder uitkomen, dan maakt dit per 100 KG. mengvoer toch nog maar zeer weinig door het betrekkelijk gering procent daarin benodigd.

Ook de toeslag aan zuivelfabrieken voor het meerdere aan ondermelk, dat aan de veehouders wordt teruggegeven boven de gewone hoeveelheid, zal goed werken. Ik meen, dat men in deze richting al enigszins maatregelen treft.

Verplichte beperking van de teelt.

Tot nu toe besprak ik enkele maatregelen tot verwerking van de direct te verwachten stroom melk.

Behalve dan van wat ik zei over het mesten van koekalveren, hetgeen een teeltbeperking zal bevorderen.

Toch zal een verbod noodzakelijk blijken van het te laten dekken gedurende een zekeren tijd (bijv. 6 a 8 maanden, naar gelang nodig) van een deel van het fokmateriaal (bijv. de helft, ook al weer naar gelang nodig is).

Groote voordeelen brengt deze regeling mee, onder andere:

- a) Een selectie door de veefokker zelf, waarbij hij dus rekening kan houden met alle eigenschappen van zijn dieren; een selectie, die zich niet alleen bepaalt tot het laten dekken van de beste dieren, maar die ook bevordert het opruimen van de minderwaardige andere dieren en van het minderwaardig jongvee (minder goede *opbrengsters*. van minderwaardige afstamming, reagerende dieren, dieren die moeilijk drachtig zijn te krijgen, enz. enz), omdat al deze dieren veel te duur worden, indien men ze pas over zoveel en zoveel maanden kan laten dekken;
- b) Bij verstandige toepassing kan er een betere verdeling van zomer en wintermelk verkregen worden;
- c) Minderwaardige jonge en oude stieren worden in de tijd van slapte (bedoelde 6 á 8 maanden) eerder opgeruimd.

Ik sprak van „*verstandige toepassing*” en dan doel ik vooral op de datum, waarop men de teeltbeperking dus waarop men de periode van 6 a 8 maanden laat beginnen.

Men dient hierbij rekening te houden met de verschillen in de bedrijven. Zo bestaan er veel bedrijven, waar de lactatieperioden niet over het gehele jaar verdeeld zijn, maar waar men de koeien slechts in een paar maanden laat kalven. Vaak met speciale bedoeling om in en rondom mei de meeste melk te hebben tot het vervaardigen van de beste volvette kaas. Het spreekt vanzelf, dat de gebruikelijke dektijd van die streken slechts voor een deel in de bedoelde 6 á 8 maanden van teeltbeperking mag vallen.

Daarna toepassing van gewijzigd plan-Wibbens.

De bijkomstige vraag rijst als vanzelf, of na de periode van teeltbeperking de gelegenheid niet mooi is, om het gewijzigd plan-Wibbens omtrent verplichte stierenkeuring in werking te stellen. (Zie omtrent die wijzigingen mijn artikel in „De R K. Boerenstand” van 9 Maart j.l.).

Maar dan met dien verstande, dat die verplichting ook van toepassing is op stieren voor gebruik in eigen bedrijf.

Toen het enkel ging om veeverbetering, was ik er tegen, dat verplichte stierenkeuring ook van toepassing op laatstgenoemde stieren zou worden, omdat geen voldoende redenen aanwezig waren naar mijn mening, om zo diep in het eigendomsrecht in te grijpen. Wordt die keuring echter tevens dienstbaar gemaakt aan teeltbeperking, dan verandert dit geheel.

Ir. JACQ. TIMMERMANS.

Bij het gouden jubileum van de Firma V. Pijls te Venray

Tegelijk met de 2e Noord-Limburgsche Land- en Tuinbouwtentoonstelling te Venray op 15, 16 en 17 september 1935 te houden, viert de alom bekende zaak in Manufacturen en Modes van de heer V. Pyls haar gouden bestaansfeest.

In onzen tijd met zijn vlugge en grote veranderingen een merkwaardig feest, dat zeker de aandacht verdient.

Dat echter de tijd ook deze zaak niet ongemoeid gelaten heeft, zal uit dit overzicht ook blijken.

In 1885 begon de Heer **P. Camps-Delhougne** in het van den Heer H. Trynes gekochte herenhuis, in de Grote Straat te Venray, een winkel in Manufacturen, Koloniale waren en een handel in krachtvoer.

Het winkelbedrijf en deze handel waren in dien tijd van een geheel ander karakter dan in onze dagen en was meer een „ruil” dan een verkoophandel, zodat de thans zo gunstig gerenommeerde zaak V. Pyls, oorspronkelijk is opgezet als een bijbedrijf voor de dames.

In de oprichtingsdagen van dit „bijbedrijf” brachten de boerinnen tot ver uit de omtrek in grote marktkorven de **zelfgekarnde boter** en ook de eieren hunner kippen naar de winkel en namen voor de overeengekomen prijs ellenwaar of winkelwaar terug.

Naast deze Winkelhandel bestond er onder het oude Raadhuis een zogenaamde **Eier- en Botermijn**. Hier kwamen de boerinnen met de zwaar beladen korven aan de arm, of met de buurtkar vol korven, en werden de aangevoerde eieren en boter gekeurd en onder politietoezicht gemijnd, waarbij de gladde koopmanschap in vele opzichten opgeld deed.

De prijs der eieren en boter was immers niet alleen afhankelijk van kwaliteit of dikte, maar ook van de gegoedheid en kooplust der boerinnen, terwijl ook voor hoge feesten, als Paasfeest, Pinksterfeest, Kermis en Kerstmis, de omstandigheid van een op handen zijnde bruiloft hun invloed op de te behalen prijzen deden gelden.

De boterkluiten werden met kaas- of boterdoekjes omslagen en in de zomer vanwege de warmte nog extra met vochtige koolbladeren bedekt, verpakt in grote manden gewoonlijk door de opkopers naar Luik gezonden, terwijl de eieren verpakt in manden met hooi (waardoor er vele braken) op een of andere naburige stadsmarkt geveild werden. Het kruien van eieren naar de weekmarkt te Nijmegen is hier, vooral onder de ouderen, genoegzaam bekend.

In dien tijd bestonden onze tegenwoordige **Coöperatie Vereenigingen** nog niet en ging de Heer Camps-Delhougne er toe over om in de Schoolstraat een **kleine boterfabriek** te exploiteren.

Eenige tijd later stond echter **Pater v.d. Elzen**, de Boerenapostel op, en op diens woorden werden allerwegen door de boeren Coöperaties op verschillend gebied in het leven geroepen, die

onvermijdelijk hun uitwerking hadden op de ouderwetse gang van zaken, die ten slotte geheel gewijzigd werd en de ruilhandel ophieven, waardoor de handel in Manufacturen en Modes onafhankelijk werd van de Boerenproducten.

Toch bleven de winkels toen nog de vaste pleisterplaatsen der boerenbevolking.

Ons vee moet t.b.c. Vrij worden.

In vijf jaar 500.000 besmette koeien ter slachtbank

De Gezondheidscommissie voor Dieren gaat in samenwerking met de zuivelfabrieken en de boeren een groot offensief beginnen om de Nederlandse rundveestapel binnen vijf jaren geheel vrij te maken van tuberculose.

Vlees, melk en zuivelproducten van zogenaamde „vrije” veeteeltbedrijven zijn niet alleen een groot belang voor Nederland zelf, ook het buitenland moet weten, dat de Nederlandse koeien geen t.b.c. meer hebben.

Voor 1955 zullen een half miljoen besmette koeien worden geslacht. Omdat het economisch niet verantwoord is deze koeien direct te doden, wil men elk jaar 100 duizend op de t.b.c: proef reagerende koeien op afmestbedrijven slachtrijp maken.

De melk van de reagerende koeien is, mits gekookt of verwerkt in de zuivelfabrieken, geschikt voor de consumptie en de geslachte dieren worden in de abattoirs of bij de slaggers door de Vleeskeuringdiensten gekeurd voor menselijke consumptie.

In het seizoen 1948-'49 Welden op 193.506 veeteeltbedrijven in Nederland 2.095.004 runderen aan een onderzoek naar tuberculose onderworpen. Hierbij werden 334.819 dieren aangetroffen, die besmet bleken. Dit onderzoek wees uit dat op ruim de helft van het aantal onderzochte bedrijven de koeien vrij waren van tuberculose.

Het hoogste percentage reagerende dieren werd gevonden in de provincies Zuid- en Noord-Holland, Utrecht en Noord-Brabant. In alle provincies - uitgezonderd Noord-Brabant, dat volgend voorjaar aan de beurt komt - is de runder-tuberculose bestrijding verplicht.

De bestrijdingsmethode, die tot nu toe werd toegepast, werkte niet effectief genoeg. Het enige middel om een afdoend resultaat te bereiken is, dat de boeren in het hele land daartoe financieel geprikkeld worden en een toelage krijgen om hun bedrijf tuberculose vrij te maken. Deze financiële aanmoediging kan het best worden uitgevoerd door de zuivelfabrieken.

De juiste oplossing zou zijn, dat op alle geleverde melk 25 cent per 100 kg wordt geheven bij de producent via de zuivelfabriek. Het „boerenkwartje”, dat dan gebruikt wordt om de bedrijven t.b.c. -vrij te maken, vormt een bedrag van 10 miljoen gulden per jaar.

Men verwacht van de Regering, dat zij ieder jaar eenzelfde bedrag in het t.b.c.-bestrijdingspotje stopt.

De provinciale gezondheidsdiensten krijgen de beschikking over dit geld en zij betalen daarmee de goedgekeurde plannen van de zuivelfabrieken of verenigingen om de t.b.c: bestrijding uit te voeren. (de Volkskr.)

De Kringvorming in de Zuivelcoöperatie

De kringvorming, die men na de oorlog vooral wil doorvoeren op het gebied der zuivelfabrikatie is nog voor velen een onbekend iets.

Wat zijn de gevolgen, wat zijn de resultaten, wat is men eindelijk van plan en hoe zit alles in elkaar.

Het zijn allemaal vragen, die eerst dienen opgelost te worden, voordat men het feit van de overgang tot kringvorming zelf kan bespreken.

En juist om de leden nu eens voor te lichten over deze materie heeft het bestuur van de Zuivelfabriek Venray de gelukkige gedachte gehad om de Zuivelconsulent, de heer v. Wijk, uit te nodigen op deze vragen eens een antwoord te geven.

De spreker deed dat op een zeer duidelijke wijze en al de boeren, die in grote getale naar zaal Wilhelmina gekomen zijn, hebben zich nu een juist begrip kunnen vormen over het begrip Kringvorming en de mogelijke voor en nadelen.

De Kringvorming op zich

Spreker gaf allereerst een definitie van de kringvorming. Dit is het, aaneensluiten van verschillende coöpsraties tot één nieuwe coöporatie, die de gezamenlijke belangen zal behartigen. Een duidelijk voorbeeld hiervan is de coöperatie **AMENT in Weert**, die een samenbundeling is van de coöperaties Weert, Nederweert, Stamproy en Budel.

Op het antwoord waarom men nu feitelijk over moet gaan naar kernvorming heeft de geschiedenis van de zuivelfabrikatie in deze streken reeds een antwoord gegeven.

Immers omstreeks 1880 was in Brabant, Limburg, Gelderland en Drente het voornamelijk akkerbouw en de koeien, die men hield, waren allereerst voor de mest en op de tweede plaats voor de fabricage van boter (van zeer slechte kwaliteit), die door de slechte afzet feitelijk meer gold als ruilobject.

Omstreeks 1890 kwamen de eerste boterfabrieken met ieder 25- 30 leden.

We zien hier in Venray b.v, de boterfabrieken St. Anthonius, St. Brigitta, St. Jozef, St. Catharina, St. Jan, terwijl verder in Geijsteren en Overloon, ook nog fabrieken waren.

Nu is fabrieken misschien wel een groot woord, want alles gebeurde met handkracht.

In 1910 waren in het gebied van de huidige Z.N.Z. 200 coöperaties met ongeveer 100 leden, zodat we hier dus feitelijk reeds van kringvorming kunnen spreken.

Nadat in 1900 de eerste Stoomzuivelfabriek was opgericht, waren er in 1930 nog slechts 100 fabrieken, maar nu met ieder ongeveer 300 leden en was nadien de zuivelcrisis niet uitgebroken, ongetwijfeld zou de toenmalige kringvorming nog verder zijn doorgezet.

Als in 1945 in het gebied van de Z.N.Z. de balans wordt opgemaakt, blijkt, dat er nog slechts **81 fabrieken** over waren, met grotendeels verouderde en versleten machines, die de helft van de melkopbrengst van 1930 te verwerken kregen, doch wier onkosten driemaal zo groot waren geworden, o.a. door de hogere lonen en sociale lasten.

Goede raad was duur, het overgrote deel der fabrieken was ingesteld op de bereiding tot consumptiemelk en, terwijl de tijd vele andere producten eiste.

De Z.N.Z. heeft een commissie ingesteld om al de mogelijkheden van de na-oorlogse jaren eens te bestuderen en daarvoor een oplossing te zoeken.

De allereerste moeilijkheid, die zij oploste was overmelk-verwerking, waarvan nu in Bergeyk en Veghel, gecondenseerde melk, kaas en casseine bereid wordt en waardoor de boeren hier, in tegenstelling met Gelderland en Overijssel een goede prijs maken.

Om kundig personeel te krijgen, dat in staat is ook grotere fabrieken te leiden, werd in Den Bosch een zuivelschool opgericht, terwijl verder cursussen voor een goede ontwikkeling zorgen.

Intussen was er het probleem, dat in de overgebleven 77 fabrieken grote vernieuwingen moesten worden doorgevoerd, met reusachtige kapitaalsinvesteringen, terwijl iedereen het er over eens was, dat voor verschillende fabrieken een vernieuwing doelloos was. Er moest nog altijd volgens deze commissie noodzakelijk een concentratie komen, een z.g. kringvorming, die men moest overlaten aan de leden der verschillende coöperaties, maar die zich zou moeten concentreren om een consumptiemelk-centrum, dus om een stad.

Hoe zit de kringvorming in elkaar?

Allereerst is dan bedrijfsorganisatie nodig. Dat wil men bereiken door alle fabrieken uit zo'n kring te laten draaien, tot na 2 jaar zal blijken, welke niet meer mee kan en deze moet dan verdwijnen.

Mocht verder blijken, dat er teveel fabrieken in zulk een kring zijn, dan zal een neutrale commissie hierover beslissen. Het gevolg van een dergelijke concentratie zal zijn, dat eenzelfde melkprijs geldt voor alle leden van de kring, waardoor de nadelige concurrentie onderling verdwijnen zal.

Verder krijgt men hierdoor een zo economische mogelijke verdeling van de melkproducten, van de aan- en afvoer van de melk en een goede distributie.

In deze kring wordt in navolging van Zweden en Denemarken naar kwaliteit uitbetaald. Voor de directeurs, die uitvallen, alsmede voor het personeel zal natuurlijk juist gezorgd worden.

START 28 november 1950 met Kunstmatige Inseminatie

Dinsdag 28 november zal misschien een historische dag zijn, in de geschiedenis van onze Venrayse landbouw en veeteelt, want op die datum is men begonnen - na een geruime tijd van voorbereiding - met de Kunstmatige Inseminatie der koeien.

Het is hier niet de plaats om het vraagstuk der K.I. te bespreken, men heeft dat reeds meer dan voldoende gedaan in alle mogelijke vergaderingen, terwijl daarnaast vakbladen en boeken overvloedige lectuur daarover geven, maar nu de Commissie van Veeteelt, zoals we al zeiden, na langdurig en gedegen overleg, de K.I. hier in gaat voeren, zullen onze Venrayse boeren ook hun volledige medewerking moeten geven aan dit werk.

Wanneer eenieder de verschillende voorschriften navolgt, dan kan de K. I. niet alleen op het juiste tijdstip en op de juiste wijze gebeuren, maar zullen de resultaten ook van dien aard zijn, dat binnen enkele tijd de landbouwers zelf vergelijkingen kunnen maken en zelf kunnen oordelen over het nut en de voordelen van de K.I.

Ten overvloede zij dan nog eens hier vermeld, dat het aanmelden van een tochtig dier moet gebeuren telefonisch tussen 8 en 9 uur 's morgens aan de Zuivelfabriek, Tel. K 4780-560. Castenray, Blitterswijk, Heijde, Oirlo, Merselo, Oostrum en Ysselsteyn (waaronder ook Peelplan-Zuid hoort) kunnen tussen half 8 en half 9 zich ook melden bij de plaatselijke afdeling van de Boerenbond. Leunen hetzelfde, maar hier moet de aanmelding gebeuren tussen 8 en 9 uur aan de stierenstal. Bovendien bestaat voor alle leden zaterdagmiddags tussen twee en drie uur gelegenheid voor melding rechtstreeks aan de fabriek.

Drie *Enseminators* staan iedere dag klaar, die eenmaal per dag hun route maken, maar zaterdag wordt tweemaal de rondrit gemaakt. De op zondag bij de boerenbonden aangegeven beesten, worden 's Maandagsmorgens direct behandeld.

Bij het opgeven der tochtigheid moet men steeds het busnummer opgeven, alsmede zijn naam en adres, het aantal te insemineren stuks vee, de stier die men wenst en datum en uur van het begin der tochtigheid (dit laatste alleen wanneer het dier zaterdag of zondag tochtig is geworden).

De inseminaties, waarvan de kosten voorlopig hetzelfde zijn als de natuurlijke, moeten op stal gebeuren, ook des zomers. De Enseminator moet een helper ter beschikking worden gesteld en gebruikt 5 liter kokend water. Men zorg dus dat die gereed zijn. De stieren die voor de K.I. worden gebruikt zijn : Maria I2's Paul, Jan II, Bora's Paul en Albert.

Wanneer is melk normaal? - Directeur voor rechter!

De directeur der Coöp. Stoomzuivelfabriek „Venray” te Venray¹⁷ . werd door de economische politierechter te Roermond wegens overtreding van de Warenwet (Melkbesluit) veroordeeld tot f300 boete, terzake dat hij op 28 April 1954 te Venray gepasteuriseerde melk ten verkoop in voorraad had, terwijl die melk, wat betreft kleur, geur en smaak niet normaal was. Het ging dus hier niet over een ondeugdelijk product.

Tegen dit vonnis werd in beroep gegaan bij het het in Den Bosch.

De directeur was met zijn raadsman verschenen en drie bekende experts, onder wie de directeur van de Warenkeuringsdienst te Nijmegen.

Zij kwamen na elkaar voor het Hof te staan om hun wetenschap over de melk en haar veel nuances te ventileren. Kindermelk, tapte- en ondermelk, karnemelk, koffiemelk, gepasteuriseerde en hooggepasteuriseerde, gesteriliseerde en room, werden besproken en de experts zouden geen experts zijn, als ze het direct met elkaar gloeiend eens waren geweest.

Het werd tenslotte een spits, doch uiterst correct debat, dat zijn hoogtepunt bereikte, toen de directeur uit zijn aktetas drie geëtiketteerde flessen met melk delfde, die hij met groot vakmanschap vlak voor het glunder-lachend gelaat van de procureur-generaal, mr J. Hustinx neerplantte.

Het was toen zowat theetijd, maar de flessen bleven dicht en wij hadden er - eerlijk gezegd - een beetje op gehoopt, dat de directeur aan het Hof een rondje melk zou hebben weggegeven.

Het was er niet bij!

Wel wou de president van de drie heren weten, wat zij onder „normaal” verstaan, maar dat verlossende antwoord op die knellende vraag kwam maar niet te voorschijn uit de enorme zware aktetassen, die deze experts hadden meegebracht, om geestelijk gewapend en toegerust, zich veilig te wanen in de lommerrijke dreven van het Recht.

Het antwoord bleef uit en hoe de president, de raadsheren en de procureur-generaal naar een antwoord hunkerden.

Het Melkbesluit werd nog eens doorgebladerd, maar ook dat wetje schonk geen antwoord en ook de raadsman – die blijkbaar een liefhebber is van karnemelksepap - want toen hij erover sprak fonkelde zijn scherpzinnig oog, bleef het antwoord schuldig.

Aan al dit blank gepraat, maakte de president een eind door de procureur-generaal te verzoeken requisitoir te nemen.

Hij vroeg glimlachend vrijspraak omdat de wet niet heeft uitgemaakt, wat normaal of abnormaal is. Als die wet dus een manco heeft, dan is het aan de wetgever om dit tekort aan te vullen.

---

17 Directeur 1904 - '32 F. Verkley / '35- '47 Mulder / '49- '77? A. M. B. G. de Kroon. Zuivelschool 1943
'73 De Maasvallei Roermond '77 Campina

Dit is niet aan een rechterlijk college en dus ook niet aan het Hof. De deskundigen moeten proberen het onder elkaar daarover eens te worden.

De directeur wikkelde, als waren het flessen Veuve Cliquot, de drie melkflessen weer keurig in krantenpapier, de experts borgen hun bevindingen weer in hun enorme, uitgezakte aktetassen, zij bogen voor het Hof en in de gang, die naar de uitgang leidt, waren ze even later nog aan het discussiëren!

Wat zou het saai zijn in deze wereld als wij geen experts meer hadden!

Over: Nabetaling melkprijsgarantie 1956/'57

De garantieprijs voor de melk over het melkprijsjaar 1956 1957 was, zoals bekend, 28,40 cent per kg melk van 3,7 pct. vet. In de loop van het jaar zijn de lonen in de landbouw verhoogd. Dit hield in, dat ook de garantieprijs is dus geworden 28,425 cent per kg van 3,7 pct. vet.

Bij deze algemene garantieprijs zou een verschil gemaakt worden tussen de kleigebieden met lagere kostprijs enerzijds en de overige gebieden anderzijds, (de zg. differentiatie). Dit verschil zou bedragen 1,8 cent per kg. Hierdoor zou de algemene garantie van 28,425 gesplitst worden in een garantie: voor de kleigebieden van 27,025 ct per kg en voor de overige gebieden van 28,825 cent per kg.

Een en ander echter onder de uitdrukkelijke voorwaarde, dat men bij deze differentiatie binnen de gemiddelde garantieprijs van 28.425 cent zou blijven.

Bij de uitvoering van deze differentiatie in de praktijk bleek het echter noodzakelijk uit te gaan van de bodemvruchtbaarheid en cultuurtechnische toestand bij de afbakening van de gebieden. Op grond van deze normen zijn de gebieden afgebakend, welke voor de lagere garantieprijs in aanmerking komen. De omvang van deze gebieden bleek echter niet voldoende te zijn om de aanvankelijk voorgestelde differentiatie van 27,025 cent en 28,825 cent per kg. Het Landbouwschap heeft toen besloten het ontbrekende bedrag om te slaan over alle melk van alle gebieden, hetgeen betekent, 0,19 cent per kg melk.

Hierdoor wordt de garantie: voor de kleigebieden 27,025 min 0,19 is 26,835 cent per kg, voor de overige gebieden 28,825 min 0,19 is 28,635 cent per kg.

Op deze wijze wordt de gemiddelde garantie van 28,425 voor alle melk toch bereikt.

De gemiddelde opbrengst van alle melk in het afgelopen garantiejaar kan gesteld worden op 24,49 cent per kg. Hierbij is dan al rekening gehouden met een kleine nabetaling van het saldo van het zuivelfonds, welke apart zal geschieden.

De nabetaling op de garantie wordt dus: voor de kleigebieden (dus de gebieden met de lagere toeslag) 26,835 min 24,49 is 2,345 cent per kg, voor de overige gebieden (dus de gebieden met de hogere toeslag) 26,635 min 24,49 is 4,145 cent per kg.

Van deze nabetaling wordt echte 1 cent per kg „vertraagd” uitbetaald, en wel in begin 1959. Thans krijgt de veehouder dus feitelijk uitgekeerd: voor de kleigebieden 2,345 min 1 is 1,345 cent per kg melk met 3,7 pct. vet, voor de overige gebieden 4,145 min 1 is 3,145 cent per kg melk met 3,7 pct vet.

De zuivelfabrieken betalen uit op basis van de geleverde kg melkvet. Daarom komt de uitbetaling thans neer op ruim 36 cent per kg melkvet voor de gebieden met lage toeslag en 85 cent per kg melkvet voor de overige gebieden.

Peel en Maas, 29/03/1958; p. 1/12

Runderhorzelbestrijding

Zoals bekend is men in Nederland al geruime tijd aan de gang met de runderhorzelbestrijding, een parasiet, die jaarlijks enorme schade geeft aan veehouders, slagers en lederfabrikanten.

De runderhorzelwet gebiedt zelfs zulk een bestrijding waarbij o.a. in Venray de zuivelfabriek is ingeschakeld.

In onze provincie werd de runderhorzelbestrijding sterk nadelig beïnvloed door vliegende runderhorzels uit Duitsland, waar men in tegenstelling tot België niets van een dergelijke bestrijding kent.

De horzel kan ongeveer 15 km. vliegen, zodat dus verschillende duitse horzels last veroorzaken in het grensgebied. In overleg met de betreffende Duitse instanties zal men nu in Duitsland trachten in een strook van pl.m. 20 km. langs de grens met de rundveehorzelbestrijding te beginnen.

De zuivelsitatie Nederland - 1957

Het jaar 1957 begon voor de zuivelindustrie niet slecht.

De prijzen waren - dank zij de in West-Europa lage melkproductie - gunstig en lagen tot begin augustus belangrijk boven 't niveau van 1956.

Zo goed als het jaar begon, zo slecht is het echter geëindigd.

Door de zeer hoge melkproductie in de tweede helft van 1957- een algemeen verschijnsel in West-Europa, mogelijk gemaakt door uitzonderlijk gunstig weer - daalden de prijzen eind 1957 tot een voor de tijd van het jaar en voor de zuivelindustrie gedurende de laatste jaren ongekend laag niveau.

De situatie op de wereldmarkt voor de zuivelprodukten bereikte een ongekend dieptepunt.

Sinds april 1958 loopt de verkoop vlot vanwege daling der verkoopprijzen en sinds één maand trekken de prijzen gelukkig aanzienlijk op vanwege de komende winterschaarste.

DE OORZAAK VAN DE TERUGGANG.

Er was tot voor kort een algemeen groot pessimisme. Er zijn voor de slechte gang van zaken gedurende de laatste maanden van 1957 en de eerste helft van 1958, zeer zeker ook factoren aansprakelijk, die een tijdelijk of incidenteel karakter hadden.

In de eerste plaats is te wijzen op de bijzonder grote melkproductie gedurende de laatste 4 maanden van 1957 en de 1e helft van 1958, niet alleen in ons land maar in geheel West-Europa. Normaal stijgt door de overheidspolitiek, gericht op een stimulering der melkproductie en door technische vooruitgang, de melkproductie in West-Europa gemiddeld met 2 á 2.5 per jaar.

In de tweede helft van 1957 lag de melkproductie echter zeker 8 à 10 pct. boven het niveau van 1956, terwijl landen als België, Frankrijk en Duitsland zelfs aanvoerstijgingen meldden van 15 tot 18 pct. Deze uitzonderlijk grote stijging moet grotendeels toegeschreven worden aan de in het algemeen bijzonder gunstige weersomstandigheden, die zich niet elk jaar zullen voordoen. In hoeverre achter deze versnelde toeneming der melkproductie ook permanente factoren aanwezig waren, bijv. een versnelde technische vooruitgang in de West-Europese melkveehouderij, is nu nog moeilijk te beoordelen.

De tweede ongunstige faktor, die mogelijk eveneens van tijdelijke aard zal zijn, was het stagneren van de welvaartsontwikkeling in West-Europa. Hierdoor verviel een belangrijke stimulans voor het verbruik van zuivelprodukten.

Alleen bij de derde oorzaak voor het sombere beeld van eind 1957 en de eerste helft van 1958 - de teruggang van onze condensexport - zijn factoren in het spel, die zonder enige twijfel een permanent karakter hebben. De uitvoer naar India werd door betalingsmoeilijkheden in dit land belemmerd, terwijl politieke factoren de verdere uitvoer naar Indonesië praktisch onmogelijk maakten.

De gevaarlijke ontwikkeling bij de condensafzet was echter het ter hand nemen van de productie van kunstcondens - gemaakt uit mager melkpoeder en plantaardig vet - in de Phillippijnen. In 1957 beïnvloedde dit de afzet van gecondenseerde melk overigens nog niet belangrijk. Te vrezen is echter, dat in de toekomst de afzet van gecondenseerde melk in toenemende mate hinder zal gaan ondervinden van deze kunstcondens.

TOCH STIJGING

Het gevolg van deze ontwikkeling was een toenemend verschil tussen produktie en vraag gedurende de laatste maanden van 1957 en eerste helft 1958. Door het protectionisme in de invoerlanden kwam deze discrepantie geheel voor rekening van de exportlanden.

De resultaten van het gunstige begin en het ongunstige slot van 1957 was, dat als jaargemiddelde de geldelijke opbrengst per kg. melk nog iets toenam. De opbrengst van de industrieel verwerkte melk (dus exclusief consumptiemelk) steeg van 20,9 ct. per kg. In november 1955/56 tot 21,7 ct. in nov. 1956/57. Daar de verrekenprijs van de consumptiemelk in verband met de gestegen kostprijs verhoogd werd van 26 ct. In 1956 tot 30,1 ct. in 1957 nam de gemiddelde opbrengst van alle melk met bijna 2 ct. per kg. toe, n.l. van 22,585 tot 24,49 ct. per kg.

In het algemeen kan men zeggen:

- 1/3 van de Nederlandse melk is consumptiemelk; deze brengt de kostprijs op.
- 1/3 wordt geconsumeerd in binnenland in de vorm van boter, kaas, koffiemelk, waarvan de prijzen mede worden bepaald door de lage prijzen welke bij export worden behaald.
- 1/3 deel is export-produkten; deze brengen de kostprijs niet op.

ONGUNSTIGER BEELD

Niettegenstaande de stijging van de gemiddeld gerealiseerde melkprijs, werd de economische situatie van de zuivelindustrie ongunstiger. Daar de garantieprijs verhoogd werd van 23 cent in 1955/56 tot 28,4 cent in 1956/57 per kg., steeg het bedrag dat de overheid moet bijpassen wegens het verschil tussen garantieprijs en gemiddelde opbrengst aanzienlijk. Moest de overheid in het melkprijsjaar 1955/56 f 74 miljoen bijpassen, in 1956/57 was dit bedrag gestegen tot f 211 miljoen.

De stijging van de garantieprijs van 23 ct. tot 28,4 ct. was toe te juichen, voor zover deze te danken was aan de verbetering van de uitgangspunten van de kostprijsberekening. Dit was het geval voor ca. 2 ct. van de totale stijging van 5,4 ct. Voorzover zij echter toe te schrijven was aan een verdere stijging van de kostprijs - en dit was de resterende 3,4 ct, het geval - is zij niet zonder bedenkingen. Het kostprijsvoordeel, dat wij gedurende lange tijd hebben gehad op de meeste andere landen, is geleidelijk aan kleiner geworden of zelfs verdwenen. Onze voornaamste concurrenten, Australië, Nieuw-Zeeland en Denemarken, hebben alle drie belangrijk lagere kostprijzen dan ons land. Ook de voorsprong, die wij op de landen van de Euromarkt hebben, is niet meer zo veilig als enige tijd geleden

Uit het voorgaande blijkt, dat het in de toekomst uitermate moeilijk zal zijn, de productie en afzet met elkaar in evenwicht te brengen.

Een terugdringen van de boterproductie is al ten zeerste gewenst. Ook zou het al zeer gewenst zijn in dit verband, het vetgehalte van de consumptiemelk tot een normaal en natuurlijk percentage op te voeren. Daardoor zou een geringere boterproductie verkregen worden en daarmee een geringer afzetprobleem.

CONCLUSIES

Overzien we 1957, dan blijkt het volgende:

Voortdurende kostprijsstijging is niet zonder gevaar. Onze concurrentiepositie is minder hecht dan enige jaren geleden.

Verhoging verrekenprijs geeft verhoging straatprijs. Daaruit volgt verlaging verbruik door consumenten.

Afzet melkvet steeds moeilijker; waarde eiwit wordt hoger.

Europese zuivelmarkt is zeer gevoelig; de afstand tussen schaarste en overproductie is - getuige het geheel verschillende beeld, dat de 1e en 2e helft van 1957 en 8 maanden in 1958 te zien gaven - zeker niet groot.

De Nederlandse productie is 2 pct. van de wereldproductie; de overschotten zijn in vergelijking tot de totaalproductie zeer gering.

Het zal zaak zijn de omvang der melkproductie binnen de perken te houden en de vraag naar zuivelproducten te doen vergroten.

In de Europese Economische Gemeenschap zal men moeten zien te bereiken, dat daar geproduceerd wordt waar kostprijs van nature het voordeligst is.

Melkprijsgarantie 1957/58 , financieel afgewikkeld

De melkprijsgarantie 1957/58 zal financieel worden afgewikkeld door een slotuitkering van 93 cent per 100 kg over alle afgeleverde melk.

De vastgestelde garantieprijs bedroeg *f*28,90 per 100 kg. melk met 3,7% vet, geldende voor een hoeveelheid van 5,18 miljard kg melk. Zoals men weet, was de beperking van de garantie tot een hoeveelheid melk (gelijk aan die welke in het voorafgaande melkprijsjaar was afgeleverd) ingevoerd met het oog op de beperkte afzetmogelijkheden op de zuivelmarkt.

Het Productschap voor zuivel berekende de netto-opbrengst van alle afgeleverde melk op *f*21,035 per 100 kg. Hierbij is o.m. rekening gehouden met een eventueel verlies op de nog aanwezige, niet verkochte regeringsvoorraden zuivelproducten. Het verschil tussen netto-opbrengst en garantieprijs (*f*28,90 - *f*21,035 is *f*7,865) zou volledig zijn uitgekeerd, indien de melkproductie de 5,18 miljard kg niet had overschreden. Dit is wel het geval: er werd 300 miljoen kg melk méér afgeleverd, nl. 5,483 miljard kg. Deze 300 miljoen kg melk heeft in beginsel slechts de marktprijs opgebracht i.c. ongeveer 21 cent per kg.

Om redenen van praktische aard wordt het voor de melkprijsgarantie uit het Landbouw-Egalisatiefonds beschikbare bedrag van 407,5 miljoen gulden (5,18 miljard x 7,865 cent) omgeslagen over 5,483 miljard kg. Elke veehouder zal een toeslag van *f*7,93 per 100 kg melk ontvangen over alle afgeleverde melk. Reeds zijn voorlopige betalingen gedaan van *f*6,50 per 100 kg, zodat er dus nog over blijft te betalen een bedrag van 93 cent per 100 kg over alle melk.

De zuivelfabriek hoopt binnen een maand dit geld aan haar leden uit te betalen. Tegelijkertijd zal worden uitbetaald een slotuitkering uit Zuivelfonds 9 van *f*0,14 per 100 kg geleverde melk, zodat in totaal nog *f*1,07 per 100 kg te wachten is.

DE MELKVLOED OVERSPOELT ONS

Wie van records houdt, die gaat bij de runderen in stal of weide. Dit is niet bedoeld als schimp-scheut op sportliefhebbers; het is de letterlijke waarheid. Want bij ons voornaamste huisdier beleven wij elke dag een nieuw record. De oorzaak is, dat het aantal runderen, en dan afgezien van de mestkalveren met name het aantal melkkoeien, voortdurend stijgt. Iedere dag opnieuw kan men zeggen: „*Nog nooit in de geschiedenis is er op deze datum van het jaar zoveel melk aangevoerd en geproduceerd*”.

De voorzitter van het productschap voor zuivel, ir. B. van Dam, wees er in zijn nieuwjaarsrede van 9 januari j.l. natuurlijk óók op. In het kalenderjaar 1962 steeg de hoeveelheid geproduceerde melk tot de recordhoogte van ruim 7,25 miljard kg., dat is meer dan 600 kg voor ieder Nederlander, van zuigeling tot grijsaard. Het is een stijging met 5 pct t.o.v. 1961. Aan de fabrieken werd 6.5 miljard kg aangevoerd; dat is een stijging van 6 Pct. De melkveestapel breidde zich uit met 3,5 Pct en de produktie per koe verbeterde met bijna 1 pct.

Op zichzelf zou dat alles zeker reden tot verheuging geven. Maar de garantieprijs was f28,10 en de gemiddelde opbrengst van alle melk, dus inclusief zuivelfondsuitkeringen en bijbetaling van f4,- (alles per 100 kg) uit het Landbouw Egalisatiefonds, was slechts f25,85, zodat er heel wat bij moest. Het gegarandeerde kwantum was overigens „*slechts*” 5.1 miljard kg. Intussen is de garantieprijs vervangen door ‘n richtprijs en het staat nog niet vast, wie van de onrendabele overvloed de zwaarste lasten zal krijgen te dragen, de consument of de staat.

ZUIVELZORGEN

Zoals wel vanzelf spreekt, blijkt ook de kaasproduktie alle records weer te hebben geslagen, doch de moeilijkheden bij de afzet waren vele. Men maakte 223.000 ton kaas, doch 17.000 ton daarvan kwam terecht bij het V.I.B. (Voedselvoorzienings- In- en Verkoopbureau) oftewel bij de regering. Het produktschap voor zuivel bezint zich nu op maatregelen om verdere uitbreiding van de kaasproduktie tegen te gaan.

Merkwaardig genoeg ging het bij de boter beter. Men maakte 101.500 ton (ook weer 5 pct. meer dan in 1961), maar op 1 januari 1962 lag er nog 14.000 ton in de koelhuizen zodat er 115.000 ton beschikbaar was. Boven verwachting was, dat men daarvan 97.000 ton heeft weten af te zetten (63.000 ton in het, binnenland en 34.000 ton elders). Niettemin zat er in oktober j.l. nog 31.000 ton in de koelhuizen, thans nog 18.000 ton en dat is nog steeds teveel van het goede.

De afzet van melkpoeder en gecondenseerde melk herstelde zich, zij het niet in volle omgang. Wat sinds jaren niet meer voorkwam is nu een feit: het V.I.B. heeft geen magere poeder meer in voorraad.

De teruggang in het verbruik van drinkmelk kwam schijnbaar tot stilstand. De gestegen omzet van koffiemelk herleidende tot gestandaardiseerde melk komen wij op 'n verbruik van 186 kg per hoofd per jaar, wat ook in 1961 bereikt werd. Laat ons hopen, dat dit getal niet verder daalt.

GEEN WOORD OVER DE MELK....

Te betreuren, doch wel te begrijpen, was dat ir. Van Dam geen woord wijdde aan de betreurenswaardige stand van zaken t.o.v. de kwaliteitsregeling van de aan fabrieken aangevoerde melk. Doch dit is een grote chaos en een vraagstuk op zichzelf.

Zal de E.E.G. betere boter- en kaasprijzen mogelijk maken? Zal zij de afzet verruimen? Ir. Van Dam was op dit punt zeer pessimistisch. Stellig zal 1963 ons de invoering van het E.E.G.-zuivelbeleid brengen, maar voorlopig is daar weinig voordeel van te verwachten. Wij dachten een markt van 170 miljoen mensen te winnen, maar dat pakt anders uit. Italië hindert de boterinvoer. West-Duitsland hindert de invoer van poeder d.m.v. een heffingsstelsel, Frankrijk treuzelt lang met de opheffing van de kaas invoercontingenten en België verhoogt zelfs de invoerheffing op kaas. Omdat wij driekwart van onze productie moeten afzetten in de E.E.G., is dat verre van aangenaam.

Ir. Van Dam stelde, dat in het Verdrag van Rome en de Resolutie van Stresa de bescherming van het inkomen van de boer (in dit geval dus van de veehouder) het uitgangspunt was voor de bepaling van het landbouwbeleid.

STEDELING BETAALT

Wij leven nu in de overgangsfase en als men dan per se heffingen wil toepassen, dan dienen die gebaseerd te zijn op het prijspeil van de grondstoffen, dus veevoerders, kunstmest enz. alsmede op de pachtprizen enz. Want dan is een eerlijke concurrentie mogelijk, d.w.z. dat hij het meeste verdient, die het goedkoopste produceert.

Wat ziet men thans echter? Men baseert de heffingen op de prijzen van de eindprodukten, een systeem dat eindeloos geharrewar oplevert, omdat die prijs (zie ons eigen systeem) nauwelijks objectief vast te stellen is. De bedoeling is echter zeer duidelijk: men wil niet alleen de veehouder in het invoerende land doch ook de agrarische handel en de industrie aldaar beschermen. Zij krijgen dan immers tijd om zich aan te passen aan industrie. Aldus nivelleert men echter het concurrentievermogen van de uitvoerende lidstaten. Dat dit absoluut niet in het belang is van de consument, ziet men nog te weinig in.

Ronduit gezegd: men laat de stedeling betalen voor de verouderde en ondoelmatige produktiemethoden in de landbouw in zulke importerende landen. Dat daarentegen niet meer protesten opklinken, juist van de zijde der consumenten, komt doordat men dit spel niet doorziet. Op dit punt gekomen zijnde, kunnen wij echter terugkeren naar eigen land. Ook daar is nog wel wat te doen.

DE CHAOS TEGEMOET

De voorzitter van het produktschap voor zuivel ziet de toekomst met grote zorg tegemoet. Ook in 1963 zal de melkproduktie vermoedelijk weer aanzienlijk stijgen, men schat van 3 pct. Daarvan

komt één procent voor rekening van de verbeterde produktie per koe en twee procent voor rekening van het grotere aantal koeien. Dan zal er zo'n 200 miljoen kg melk meer voortgebracht worden, een plas waaraan niemand behoefte heeft.

Nu moet men goed bedenken, dat de invoerende E.E.G.-landen (Duitsland en Italië dus) doch Frankrijk evenzeer, alles op alles zetten om óók tot een „doelmatige produktie en verwerking van melk” te komen.

Dat betekent, dat men daar de produktie zeer drastisch zal zoeken te verhogen.... Er is nu al een Europees melkoverschotvraagstuk; de achtergebleven gebieden buiten beschouwing latende kan men zelfs spreken van een wereldprobleem. Aldus rennen de E.E.G.-landen, verblind door eigen belang de volledige zuivelchaos tegemoet.

Nog enkele jaren kan men het spelletje voortzetten van de hoge prijzen binnen de eigen grenzen en de uitvoer-tegen-afbraakprijzen van het overschot, maar weldra zal men zelfs dat overschot niet meer kwijt kunnen. Wij zien dus, dat de overgangsfase van de E.E.G. ook wel bizarre economische dwaasheden te zien geeft.

MELKSTROOM INDAMMEN?

Niettemin weet ieder best, wat er moet geschieden. De dwaze melkstroom moet ingedamd worden. Miljoenen twijfelachtige stukken weiland zouden als bouwland rendabeler zijn dan thans, als men maar de geëigende maatregelen nam. De Groninger bouwboeren moeten vruchtwisseling toepassen om de graanteelt in stand te kunnen houden. Peulvruchten, vlas en koolzaad zouden prima passen, doch ze zijn niet rendabel. Dus gaat men kunstweiden aanleggen en melkvee houden. En de melkstroom zwelt aan.

De gemengde bedrijven leggen bijna alles in gras, omdat de melk een vaste prijs opbrengt. Het gevolg is hetzelfde. Zo is er nog veel meer.

De hoofdoorzaak van al deze misstanden is, dat wij er niet in slagen binnen EEG-verband al onze agrarische producten tegelijk aan passende regelingen te onderwerpen. Zoals vanzelf spreekt zal een zekere mate van autarkie gewenst zijn om de landbouwers 'n bestaan te waarborgen. Maar wij zijn het nog niet eens over de mate van deze autarkie en over de wegen die wij daartoe zullen bewandelen. Zo kiest men tijdelijke oplossingen voor allerlei producten en er ontstaan bizarre wanverhoudingen, die weldra miljarden gaan kosten. Het mag dan waar zijn, dat men binnen de EEG niet plotseling de eigen landbouw aan de volle concurrentie der andere landen kan blootstellen, men zal toch moeten inzien, dat het uitschakelen van deze concurrentie bijzonder ongezond is en tot wanverhoudingen aanleiding geeft.

Conclusie: onze veehouderij staat voor een paar moeilijke jaren en de sombere visie van de voorzitter van het productschap was waarschijnlijk zeer gerechtvaardigd. De troost, dat moeilijke omstandigheden het vernuft scherpen en de efficiency bevorderen is voor onze veehouders een bijzonder schrale.

UITBETALING VAN MELK NAAR KWALITEIT

In het afgelopen voorjaar heeft de minister van Landbouw aan het Landbouwschap advies gevraagd over enkele punten in de huidige regeling van de uitbetaling naar kwaliteit van de melk die de veehouders afleveren aan de zuivelfabrieken.

Na een uitvoerig overleg tussen de overheid en het georganiseerde bedrijfsleven is in 1955 gekozen voor een vrijwillige aansluiting van de zuivelfabrieken bij de regionale organen voor melkhygiëne, die toen in diverse gebieden waren opgericht. Tevens werd het Centraal Orgaan voor Melkhygiëne in het leven geroepen, dat zorgde voor de nodige coördinatie inzake de voorschriften en richtlijnen gaf aan de regionale organen.

Hoewel met deze opzet in de afgelopen jaren zeker vooruitgang is geboekt, wil het Landbouwschap 'n „*sluitstuk*” op deze regeling aanbrenge*n*. Het Landbouwschap wil de minister voorstellen, dat in de naaste toekomst de melkprijstoeslag uit 't Landbouw-Egalisatiefonds (de zgn. L.E.F.-toeslag) slechts aan die veehouders zal worden uitgekeerd, die hun melk afleveren aan een fabriek welke ten genoeg*e* van de overheid aantoon*t* de melk naar kwaliteit uit te betalen.

Dit moet dan geschieden volgens richtlijnen van het Centraal Orgaan of volgens voorschriften die door dit orgaan zijn goedgekeurd.

Verder had de minister advies gevraagd over de uitvoering van de regeling, met name over de wijze van voorlichting aan de veehouders, de bedrijfsinspecties en de verrekening van de uitgekeerde toeslagen en de toegepaste kortingen.

Over de inhoud van zulk een regeling moet thans overleg worden gepleegd en daarom heeft het ministerie van Landbouw een werkgroep samengesteld, bestaande uit een afvaardiging van het ministerie, van het Landbouwschap en van het Centraal Orgaan. Deze werkgroep is dinsdag 18 juni geïnstalleerd.

Afleveren van melk anders dan aan de fabriek

Het blijkt dat er nog steeds veehouders zijn, lid van de Coöp. Zuivelfabriek, die melk verkopen rechtstreeks aan consumenten en/of aan bakkers en ander soortige bedrijven. Wij bedoelen hier het regelmatig afleveren van melk aan de burgerij en anderen, dus niet een individueel geval van hulpverlening voortvloeiende uit burenplicht enz., waar vanwege de fabriek of een slijter niet wordt verkocht.

In een der laatst gehouden bestuursvergaderingen is dit onderwerp wederom ter sprake geweest; besloten werd de leden door middel van een circulaire er nogmaals op te wijzen dat de melkverkoop aan de burgerij om verschillende redenen verboden is en dat daaraan bovendien voor de veehouders meerdere consequenties verbonden zijn. In dit verband zijn de hierna volgende punten voor u van belang:

1. Melkverkoop aan de burgerij is verboden krachtens het lidmaatschap van de fabriek; in de statuten is bepaald dat de leden alle op hun bedrijf gewonnen melk ter verwerking naar de fabriek moeten leveren met uitzondering van die welke nodig is voor gebruik in eigen gezin of bedrijf.

2. Melkverkoop aan de burgerij is eveneens verboden krachtens voorschrift van de Keuringsdienst van Waren alsmede van het Productschap voor Zuivel.

De keuringsdienst van waren is hierin streng, zulks i.v.m. de volksgezondheid; wanneer ten deze een proces-verbaal wordt opgemaakt, zal de betreffende veehouder dan ook een niet geringe boete krijgen en niet zelden wordt dit vonnis gepubliceerd.

Het Productschap voor zuivel houdt hierop eveneens toezicht, omdat alléén de veehouders, die in 't bezit zijn van een z.g. burenplichtvergunning, gerechtigd zijn tot het afleveren van melk rechtstreeks aan consumenten; in ons gebied is thans geen enkel lid meer in 't bezit van zo'n vergunning.

3. Melkverkoop aan de burgerij heeft voor de veehouders, als leden van de fabriek, ook directe en indirecte financiële nadelen:

- over de melk die aan de burgerij geleverd wordt, ontvangt u geen bijbetaling i.v.m. de richtprijs en uitkering uit het zuivelfonds, welke bedragen - zoals u weet - thans zeer belangrijk zijn.

- consumptiemelkverkoop door de veehouders doet de verkoop per melkbezorger of slijter in zijn betreffende wijk of kerkdorp dalen bij gelijkblijvende kosten, waardoor het rendement van die verkoop geringer wordt;

- over elke liter melk, door de fabriek verkocht, wordt uit het Zuivelfonds een aanzienlijke toeslag ontvangen, welke toeslag wij vanzelfsprekend moeten missen over die melk die veehouders aan de burgerij afleveren;

- u haalt zich tenslotte veel last op de hals met de melkverkoop aan huis met alle gevolgen van dien en of u er iets aan verdient, is nog lang niet zeker; u ontvangt van de fabriek immers 't gehele jaar door slechts een voorschotprijs; na afloop van 't boekjaar wordt - los van bovengenoemde overheidsuitkeringen - de nabetaling vastgesteld.

Uit het voorgaande blijkt dat de veehouder door melkverkoop aan de burgerij een drie-voudige overtreding begaat en dat hij hierdoor beboet kan worden door de fabriek, de keuringsdienst van waren en het produktschap voor zuivel. Daarbij komen dan nog de financiële nadelen, zoals eerder omschreven.

De veehouder die melk aflevert, anders dan aan de fabriek, is bovendien niet solidair met de andere veehouders, die zulks nièt doen.

Er zijn, zoals u weet, veel regelingen getroffen om de veehouder een zo hoog mogelijke melkprijs uit te betalen, terwijl er van Overheidswege bovendien een richtprijs voor de melk wordt vastgesteld.

Zoals U bekend is, heeft door de Overheid een zeer belangrijke bijpassing op de melkgelden plaats teneinde die richtprijs te bereiken.

Hiertegenover mag van alle veehouders verlangd worden, dat zij de - in hun belang gegeven - voorschriften niet doorkruisen en dat zij zich allen gezamenlijk aan die voorschriften houden.

Daarom adviseren wij u: handel volgens de hiervoor gegeven richtlijnen, al had u hierover tot nu toe misschien een andere mening.

De zuivelfabriek meent er goed aan te doen, tot slot, niet te verzwijgen, dat het hun bekend is, dat de leden, die nog melk afleveren, anders dan aan de fabriek, vooral woonachtig zijn in de kom der kerkdorpen en in het bijzonder in de Maasdorpen en Overloon.

Degenen, waarop het besproken onderwerp van toepassing is, vragen wij dringend, met het ongeoorloofde gebruik te breken.

Botersmokkelbal en Boterstatistiek

Men trapt rechtgeaarde veehouders op hun ziel als men maar één goed woord over margarine zegt. Niettemin is boter in onze volkshuishouding tot een schimmig produkt geworden, waarvan wij niet weten waarom het ontstaat, noch waar het blijft. Wat het ontstaan betreft bedoelen wij natuurlijk niet het karnproces, maar de reden daarvan. Er zijn niet zo heel veel zuivelfabrieken meer die alleen boter maken. Het is een nevenprodukt geworden, dat tegen een bepaalde prijs ingeleverd kan worden en dan min of meer onder verantwoordelijkheid van rijksorganen staat.

Er zijn wèl veel zuivelfabrieken en standaardisatiebedrijven, die boter maken van melk- en roomoverschotten. Maar het ontstaan van die overschotten is altijd begunstigd door de verplichte standaardisatie. En omdat ons volk voor ruwweg 90 pct. margarine gebruikt en voor 10 pct. boter, kent Nederland sinds 1950 al boteroverschotten: 30-50.000 ton per jaar.

VERWARD PRODUKT - VERWARDE MARKT

Is boter een verliesgevend produkt? Dat is moeilijk te zeggen. De wereldmarktprijs voor boter schommelt tussen *f* 1.90 en *f* 2.- per kg. Het is duidelijk, dat voor die prijs niemand boter kan maken uit normale melk. Vanouds echter was levering van boter aan Engeland mogelijk. Dit land stelde elk jaar een contingent vast, waarbij een hele reeks landen stuk voor stuk een bepaalde hoeveelheid mochten leveren. Of dat voordelig was? Misschien niet, maar af en toe zaten wij met grote boteroverschotten in de koelhuizen en dan waren wij blij dat wij leveren mochten. Want boter was een bijprodukt, dat, hoe dan ook, tóch ontstond.

Tenslotte kon men de vraag stellen wat voordeliger zou zijn: niet standaardiseren en dus minder boter voortbrengen, of wel standaardiseren en de boter uitvoeren. Omdat margarine hier toch hoofdzaak was en is, is het antwoord verre van eenvoudig. En de uitvoerkansen naar niet-Engelse landen wisselden nogal.

Om de boterkwestie uitputtend te behandelen zou-men een dik boek moeten schrijven. En dat zou vermoedelijk alleen leerbaar zijn voor vakeconomen met zuivelkennis....

DE POT EN DE KETEL

Men schat, dat rond 15 pct. van onze boterproduktie (70-90 miljoen kg) naar België werd gesmokkeld. Dat zegt natuurlijk niets, want de produktie wisselt van jaar tot jaar en de smokkelaars hielden geen statistieken bij. Enige jaren geleden is in Oostburg eens een boterbal georganiseerd door het smokkelgilde, ter gelegenheid van de kwart miljoenste kilo boter die in west-Zeeuws-Vlaanderen in dat jaar over de grens zou zijn gesmokkeld (de douaniers waren óók uitgenodigd, maar verschenen niet!), doch men begrijpt, dat deze statistiek een slag in de lucht was.

België verweet Nederland, jaar in jaar uit, dat het onvoldoende maatregelen nam tegen de smokkel, dat het kunstmatig een lage boterprijs schiep door de verplichte melkontroming en de lage inleverprijzen.

Nederland verweet België, dat het onvoldoende tegenmaatregelen nam en vooral dat het de boterprijs kunstmatig hoog hield alsmede dat dit land de Beneluxovereenkomsten (die nooit veel betekend hebben) geen goed hart toedroeg enz.

Wij krijgen de indruk, dat hier de pot aan de ketel zijn zwartheid verweet. De schuld ligt zeer kennelijk bij beide partijen, al moet men toegeven, dat die schuld berust op een hele reeks diepgaande marktverschillen.

Nauwelijks een kwart van de Belgen eet margarine. De „hoeveboter” (boerderijboter, door de boerin zelf vervaardigd) geniet daar hoog aanzien. Als de margarinefabrikant het aandurft metersgrote affiches op te hangen met margarinereclame met de slagzin „Zo heerlijk, zo gezond”, dan vult men dit met in geschilderde letters aan met de woorden „dat ge er aan crepeert!” Dat geschiedde lang na de Planta-affaire en erg hard trad men er bepaald niet tegen op....

SMOKKEL KWIJNT

De boter is het beste bewijs er voor, dat twee landen die economisch samen willen gaan, snel en grondig daarvoor maatregelen moeten treffen. Want doet men dat niet, dan blijven de verschillen bestaan tot de jongste dag met alle gevolgen dat het prijsverschil in boter in anderhalf jaar zal uitsterven tot nul komma nul. En al lang voor dit nulpunt is bereikt, zal de botersmokkel niet meer lonen en eveneens uitsterven.

Eigenlijk is dit proces al lang aan de gang. In twee jaar tijds is het prijsverschil gedaald van f2.50 tot f0.75 per kg. En voor drie kwartjes per kg kan geen pungelaar met zijn zak over de grens sluipen. Daarvoor kan ook geen smokkelbedrijf nog pantserauto's, kraaienpoten enz. financieren.

Ho, zegt u, maar het gebeurt dan toch maar! De vraag is echter: wat gebeurt nu nog? Limburg en Zeeland zijn doodstil. Er is nog slechts één sector actief, n.l. die tussen Valkenswaard en Thorn. Er is echter in de laatste weken via dagbladen en t.v. veel aandacht aan dit restant van een eertijds bloeiend bedrijf geweest en meent iedereen plotseling dat de smokkel bloeit als nooit tevoren. Deze kwijnt echter en vele smokkelaars hebben naar andere bezigheden moeten omzien. Men houdt dan ook rekening met een verhoogde criminaliteit (smokkelen was geen misdaad!) in Noord-Brabant.

COMPLICATIES

Nederland heeft veel geld verdiend aan de botersmokkel. Niet alleen dat zat de Belgische Boerenbond hoog, maar dan vooral ook het feit, dat de gesmokkelde boter de Belgische prijs drukte. Daar kwam dan nog bij, dat onze smokkelaars veelal goedkope koelhuisboter uitvoerden. Tenslotte vermoedt men, dat heel veel boter bestond uit een mengsel van boter en margarine.

Als dat waar was, was het prijsverschil natuurlijk heel wat groter dan drie kwartjes per kilo.

Blijkbaar hebben enkele malafide melkfabrikanten in België van de smokkelaars geleerd. In juli werd namelijk heel wat personeel van 'n zuivelfabriek in Deftingen gearresteerd wegens melkvervalsing. Deze bestond uit het toevoegen van water, maar uit het vervangen van melkvet. De Raadkamer van Oudenaarde behandelde het geval en het bleek, dat de vervalsing zich over vele jaren uitstreekte en wellicht nog in veel fabrieken is toegepast. Intussen wendde de Belgische senator De Paep zich met een nota tot zijn minister van landbouw (Héger) waarin heel wat misstanden werden blootgelegd, o.a. het onvermogen van de controlerende instellingen om vreed vet in melk en zuivel aan te tonen.

De heer De Paep verzuimde echter te zeggen, dat België al 20 jaar geleden een deugdelijke controle op de boterproductie had moeten instellen (bijv. door genummerde wikkels) en de zaak zelf uitgelokt heeft.

Er rest beide landen nu niets anders meer dan zo snel mogelijk te streven naar werkelijk gelijke prijzen en een volkomen gelijk controlestelsel. Dat zal dan het einde zijn van een misstand, die naast geldelijke ook morele gevolgen heeft gehad. Want smokkelen is geen sport meer; het is een wanbedrijf waarbij doden en gewonden zijn gevallen. Het feit dat men dit in de grensstreken zo gemoedelijk opvatte, is een heel veeg teken voor de daar heersende mentaliteit. In dit opzicht is het een geluk dat de EEG weldra gaat doen wat Benelux niet kon: de economische eenheid vestigen. Een betere aanpassing van de boterproductie aan de werkelijke vraag is op den duur ook te verwachten, maar dat is uiteraard een onderwerp op zichzelf.

De landbouw in ontwikkeling

Was voor enige tientallen jaren terug het wel en wee van de boeren, het wel en wee van onze gemeenschap, thans is zeker voor wat de kom van onze gemeente betreft dat heel anders. Daar weet men ternauwernood van de zorgen en moeilijkheden van de agrariërs in deze eigen gemeenschap en kijkt men een tikkeltje verwonderd naar een „*boeren-opstand*” als die in Brussel en begrijpt men maar weinig van klachten, die er doordringen over de nieuwe kavelverdeling in de ruilverkaveling Lollebeek, waar men thans mee bezig is. Het illustreert onbewust de verstedelijking van ons Venray en het feit dat we thans geen agrarische gemeente meer zijn, in die zin, dat Venrays hoofdbestaansbron de landbouw was.

Maar toch wordt zelfs de grootste leek op dit terrein wel duidelijk dat er iets aan de hand is in die landbouw. Men merkt het aan de gedaante-verandering van veel boeren-bedrijven, waar nieuwe stallen als paddestoelen uit de grond verrijzen en kassen het grotere belang van de ,tuinbouw voor deze streken illustreren. Men leest over een zuivelfabriek, die zich concentreert met andere fabrieken en men hoort hoe er nog al wat boeren hun boerenjasje aan de kapstok gaan hangen en elders hun heil proberen te zoeken....

WAT IS ER AAN DE HAND?

Het loon- en prijsbeleid van de laatste drie jaren heeft voor een groot deel van de Nederlandse bevolking een inkomsten-vergroting tot resultaat gehad. Men praat zelfs van welvaart. Dat is mede tot stand gekomen doordat men huren laag hield en de prijzen van verschillende landbouwproducten kunstmatig op een zeer laag pitje heeft gezet. Terwijl we daarvan allemaal profiteerden, werd de boer feitelijk het kind van de rekening. Want een deel van de schade kon hij dan misschien inhalen door grotere produktie, van de andere kant was er dikwijls voor die grotere produktie geen plaats in de wereldhandel....

Zo profiteerde hij allerm minst van de grote welvaart, integendeel, hij moest met lede ogen aanzien hoe anderen van zijn arbeid profiteren, doch hij zelf er in feite, mede dank zij de inflatie en de hogere rentestandaard, armer bij werd....

Dat heeft tot gevolg gehad dat toen men in Brussel voor de komende jaren opnieuw de prijzen voor verschillende landbouwproducten vast zou gaan stellen, de boeren uit hun slof geschoten zijn en nog al wat tam-tam gemaakt hebben.... Dat heeft enig resultaat geboekt, want verschillende prijzen zijn wat hoger uit de bus gekomen, dan de Europese Commissie aanvankelijk had voorgesteld.

In zoverre heeft men dus winst geboekt.... En alle partijen zijn schijnbaar nu tevreden. Maar het is intussen wel duidelijk geworden, dat men met enkele centen meer voor melk en granen het probleem niet oplost....

Want alleen al bij het gewestelijk arbeidsbureau in Venray stonden eind februari een dertigtal agrariërs ingeschreven, die via herscholing of andere maatregelen als sanering een andere bestaansmogelijkheid zochten. Zij behoorden tot de bijna 2500 die zich in de eerste twee maanden van 1971 landelijk gemeld hebben voor de afvloeiingsregeling. Zij zagen kennelijk geen heil meer in die paar centen extra.

Waar het om gaat is dat men via internationale regeling gaat proberen land- en tuinbouw dat te laten produceren, wat in die landen en in de wereldhandel geplaatst kan worden. Om dat te bereiken zal men de hele structuur van land- en tuinbouw dienen te veranderen, doodgewoon omdat er te veel boeren zijn en omdat de produktie op velerlei terrein te groot of te duur is....

DE MINISTER SPRAK

Nog geen maand geleden vierde de kring Cuyk van de N.C.B. haar 50jarig bestaan. Daar sprak ook de Minister van Landbouw, die van zijn bewondering blijk gaf dat in nog geen 10 jaren tijd per produktietak daar de gemiddelde bedrijfsomvang was uitgegroeid tot 14 melkkoeien met het daarbij behorende jongvee, 100 mestvarkens, 25 fokzeugen, 4000 legkippen en 10.000 slachtkuikens.

Een beeld dat niet veel verschillen zal van de bedrijfsomvang in deze contreien, die deskundigen in sommige kerkdorpen zelfs nog hoger schatten.

Een beeld ook waaruit blijkt hoe juist de laatste 10 jaren enorm geïnvesteerd is door de agrariërs. Maar dan gaat diezelfde minister eens bekijken wat de verwachtingen zijn voor de agrariërs uit die streek voor de naaste toekomst.

Dan blijkt hij geen zuivelberg meer te verwachten voor de komende jaren omdat de melkproduktie in andere landen is teruggelopen, behalve in Nederland, waar meer koeien steeds meer melk leverden. En dat moet men proberen te houden, al weet hij zelf niet goed hoe dat moet.

De prijzen voor varkens liggen nu op hun dieptepunt, maar hij verwacht in het najaar een prijsherstel, mits ook België, Duitsland en Frankrijk zich kalm houden. „Uitbreiding van de varkenshouderij in ons land vraagt echter in de komende jaren echter bepaald grotere voorzichtigheid dan voorheen....", aldus zijne excellentie. De akkerbouw in de zandstreken kan niet concurreren met die van Frankrijk en Italië en dus....

De pluimveehouderij heeft een zware crisis doorgemaakt, die echter dank zij (!) de pseudo-vogelpest, waarbij duizenden kippen zijn afgemaakt tegen een vergoeding van f 15 miljoen, nu wel bezworen is. Maar ook hier zal de produktie op de vraag moeten worden afgesteld....

Noodzakelijk is dat er vooral t.a.v. de grote veredelingsbedrijven (varkens, kippen en mestkalveren) meer hygiëne moet komen en beter veterinair toezicht, wil men voorkomen dat de grenzen op de meest ongelegen ogenblikken gesloten worden.... Hetgeen extra kosten met zich zal brengen....

Zie hier het vrij pessimistische toekomstbeeld voor de komende jaren. Het enige optimistische wat hij vertellen kon, was dat de prijzen van het rundvlees zonder meer gunstig zijn en zullen

blijven. Maar voor het overige is het nu niet bepaald een toekomst, die men juichend tegemoet loopt.

Zo is het wel begrijpelijk dat dr. Mansholt in Brussel juist aandringt om te komen tot structuurverbetering. Een structuurverbetering, die o.m. inhoudt dat er rentesubsidies gegeven zullen worden, maar ook dat vele kleine boeren zullen moeten gaan verdwijnen en dat andere zich zullen moeten aanpassen aan de steeds groter wordende en steeds wisselende eisen. Want rentesubsidies voor produktietakken, waar overproduktie gevreesd wordt, zijn er niet bij....

Men kan nu deskundigen wel horen vertellen dat bij een aanhoudende gunstige conjunctuur en blijvende werkgelegenheid de landbouw zichzelf wel zal saneren. om de eenvoudige reden, dat maar weinigen op de duur bereid zullen zijn het harde agrarische leven vol te houden, als men het daarbuiten zoveel gemakkelijker heeft, het is zonder meer duidelijk dat dit afscheid pijn zal doen.

De landbouwer met hart en ziel ziet onaangename werkuren en de arbeid tijdens het weekend niet als onoverkomelijk zeker niet als die hem een behoorlijke boterham opleveren. Doch blijkt dat niet het geval, dan komen de zaken anders liggen zal hij afvloeiing moeten aanvaarden.

Dat daarbij ook een taak is weggelegd voor de landbouworganisaties is zonder meer duidelijk, al betekent dat ook voor hen ledenverlies. Men mag zich in dit verband afvragen of het verwijt dat Mansholt uit Brussel juist tot die organisaties richtte, namelijk dat zij hun leden op dat punt te weinig voorlichting gaven en geven, geheel ongegrond is.

DUIDELIJK IS

- en dat geldt ook voor onze gemeente - dat in de komende jaren op dit gebied nog veel zal gaan veranderen.... Zou men uit het bovenstaande de indruk krijgen dat de landbouw feitelijk in het slob zit en dat met name alle landbouwbedrijven hier noodlijdend zijn, dan is het wellicht goed om duidelijk te stellen dat hier tientallen goed georganiseerde bedrijven liggen, waarop de ondernemer een goed arbeidsinkomen haalt en winst maakt. Maar feit is ook dat er tientallen bedrijven liggen, die „kraken” onder de schuldenlast, waarin ze gestoken werden. Te veel tegenslag wordt hen funest. Feit is ook, dat er tientallen bedrijven zijn, waarop de ondernemer, ondanks dag en nacht werken ternauwernood het minimum bestaansloon haalt....

Feit is ook dat een van de doelstellingen van de ruilverkaveling Lollebeek - eerst NU - geworden is, de agrariër kansen te geven juist door de structuurverandering op zijn bedrijf, een andere toekomst te bieden, dan die, welke hem vier-vijf jaren geleden voor ogen stond.

Daarmede zullen we als gemeente en gemeenschap geconfronteerd worden, zonder dat iemand hier veel aan doen kan of een helpende hand kan uitsteken. Het zijn hogere machten, die hier de gang van zaken uitmaken. Wie hier ziet hoe een welvarend dorp het 50-jarig oude Ysselsteyn geworden is, hoe hier de Peelontginningen nieuwe kansen en mogelijkheden geboden hebben, die men zo volop gegrepen heeft, wie hier ziet hoe in de voorbije jaren een structuurverandering op vele oudere bedrijven heeft plaats gevonden, hoeft bepaald niet pessimistisch te zijn. Maar men mag de ogen niet sluiten voor een ontwikkeling, die ook onze gemeenschap voor problemen zal gaan stellen, al zullen de minder groot zijn als voor de betrokken landbouwers.

Het gaat de goede kant op! De melkbus is gedoemd te verdwijnen

In het jaar 2000 zal een melkbus (al of niet gepolijst of verkoperd) , een voorwerp zijn dat men uitsluitend nog bij antiekhandelaren kan kopen en slechts voor duur geld. Tenzij men ze, net als het moderne spinnewiel, het wagenrad enz. gaat maken als siervoorwerp, maar dat heeft dan niets meer met koe en koeiemelk te maken. Thans is de melkbus een in zuivelkringen fel gehaat voorwerp. Waarom?

Daar zijn vele redenen voor. Een wagen of vrachtauto laden met bijv. twee lagen 40-ltr. bussen is een bezigheid voor lieden die naar hartkwalen solliciteren. Het reinigen van melkbussen aan de fabriek is een moeilijk karwei. Veel bussen zijn roestig, hebben spleten of een bacteriëhoudende aanslag van melksteen. Zowel uit arbeidstechnisch als uit melkhygiënisch oogpunt is een melkbus een onding.

TANK CONTRA BUS

Nog 25 jaar geleden molken alle boeren met de hand, dus in een open emmer. De melk goten zij via een trechter met zeefbodems (teems of melkzeef genaamd) in bussen. De bussen gingen in de koelbak en tegen de tijd dat de melkrijder langs-kwam (eenmaal of tweemaal daags) zetten zij de melk aan de weg. Daarna kon de melkrijder aan zijn hartkwaal gaan beginnen. In Duitsland waren hele streken waar de boeren verplicht waren de zware bussen op een stelling van 1.30 m. hoogte te zetten. Dan hoefde de melkrijder zich geen beroerte te tillen aan de bussen. Zover ging onze fijngevoeligheid echter niet....

Na 1950 kwam de melkmachine opzetten. Melken met de hand is verleden tijd óf een bezienswaardigheid van oude luidjes De melkmachine bracht de melk in een gesloten emmer en vandaar kon je haar weer in de melkbus gieten. Maar het vacuum van de melkmachine kon je óók gebruiken om de melk niet in een gesloten emmer (melkapparaat genaamd) te laten vloeien doch via een buis in een, tank. Buismelken heette dat. Dit had natuurlijk alleen zin, als de zuivel-fabriek over tankwagens beschikte, waarmee zij de melk uit de boerentanks kon zuigen. Maar dat wilden de zuivelfabrieken nu juist dolgraag. Waarom?

In een goede melkkoeltank kan de boer zijn melk gerust een paar dagen bewaren. De tank behoeft dus maar twee- of driemaal per week leeg te worden gemaakt. Bovendien kun je dat doen op elk gewenst tijdstip; de melk blijft immers tóch wel op 4 graden. Een melkrijder kon hooguit twee ritten maken. In enkele uren tijds kwam alle melk bij de zuivelfabriek aan die dan maar moest zien hoe zij de zaak opsloeg, koel hield en verwerkte. De melktank bij de boer maakte het mogelijk de aanvoer van melk over het hele etmaal te verdelen. En doordat de melk nooit opwarmde werd de kwaliteit veel beter, als de boer tenminste tank en melkleiding goed schoon hield.

GROTE GEVOLGEN

Zolang de koeien op stal staan is bovenvermeld systeem ideaal. Maar in de weide ligt het anders. De koeien naar huis halen om daar te melken is lang niet altijd mogelijk. Dan moet de boer tóch weer gebruik maken van melkbussen en die thuis leeg gieten in zijn koeltank, waarna hij die

bussen zèlf moet reinigen en ontsmetten. Dat is omslachtig. Men gebruikt dan liever een weidetank, die thuis gekoeld kan worden en desgewenst naar de weg gereden. Niet altijd echter is zó n weidetank ook 's winters stationair te gebruiken. Dan zijn twee tanks nodig. Een rvs (roestvrijstalen) tank is duur. Vandaar dat boeren met minder dan 15 koeien er nooit aan beginnen. Zij blijven de bussen trouw.

Langzamerhand gaan echter steeds méér zuivelfabrieken weigeren bussenmelk te ontvangen, omdat dit te lastig wordt. Venrays Zuivelvereniging Campina heeft al 6 jaar geleden de bussenmelk afgeschafte en is overgegaan tot de inname per tankwagen. Wie melk wil leveren aan de fabriek moet- dus een tank - hebben en grote investeringen doen. Daar was een subsidieregeling voor die nu afloopt. Zoals men ziet werkt de melkkoeltank de schaalvergroting in de hand. Het komt voor, dat men meer koeien gaat houden om de tank (plus bijbehorende melkstal enz.) rendabeler te maken. Ook de overgang naar ligboxstal, al of niet met torensilos, wordt erdoor bevorderd.

Op het ogenblik ligt onze melkproduktie een stuk beneden die van vorig jaar. Ook is het aantal melkgevende koeien kleiner. Men zegt dat de oorzaak niet ligt in het koude voorjaar en de late grasgroei, maar in de lage melkprijs (waardoor weer wat grasland gescheurd zou zijn) en in de overgang naar mestvee. Dit zou dan weer een gevolg zijn van de verplichte en voor velen te dure melktank.

Men zou zich echter vergissen als men hieruit zou concluderen (zoals reeds geschiedt) dat de melkproduktie voorgoed op haar retour is en dat het overschotvraagstuk vanzelf zou verdwijnen. Zodra de benodigde melkkoeien zijn aangepast en de bedrijven zijn aangepast zal de melkproduktie weer gaan stijgen of men dat nu afkeurt of niet. De kwestie is dat bij een redelijke en tevoren vast staande prijs de produktie altijd omhoog gaat in de zuivel. Men kan nog veel méér van een ha. halen en uit de koeieuier evenzo. De toekomst zal dat gauw genoeg bewijzen. De melktank is rationeel, maar de oplossing van het zuivelvraagstuk brengt hij beslist niet.¹⁸

---

18 Onbekende schrijver....let op 7 jaar voor het invoeren van de superheffing!

